

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Juhtimisarvestuse õppetool

Egon Orav

**AUDITIKOMITEE OSATÄHTSUS
ORGANISATSIOONIJUHTIMISE KOMPONENDINA**

Magistritöö

Juhendaja: lektor Iivi Maspanov

Tallinn 2014

SISUKORD

ABSTRAKT.....	5
SISSEJUHATUS.....	6
1. AUDITIKOMITEE ORGANISATSIOONIJUHTIMISES.....	8
1.1. Organisatsioonijuhtimise mõiste ja olemus.....	8
1.2. Auditikomitee kui üks organisatsioonijuhtimise komponentidest.....	10
1.3. Organisatsioonijuhtimise teoreetiline käsitlus.....	13
1.4. Auditikomiteede kujunemine	18
1.5. Auditikomitee efektiivsus ja töökorralduse põhimõtted organisatsioonijuhtimises.....	21
1.6. Auditikomitee ja välisaudiitori vaheline suhtlus	28
2. AUDITIKOMITEEDE KOOSSEISU JA EFEKTIIVSUSE SELGITAMINE EESTI VABARIIGI AVALIKU HUVI ÜKSUSTES.....	30
2.1. Auditikomitee tähtsus Eesti organisatsioonijuhtimises	30
2.2. Auditikomiteesid käsitlevates uurimustes kasutatavad meetodikad	31
2.3 Eestis tegutsevate auditikomiteede moodustamist, koosseisu ja.....	34
tulemuslikkust käsitleva uurimuse läbiviimine	34
3. UURIMUSE TULEMUSED JA ARUTELU.....	38
3.1. Auditikomiteede esindajate küsitluse tulemused.....	38
3.2. Audiitoritele suunatud küsitluse tulemused.....	52
3.3. Auditikomiteede esindajate ja välisaudiitorite hinnangute võrdlus.....	62
3.4. Hüpoteeside kontrollimine ja uurimuse tulemus	65
KOKKUVÕTE.....	68
SUMMARY	71
VIIDATUD ALLIKAD.....	73
LISAD	80
Lisa 1. Magistritöös kasutatud lühendid ja mõisted	81
Lisa 2. Avaliku huvi üksused	82
Lisa 3. Küsimustik auditikomitee esindajale	83

Lisa 4. Ingliseelne küsimustik auditikomitee esindajatele	89
Lisa 5. Küsimustik välisaudiitorile	94
Lisa 6. Intervjuu auditikomitee esindajaga	100
Lisa 7. Intervjuu välisaudiitoriga	105
Lisa 8. Auditikomiteede küsitluse tulemused	109
Lisa 9. Välisaudiitorite küsitluse tulemused	125

ABSTRAKT

Auditikomitee on oluline organisatsioonijuhtimise komponent, mille põhiliseks eesmärgiks on tagada finantsaruannete kvaliteet ja seeläbi investorite usaldus. See saavutatakse teostades järelevalvet finantsaruannete koostamise protsessi, sisekontrollisüsteemi, riskijuhtimise ja välisauditi läbiviimise üle ning jälgides, et organisatsiooni tegevus oleks kooskõlas õiguslike ja eetiliste normidega. Magistritöö eesmärgiks on koostada ülevaade Eestis tegutsevate auditikomiteede koosseisust ja efektiivsusest ning selgitada välja nende tegevuse kitsaskohad ja pakkuda välja lahendusi olukorra parandamiseks. Uurimuse käigus küsitleti Eestis kehtiva Audiitortevõtte seaduse kohaselt auditikomitee moodustamise kohustust omavate organisatsioonide auditikomiteede esindajaid ning välisaudiitoreid, kui finantsasjatundjaid, kes annavad objektiivse hinnangu väljastpoolt. Tulemustest selgus, et auditikomitee osatähtsus organisatsioonijuhtimises on alahinnatud, selle ülesanded on asjaosaliste jaoks ebaselged ning liikmete finantsalane asjatundlikkus jätab soovida. Samas on näha, et pikemaajalise töökogemusega (enne 2010. aastat moodustatud) auditikomiteed on aktiivsemad ja efektiivsemad. Sellistes organisatsioonides nagu börsiettevõtted, krediitiasutused ja kindlustusandjad on auditikomitee koosseisule suuremat tähelepanu pööratud.

Märksõnad: Auditikomitee, organisatsioonijuhtimine, efektiivsus, välisaudiitor

SISSEJUHATUS

Viimastel aastakümnetel on kogu maailmas organisatsioonijuhtimisele hakatud üha enam tähelepanu pöörama. Selle üheks komponendiks on auditikomitee, mille peamiseks eesmärgiks on finantsaruannete koostamise protsessi läbipaistvamaks muutmise ning usaldusväärse tagamine. Samas on levinud ka arvamus, et auditikomitee ei suuda tegelikkuses oma eesmärke saavutada. Sellele vaatamata käsitletakse auditikomiteed ja tema tegutsemise efektiivsust akadeemilistes uurimustöodes üha sagedamini ning õigusaktides rõhutakse auditikomitee vastutuse suurendamisele. 2008-2009. aasta majanduskriisi järel on auditikomiteed puudutav seadusloome veelgi intensiivistunud. Näideteks võib siinkohal tuua Euroopa Komisjoni (ing.k. *European Commission*, edaspidi EC) planeeritava Auditituru reformi ja 2010. aastal Eestis jõustunud Audiitortegevuse seaduse (edaspidi AudS). Viimati nimetatud õigusakt paneb auditikomitee moodustamise kohustuse kõigile Eestis tegutsevatele avaliku huvi üksustele. Kuni selle ajani oli nimetatud organi moodustamine Eestis valdavalt vabatahtlik.

Kuna akadeemilistes artiklites on avaldatud seisukohti, et auditikomitee olemasolu iseenesest ei taga organisatsioonijuhtimise ja finantsaruandluse kvaliteedi paranemist, on autori arvates vajalik hinnata selle institutsiooni töö tulemuslikkust. Uurimustes on leitud, et auditikomitee efektiivsus talle pandud ülesannete täitmisel sõltub viimase koosseisust, aktiivsusest, sõltumatusest, ressurssidest jms. Eestis on tänaseks kujunenud olukord, kus lühikese ajavahemiku jooksul on moodustatud suur hulk auditikomiteesid. Enamusel neist on vähe kogemust ning võib oletada, et paljudel juhtudel vajadust niisuguse üksuse järele organisatsioonisiselt ei tunnetata. Autori suhtlusest organisatsioonide juhtide ning välisaudiitoritega on kujunenud arusaam, et auditikomiteed Eestis on moodustatud küll seadusest tuleneva nõude täitmiseks, kuid selget kasu neist ennekõike seaduses toodud eesmärkide saavutamisel ei tajuta. Käesoleva magistr töö eesmärk on saada teada, kuivõrd niisugune ettekujutus ka tõele vastab ning millisel moel on võimalik olukorda parandada. Selle saavutamiseks on vajalik luua ülevaade Eestis tegutsevate auditikomiteede koosseisudest ja efektiivsusest ning leida nende tegevuse kitsaskohad, mille parandamisel

oleks võimalik nimetatud üksuse tulemuslikkust seatud eesmärkide saavutamisel suurendada. Magistritöö tulemuste põhjal koostatakse soovitus edasiseks toimimiseks.

Töö käigus püstitatakse järgmised hüpoteesid:

Hüpotees 1: Auditikomitee olulisus organisatsioonijuhtimise komponendina on Eestis vähe mõistetud.

Hüpotees 2: Eestis tegutsevate auditikomiteede efektiivsus sõltub organisatsioonist, millesse need kuuluvad.

Hüpotees 3: Auditikomitee aktiivsus on oluline tema efektiivsust mõjutav faktor.

Hüpotees 4: Auditikomiteede liikmed omavad piisavat pädevust neile püstitatud ülesannete täitmiseks.

Hüpotees 5: Välisaudiitorid peavad kohtumisi auditikomiteega oluliseks finantsaruandluse kvaliteeti suurendavaks vahendiks.

Eesmärgi saavutamiseks kogutakse andmeid kahe ankeetküsitluse abil. Üks neist saadetakse Eestis tegutsevate avaliku huvi üksuse auditikomiteede esindajatele ning teine välisaudiitoritele, kes oma töös nimetatud üksustega kokku puutuvad. Välisaudiitorite küsitlemise eesmärk on saada auditikomiteedele objektiivne hinnang väljastpoolt organisatsiooni.

Magistritöö koosneb kolmest osast. Esimeses peatükis antakse asjakohase kirjanduse ülevaade, milles käsitletakse auditikomitee osatähtsust organisatsioonijuhtimises, tuuakse ära akadeemilises kirjanduses sagedamini esinevad vastavad teooriad ning luuakse ettekujutus auditikomiteede kujunemisest ja näitajatest, milledest sõltub selle efektiivsus. Esimese peatüki lõpus selgitatakse auditikomitee ja välisaudiitori vahelise suhtluse eesmärki ning seni kirjanduses esitatud kitsaskohti.

Teises peatükis tuuakse ära informatsioon, mis puudutab organisatsioonijuhtimist ja auditikomiteesid Eesti Vabariigis. Antakse lühiülevaade meetoditest, mida on kasutatud seda teemat käsitlevates akadeemilistes uurimustes. Põhjendatakse käesolevas magistritöös kasutatud meetodika valikut ning tuuakse ära selle kirjeldus. Andmete kogumiseks küsitletakse Eestis tegutseva organisatsioonide auditikomiteede esindajaid ning vandeaudiitoreid, kes töötavad avaliku huvi üksuseid auditeerivates audiitorettevõtetes.

Kolmandas peatükis tuuakse välja küsitluste tulemused koos analüüsiga. Tulemuste põhjal tehakse järeldused ja koostatakse soovitus auditikomiteede tulemuslikkuse suurendamiseks edaspidi.

1. AUDITIKOMITEE ORGANISATSIOONIJUHTIMISES

1.1. Organisatsioonijuhtimise mõiste ja olemus

Organisatsioonijuhtimise mõistet (ing.k. *corporate governance*) ei eksisteerinud ingliskeelses kirjanduses veel 1960-ndatel – 1970-ndatel aastatel. Alles alates 1980-ndatest on organisatsioonijuhtimine olnud akadeemiliste publikatsioonide ja avalike debattide objektiks. (Pugla, *sine anno*) Sellel mõistel puudub ühene kõikehõlmav definitsioon. Määratluste paljusus tuleneb erinevustest vaatenurkades ning väärtushinnangutes. Hilb toob välja kaks kõige levinumat lähenemist. Organisatsioonijuhtimine on 1) väärtuse loomine aktsionäride jaoks (nt USA-s, Austraalias) ja 2) väärtuse loomine laiema hulga huvigruppide jaoks (nt Saksamaal, Jaapanis). (2005)

Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon (edaspidi OECD – ing.k. *Organization for Economic Co-operation and Development*) defineerib organisatsioonijuhtimist järgnevalt: „Organisatsioonijuhtimine hõlmab suhteid ettevõtte juhatuse, nõukogu, aktsionäride ja teiste huvigruppide vahel. Organisatsioonijuhtimine tagab ka struktuuri, mille läbi seatakse ettevõtte eesmärgid ja määrab ära vahendid eesmärkide saavutamiseks ning järelevalveks. Hea organisatsioonijuhtimine peaks stimuleerima juhatust ja nõukogu pidama silmas ettevõtte ja selle aktsionäride huve ning soodustama efektiivset järelevalvet“. (2004)

Ühendkuningriigis oli esimeseks organisatsioonijuhtimist korraldavaks allikaks Cadbury Report, mis avaldati 1992. aastal Cadbury Committee poolt. Ajendiks oli finantsskandaalide tagajärjel kujunenud usalduskriis, mis tekitas vajaduse ühtse organisatsioonijuhtimise tava kujundamiseks. Cadbury Report defineerib organisatsioonijuhtimist järgnevalt: “Organisatsioonijuhtimine on süsteem, mille abil ettevõtteid juhitakse ja kontrollitakse. Nõukogud on vastutavad ettevõtete haldamise eest. Aktsionäride ülesanne on määrata ametisse nõukogu liikmed ja audiitorid ning veenduda, et asjakohased valitsemisstruktuurid on paigas. Nõukogu ülesannete hulka kuulub ettevõtte strateegiliste eesmärkide seadmine, nende täitmisel eestvedajaks olemine, juhatuse üle järelevalve

teostamine, aruandmine aktsionäridele ... Audiitorite roll on pakkuda aktsionäridele väljastpoolt tulevat ning objektiivset kontrolli finantsaruannete üle...“ (The Cadbury Report 1992) Nagu eelnevast tsitaadist võib lugeda, käsitleti organisatsioonijuhtimist erinevate osapoolte koostöömõistena, kus igal huvigrupil on ka omad ülesanded.

Hilb (2005) on pakkunud välja uuendatud lähenemise organisatsioonijuhtimisele, mida ta ise nimetab „uueks organisatsioonijuhtimiseks“ (ing.k. *new corporate governance*) Viimane baseerub ümberpööratud *KISS*-printsiiibil, mis tuleneb järgmistest ingliskeelsetest mõistetest:

- *strategic* e. strateegiline;
- *situational* e. vastavalt olukorrale;
- *integrated* e. integreeritud;
- *keep it controlled* e. kontrolli säilitamine.

Tulenevalt enda loodud printsiiibist defineerib Hilb organisatsioonijuhtimist kui süsteemi, mille abil toimub ettevõtete strateegiline juhtimine, lõimiv majandamine, terviklik järelevalve ettevõtlikul ja eetilisel viisil, arvestades sealjuures konkreetset olukorda. Antud lähenemine on paindlikum, kuna see on loodud integreerides erinevaid organisatsioonijuhtimise teooriaid (ressurssidest sõltuvuse teooria, huvigruppide teooria, esindamisteooria, jt, vt ptk 1.3) ning on seetõttu paremini sobitav erinevat tüüpi organisatsioonide haldamiseks.

KISS-põhimõtte on raamistik, millel on järgnevad osad: (*ibid.*)

1) Olukorrast sõltuv mõõde (ing.k. *Situational Dimension*) – eristatakse sisemist ja välist konteksti. Esimese all peetakse silmas, et igal ettevõttel on erinev arengutase, suurus, struktuur ja ambitsioonid. Väline tähendab, et organisatsioonijuhtimine võib erineda rahvuslikul, tööstus- või organisatsioonikultuuri tasandil.

2) Strateegiline mõõde (ing.k. *Strategic Dimension*) – rõhutab, et edukas strateegia kujundamine ja ellu viimine sõltub neljast eeltingimusest: nõukogu koosseisu kuuluvad erineva taustaga ja eesmärgipäraselt valitud isikud, nõukogus valitseb usalduslik ja avameelne konstruktiivne õhkkond, nõukogul on kontaktid nii antud ettevõtte kui ka nende olemasolul tütar-ettevõtete juhatuste ja nõukogudega, arvestamine huvigruppidega.

3) Seostatuse mõõde (ing.k. *Integrated Board Management Dimension*) – oluline on, et nõukogu ja juhatuse tegevus oleks omavahel seotud ja nõukogu osaleks aktiivselt ettevõtte arendamises.

4) Kontrolli mõõde (ing.k. *Keep it controlled*) – siia alla kuuluvad nõukogu kohustused, mis on seotud auditi, riskijuhtimise, ettevõttesiseste ja -välise kommunikatsioonide ning tagasiside küsimustega, pidades silmas aktsionäride ja teiste huvigruppide kasu.

1.2. Auditikomitee kui üks organisatsioonijuhtimise komponentidest

Viimase ülemaailmse finantskriisi tagajärjel on mõistetav, et organisatsioonijuhtimine ja selle komponendid on saanud oluliseks arutelude ja akadeemiliste uurimuste teemaks. Palju rõhutatakse, et üks organisatsioonijuhtimise ülesannetest on tagada finantsaruandluse kvaliteet. See protsess hõlmab samaaegselt erinevaid ettevõttesiseseid ja –väliseid osapooli. Kirjanduses käsitletakse antud kontekstis tavaliselt organisatsiooni nõukogu, auditikomiteed, välis- ning siseaudiitorit. Nende omavahelist koostöömimist mõjutavad omakorda sellised välised tegurid nagu seadusandjad, aktsiaturud, finantsanalüütikud ja investorid. (Cohen *et al.* 2004) Kuigi on selge, et tegemist on mitmetasandilise protsessiga, mille efektiivsus ei saa sõltuda ainult ühe komponendi toimimisest, on viimastel aastakümnetel koondunud eriline rõhuasetus just auditikomiteele. Viimast käsitletakse üha enam kui head organisatsioonijuhtimist tagavat vahendit. Näiteid niisuguse tendentsi kohta leidub palju. Teema globaalset ulatust illustreerib Tabel 1:

Tabel 1. Auditikomiteesid käsitlevad õigusaktid

USA	UK	Austraalia	EC	Eesti
BRC 1999	<i>Cadbury Report</i> 1992	<i>Horwath Report</i> 2002	2006/43/EC	Rahandusministri määrus 2004
SOX 2002	Smith 2003	ASX 2014	<i>Proposals for auditing reform</i> 2011	Audiitortegevuse seadus 2010

Allikas: (Autori koostatud. Kirjanduse põhjal)

Üldine trend õigusloomes on julgustada äriühingute ja muude organisatsioonide juurde auditikomiteede loomist, kuna eeldatakse nende soodsat mõju organisatsioonijuhtimise protsessile ning finantsaruannete kvaliteedile. Samas on autoreid, kes leiavad, et tõendusmaterjali auditikomiteede efektiivsuse kohta on vähe. Näiteks Turley ja Zaman

järeldavad kirjanduse ülevaate põhjal, et selle loomine ei oma automaatset mõju organisatsioonijuhtimise kvaliteedile (2004). Spira leiab, et auditikomiteede loomisele keskendumine Cadbury Raportis oli mugav samm vältimaks suuri muudatusi nõukogude ülesehituses ja tegevuses. Autor väidab, et auditikomiteede arendamine suunas tähelepanu auditi puudustelt nõukogu liikmetele kui organisatsioonijuhtimise võtmeisikutele nii, et audiitorite sõltumatuse asemel keskendutakse rohkem nõukogu liikmete sõltumatusele. Auditikomitee efektiivsust on raske hinnata, kuna ettevõtete majandusaasta aruanded on sageli liiga kokkuvõtlikud, et lugejal oleks võimalik kujundada mingisugustki hinnangut komitee tegevuse kohta. Kuigi informatsiooni auditikomiteede efektiivsuse ja tegevuse kohta on vähe, suurenevad ootused nende suhtes aja jooksul märkimisväärselt. (Spira 2006)

Käesoleva töö autori arvates on auditikomitee oluline organisatsioonijuhtimise element, millele seatakse kõrgeid ootusi aktsionäride kindlustunde tagamisel ja finantsaruannete kvaliteedi suurendamisel. Kuna auditikomitee on vahelülis organisatsiooni tegevjuhtkonna ja nõukogu vahel, peaks ta olema aktiivne, mobiilne ning reageerima kiiresti organisatsioonis asetleidnud sündmustele. Õigustatult eeldatakse, et komitee liikmete vastutuse suurendamine aitab vähendada ebakorrektsust finantsaruannetes ning seeläbi maandada riske ettevõtte huvigruppidele (ing.k. *stakeholders*). Kahanenud risk võib väljenduda näiteks väiksemas aktsiahinna volatiilsuses, kapitali kergemas kättesaadavuses finantsturgudel või vähenenud võimaluses kohtuvaidluste tekkeks avalikustatavate majandusaasta aruannete info korrektsusest.

Auditikomitee ülesanded

Vastavas seadusandluses ja juhendmaterjalides käsitletakse auditikomiteed põhiliselt kui järelevalvet teostavat ja nõuandvat üksust. Sõltuvalt juhendist võivad detailid varieeruda, kuid enamikus rõhutatakse auditikomitee neid ülesandeid, mis puudutavad finantsaruannete koostamise protsessi ning sise- ja välisaudiitori üle järelevalve teostamist. Lisaks peaks auditikomitee olema võimeline kriitiliselt hindama organisatsiooni raamatupidamistavasid ning riskijuhtimist. Samuti peaks ta omama ülevaadet ja seisukohta selles osas, mil määral on organisatsiooni tegevus kooskõlas kehtivate õigusaktide ja eetiliste põhimõtetega. (AudS 2010; EC 2006/43; Ernst & Young 2009; FRC 2012)

Autor võrdles omavahel õigusakte ja soovituslikke juhendmaterjale, milles on sõnastatud auditikomitee ülesanded. Võrdluse alusel võib väita, et Eesti Vabariigis kehtiva AudS tekstis on auditikomitee ülesanded võrreldes teiste allikatega piisava põhjalikkusega ära

toodud (vt tabel 2). Nimetatud seaduses on ära märgitud ka auditikomitee kohustus olla nõuandja sellistes küsimustes, mis puudutavad organisatsiooni tegevuse vastavust õigusaktidele ja kutsetegevuse heale tavale (eetilised küsimused).

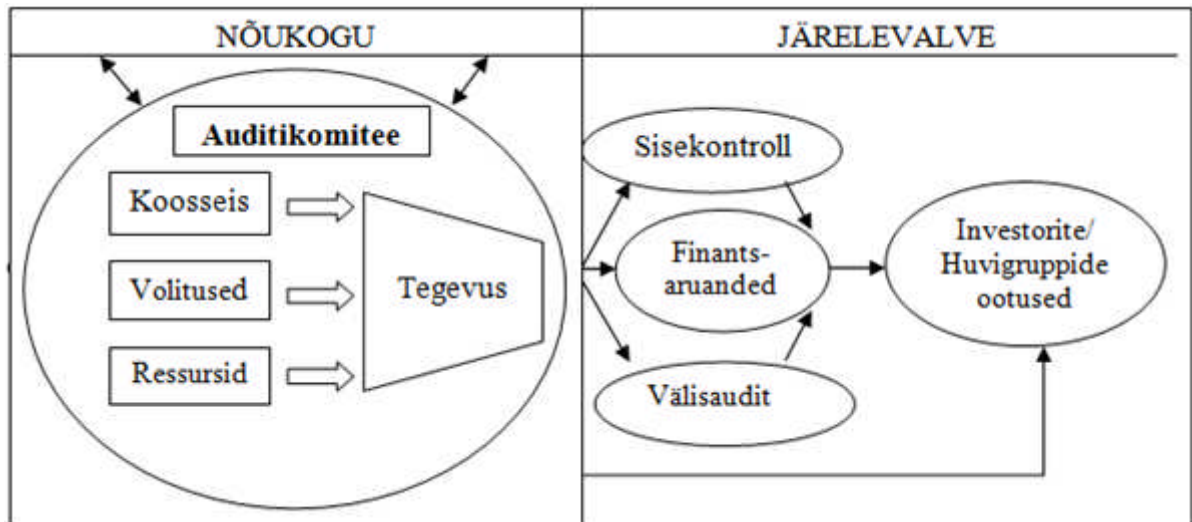
Tabel 2. Auditikomitee ülesanded erinevates õigusaktides ja juhendmaterjalides

Auditikomitee ülesanded	AudS 2010	EC 2006/43	FRC 2012	ASX 2014
Finantsaruannete töötlemine	✓	✓	✓	✓
Välisaudiitori sõltumatus	✓	✓	✓	✓
Raamatupidamistavade aktsepteeritavus				✓
Majandusaasta raamatupidamisaruande auditeerimine	✓	✓	✓	✓
Välisaudiitori ametissenimetamiseks ettepaneku tegemine	✓		✓	✓
Sisekontrollisüsteemi/siseaudiitori tõhusus	✓	✓	✓	✓
Riskijuhtimine	✓	✓	✓	
Õigusalased küsimused	✓			
Eetilised küsimused	✓			

Allikas: (Autori koostatud. Kirjanduse põhjal. AudS 2010; Euroopa Komisjoni Direktiiv (EC 2006/43); *Financial Reporting Council* 2012 (FRC); *ASX Corporate Governance...* 2014)

Auditikomiteede moodustamise üheks soovitud tulemuseks on ettevõtete ja muude organisatsioonide avalikustatavates aruannetes kajastatava finantsinformatsiooni kvaliteedi tõstmine ning seeläbi investorite ja teiste huvigruppide kindlustunde suurendamine. Auditikomiteed saavad mõju avaldada otseselt, finantsaruannete koostamise protsessi kontrollides, ning kaudselt, läbi sisekontrolli, riskijuhtimise ja välisauditi kvaliteedi üle järelevalvet teostades (vt joonis 1). (Bédard, Gendron 2010) Spira argumenteerib, et vaatamata auditikomiteede moodustamise laialdasele aktsepteerimisele on nende puhul tegemist pigem sümbolset rolli täitvate organitega. Vastavate institutsioonide eesmärgiks on Spira hinnangul suunata tähelepanu eemale finantsaruandluse tegelikult kitsaskohalt, milleks ta peab nii sise- kui välisaudiitorite sõltumatuse probleemi. Vähe on informatsiooni selle

kohta, kuidas auditikomiteed tegelikkuses toimivad ning milline on nende tegevuse sisuline panus neile seadustes püstitatud eesmärkide saavutamisel. Sellele vaatamata on see üksus leidnud olulise koha organisatsiooni sisemistes struktuurides ja ka väliselt, olles organisatsiooni seadusjärgse tegutsemise tunnusmärk. (Spira 2006)

Joonis 1. Auditikomitee toimimine

Allikas: Bédard, Gendron 2010.

Autori arvates on auditikomitee eduka toimimise seisukohast oluline määratleda selgesõnaliselt tema ülesanded organisatsioonis. Käesoleva magistritöö tulemused viitavad asjaolule, et auditikomiteede liikmed vajaksid selles valdkonnas täiendavat selgitustööd (vt ptk 3.1, joonis 4 ja ptk 3.2 joonis 14).

1.3. Organisatsioonijuhtimise teoreetiline käsitlus

Kirjanduses on avaldatud arvukalt erinevaid teooriaid, mis käsitlevad organisatsioonijuhtimist. Üks vaatenurkade paljususe põhjus on asjaolu, et teadlased tuginevad uurimuste läbiviimisel erinevatele aspektidele. Teiseks on teooriate rohkus tingitud ka kultuurilistest ja intellektuaalsetest iseärasustest. (Turnbull 1997) Akadeemilises kirjanduses on kõige levinum organisatsioonide käsitlemine esindamisteooriast lähtuvalt (Beasley *et al.* 2009).

Esindamisteooria (ing.k. *Principal agency theory*)

Organisatsioonijuhtimise temaatika käsitlemise aluseks võetakse tavaliselt esindamisteooria (ing.k. *agency theory*), mille objektideks on ühelt poolt agent e. esindaja (ing.k. *agent*) tegutsejana ning teiselt poolt printsipiaal e. esindatav (ing.k. *principal*) mõjutatud poolena. Organisatsioonijuhtimise teorias esineb esindamisprobleem aktsionäride, kreditoride ja teiste huvigruppide (printsipiaalide) ning juhtide (agentide) vahel. Probleem on tingitud moraalsest riskist (ing.k. *moral hazard*) ja ebasoodsast valikust (ing.k. *adverse selection*) (Vives 2000). Konkreetsemalt tähendab see, et ettevõtte aktsionäride ja juhtide omavahelise kokkuleppega jäetakse viimastele võimalus ja vabadus juhtida ettevõtet vastavalt tema teadmistele ja oskustele, kuid selle tulemusena võib juht käituda ettevõtte jaoks kahjulikult. Niisuguse käitumise kõige sagedamini esinevad vormid on vargused, omakasupüüdlikkus ning vastutustundetud ja riskantsed otsused. Valdamise ja täidesaatva rolli jaotamine võimaldab muuta organisatsiooni majandustegevust efektiivsemaks ning produktiivsemaks. Samas sisaldab kirjeldatud tööjaotus endas ka potentsiaalset huvide konflikti. Nimelt eeldab niisugune vastutuse ja otsustusõiguse jagamine valdaja- või omanikupoolset usaldust, et alluv tegutseb ainult esimese huvidest lähtuvalt. Esindamisteooria kohaselt, tulenevalt isiklikest huvidest ja informatsiooni kallutatusest, ei ole omanikul põhjust alluvat usaldada, ning kasutusele võetakse mehhanismid, mille eesmärk on huvide ühtlustamine ning informatsiooni korrektsuse suurendamine. Tagajärjeks võib olla liigne optimism organisatsiooni majandustulemuste osas. Informatsiooni, millele omanikul ei ole ligipääsu, võidakse moonutada. (*The Institute of...* 2005)

Omanikud võivad järelevalvet ka ise teostada, kuid enamasti puudub neil selleks vajalik pädevus ning ajaline võimekus. Üks sobilik järelevalvemehhanism on nõukogu poolt palgatud ekspertkomisjon, milleks on enamasti auditikomitee. (Mohiuddin, Karbhari 2010) Uurimused, milles käsitletakse ettevõtete majanduslikke väljavaateid, toetuvad enamasti esindamisteooriale, millest võib järeldada, et auditikomiteede poolt teostatav juhatuse ja audiitorite tegevuse järelevalve suurendab informatsiooni kvaliteeti (Bédard, Gendron 2010). Dey leidis, et ettevõtetes, milles on täheldatud tugevamat organisatsioonisisest huvidekonflikti, on ühtlasi sisse seatud ka efektiivsemad valitsemisstruktuurid (ing.k. *governance structure*). Viimaste all peetakse silmas nõukogu koosseisu ja toimimist, auditikomitee olemasolu ning audiitori sõltumatust. See tulemus toetab esindamisteooria hüpoteesi, mille kohaselt valitsemis- ja järelevalvestruktuurid luuakse, tagamaks usaldust

omanike ning tegevjuhtkonna vahel. Autori järeldus oli, et järelevalve vajadus sõltub organisatsiooni ülesehitusest ehk teisisõnu – „üks suurus ei sobi kõigile“. (Dey 2008) Teistsuguse vaatenurga organisatsioonijuhtimise ja järelevalve teostamisele esindamisteooria aspektist annavad Renders ja Gaeremynck, kes on jõudnud järeldusele, et juhul, kui huvide konflikt esineb mitte tegevjuhtkonna ja omanike, vaid suur- ja väikeaktsionäride vahel, on esimesed vähem motiveeritud toetama efektiivsete kontrollimehhanismide sisseseadmist. Nimelt saavad suuraktsionärid antud situatsioonis järelevalvemehhanismide tugevdamisest vähem kasu ka juhul, kui ettevõtte väärtus kasvab ning seda alljärgnevatel põhjustel: (Renders, Gaeremynck 2012)

- 1) kui eksisteerib lõhe rahakäibe (ing.k. *Cash flow*) ja kontrolliõiguste vahel, saavad suuraktsionärid kontrollimehhanismide tugevdamisest väiksemat kasu ka firma väärtuse suurenemisel;
- 2) head ettevõtte üldjuhtimistavad, mis küll suurendavad ettevõtte turuväärtust, võivad ühtlasi mõjutada selle jaotumist aktsionäride vahel, jättes suuraktsionärid esialgsena võrreldes halvemas seisus;
- 3) suuraktsionärid investeerivad ettevõttesse pikaajaliselt ning üldjuhtimistavade parandamisest tulenev turuväärtuse kasv omab neile väiksemat tähtsust, kui väikeaktsionäridele, kelle eesmärgiks on teenida tulu aktsiate müügist.

Teadlased leidsid, et suuraktsionärid võtavad järelevalve kvaliteedi parandamisega seotud otsuste langetamisel arvesse kulusid, mis eelkõige tulevad isiklike kasude vähenemisest. Samas, mida tõsisem on omanikevaheline konflikt, seda suuremat kasu toob ettevõtte väärtuse suurenemise jaoks heade organisatsioonijuhtimise tavade järgimine. (*ibid.*)

Huvigruppide teooria (ing.k. *Stakeholder theory*)

Kontrastina esindamisteooriale keskendutakse antud käsitluse puhul kitsa aktsionäride rühma asemel kõigile organisatsiooni tegevuse seisukohalt olulistele osapooltele (Hu 2009). Teooria peamine eeldus ongi, et ettevõtte eesmärk on luua väärtust suurele hulgale seotud isikutele (huvigruppidele) ning nimetatud eesmärgi saavutamise sõltub viimaste endi koostööst ja toetusest (Minoja 2012). Seotud isikuteks või huvigruppideks võivad olla aktsionärid, palgatöötajad, varustajad, kliendid, laenuandjad, avalikkus jne. Nii organisatsiooni juhatus kui nõukogu peavad oma otsustes ja tegevuses lähtuma kõigi nende huvidest. Selle teooria raames käsitletakse ka auditikomiteesid kui ühte

organisatsioonijuhtimise mehhanismi, mille eesmärgiks on tagada laiema hulga isikute heaolu. (Mohiuddin, Karbhari 2010)

Juhatuse ülevõimu teooria (ing.k. *Managerial hegemony theory*)

Antud teooria kohaselt omavad tegevjuhtkonna liikmed maksimaalset kontrolli kogu organisatsioonis. Eeldatakse, et kaasaegsetes korporatsioonides, kus valdamine ja juhtimine on eraldatud, kaotavad aktsionärid kontrolli ettevõtte juhtide üle. Sellises situatsioonis on võimalik, et juhtkond kaldub eelistama isiklike huvide teenimist aktsionäride kasuks töötamisele. Vastavalt ülevõimu teooriale ei suuda nõukogu juhatust ohjata mitmel põhjusel: (Cohen *et al.* 2008)

- 1) väljastpoolt organisatsiooni tulnud nõukogu liikmetel ei pruugi olla piisavalt ettevõttespetsiifilisi teadmisi juhatuse tegevuse üle piisava kontrolli teostamiseks;
- 2) nõukogu toetub otsuste tegemisel suuresti juhatuse poolt jagatud informatsioonile;
- 3) juhatuse liikmetel on selline mõjupositsioon organisatsioonis, mis võimaldab kallutada omanike otsuseid, milliseid isikuid nõukogusse ja/või auditikomiteesse määratakse (nt soodustada varjatult enda sõprade ja kolleegide eelistamist, kes ei vastanduks nende tegevusele)

Sellise juhatuse ülevõimu alla sattunud organisatsioonides täidavad auditikomiteed sümboolset rolli olles vajalikud vaid seadusandlusest tulenevate nõuete täitmiseks ega teosta sisuliselt mingit järelevalvet. Aktsionäride seisukohast selline auditikomitee väärtust ei loo, kuna on juhatuse mõju all ning toimib juhatuse liitlasena ka juhtudel, kui audiitori ja juhatuse vahel tekivad eriarvamused. (Hu 2009; *ibid.*) Antud teooria puuduseks on asjaolu, et selle kohta on vähe empiirilist tõendusmaterjali. Põhiliselt illustreerivad teooriat juhukirjeldused ja analüüsid, milles organisatsiooni ebaõnnestumise üheks põhjuseks leitakse tagantjärele olevat nõukogu passiivsus. (Kosnik 1987; Hendry, Kiel 2003)

Ressurssidest sõltuvuse teooria (ing.k. *Resource dependence theory*)

Ressurssidest sõltuvuse teooria kohaselt tuginevad aktsionärid ja/või juhatuse nõukogule kui ressurssidele ligipääsemise ja ettevõtte strateegia loomise vahendile. Nõukogu esmane roll ei ole järelevalve teostamine vaid organisatsiooni strateegiate ja teguviiside loomises osalemine. Teatud juhtudel võib selline lähenemine tuua ettevõttele pikemas perspektiivis kasu, sest nõukogu liikmete sidemed ja asjatundlikkus võimaldavad ligipääsu vajalikele strateegilistele ressurssidele, võrgustikele ning informatsioonile. Sellest teooriast lähtudes on nõukogu liikmeteks sobivad isikud, kes on asjatundjad organisatsiooni

tegevusvaldkonnas, omavad teadmisi, millest on abi strateegiate kujundamisel ning suudavad pakkuda ligipääsu organisatsiooni välistele ressurssidele või mõjukatele rühmadele nagu näiteks kliendid, pangad või poliitika kujundajad (ing.k. *policy makers*). Nõukogu liikmete sõltumatus juhatusest on teisejärgulise tähtsusega. Vajadus niisuguse koosseisuga nõukogusid moodustada tuleneb ettevõtluskeskkonna ebakindlusest, mistõttu organisatsioonid püüavad suurendada stabiilsust, sõlmides pikaajalisi kasulikke sidemeid. (Hu 2009; Cohen *et al.* 2008) Cohen *et al.* leiavad siiski, et stabiilsemate ettevõtete (sellised, mis on turul pigem oma positsiooni säilitamas kui agressiivselt laienemas) jaoks on esmane finantsaruannete kvaliteedi tagamine (üldjuhul kuuluvad taoliste ettevõtete omanikeriingi ka kindlat tootlust ootavad pikaajalised investorid, nt pensionifondid), mistõttu on kasulikum kaasata nõukogusse sõltumatuid liikmeid. See looks ühtlasi eelduse, et nõukogu poolt määratava auditikomitee liikmed oleksid asjatundjad ettevõtte tegevusvaldkonnas ning ühtlasi ka juhatusest täiesti sõltumatud. Organisatsiooni tegevusvaldkonna tundmine võimaldab auditikomitee liikmel hinnata adekvaatselt selle äritegevust ja riske ning raamatupidamistavade sobilikkust. (2008)

Sama teadlaste rühm uuris teooriaid auditi seisukohast lähtuvalt ning leidis, et kui nõukogu on koostatud keskendudes ressurssidest sõltuvusele või esindamisteooriale, hindavad audiitorid auditi riski madalamaks ja planeeritav auditi maht on väiksem. Teiste teooriate rakendamise puhul suurendasid audiitorid auditi töömahtu (ing.k. *audit effort*) (Cohen *et al.* 2007b).

Institutsiooni teooria (ing.k. *Institutional theory*)

Institutsiooni teooria kohaselt toimivad organisatsioonid laiemas sotsiaalses ja ajaloolises kontekstis. Selleks, et olla seaduspärane, peab vastama kõigile sotsiaalsetele reeglitele. Ettevõtted muutuvad aja jooksul üha sarnasemaks, järgides samu regulatsioone ja „parimaid tavasid“ või üksteise praktikaid. Organisatsioonijuhtimise komponendid, mille hulka kuuluvad ka nõukogu ja auditikomiteed, muutuvad sümboolseteks, nende eesmärk on olla kooskõlas üldiste tavadega. (Hu 2009; Beasley *et al.* 2009) Kirjeldatakse kolme võimalust, kuidas ettevõtete sarnanemine ehk isomorfism kujuneb. Esimene on sunnimeetmete rakendamine – siinkohal mõeldakse seadustest tulenevaid kohustusi. Teine on normatiivne isomorfism, mis kujuneb hariduse ja professionaalsete võrgustike (nt seltsid) kaudu. Kolmas on mimeetiline isomorfism, mis ilmneb ebastabiilses ettevõtluskeskkonnas, kui püütakse imiteerida paremini toimetulevaid ettevõtteid sõltumata sellest, kas leidub ka empiirilisi tõendeid, et tegemist on efektiivse praktikaga. (Cohen *et al.* 2008) Ühtlasi

täidavad ebakindlatel perioodidel nõukogu ja auditikomitee tseremoniaalsel rolli. Näiteks võib see väljenduda selles, et auditikomitee ülesandeks saab audiitori ametisemääramine ja -vabastamine, mis peab investoritele jätma mulje toimivast auditikomiteest. Et olla legitiimne, rõhutab auditikomitee liikmete pädevust ja selle seost järelevalve ülesannete täitmisega. Auditikomitee liikmed valitakse objektiivsete äratuntavate kriteeriumide alusel (näiteks haridus, eelnev ametikoht) arvestamata isiku reaalsel võimel efektiivset järelevalvet teostada. On leitud, et liikmed on tihti ühesuguse ning sageli ka juhatusele sarnaneva taustaga ja sellest tulenevalt on vähem tõenäoline, et nad kas üksteisele või juhatusele vastanduvad. Auditikomitee ja nõukogu tegevus peab aktsionäridele sisendama usaldusväärust. Institutsiooniteooria puhul ei ole ette teada, kas auditikomitee toetab vaidlusaluste küsimuste puhul juhatust või audiitorit. Ühest küljest, kuna auditikomitee täidab sümboolset rolli, siis selleks, et ennast audiitori ees õigustada esitatakse küsimusi juhatusele. Teisalt, kui auditikomitee ja juhatuse liikmed on sarnase taustaga, võib auditikomitee pigem toetada juhatuse seisukohti. (Cohen *et al.* 2008)

Autori arvates on kõik eelpool kirjeldatud teooriad praktilises tegevuses selgesti äratuntavad. Millise teooriaga konkreetset auditikomiteed kõige paremini kirjeldada saab, sõltub olulisel määral selle organisatsiooni juhtimistavadest, aga ka näiteks konkreetses riigis levinud organisatsioonijuhtimise kommetest ja välja antud seadustest. Autori isikliku suhtluse tulemusel organisatsioonide juhtide ja audiitoritega on kujunenud eeldus, et Eestis tegutsevate organisatsioonide auditikomiteesid saab iseloomustada institutsiooniteooria ja juhatuse ülevõimu teooriatega.

1.4. Auditikomiteede kujunemine

Esimesed auditikomiteed olid nõukogu liikmetest moodustatud töörühmad, millele olid antud spetsiifilised ülesanded. Üks esimestest taolistest oli 1827. aastal USA-s Baltimore'i ja Ohio raudtee juurde moodustatud komitee, mille ülesandeks oli viia läbi auditit ning raporteerida tulemustest nõukogule. Kui tekkisid esimesed välisaudiitorid, muutus auditikomiteede ülesandeks auditi teostamise asemel välisaudiitori poolt esitatava raporti ülevaatamine. (Spira 2006)

Laiemalt hakkasid auditikomiteed kujunema USA-s alates 1940. aastast. Tegemist oli ajaga vahetult peale McKesson & Robbins'i pettuse ilmsikstulekut. (Braiotta 2004) Viimast on nimetatud üheks möödunud sajandi suurimatest finantspettustest. McKesson & Robbins oli farmaatsiatooteid müüv ettevõtte, mille omandas Donald F. Coster 1930-ndatel aastatel. Ühena esimestest sammudest palkas ta sõltumatu välisaudiitori, et tagada oma ettevõtte usaldusväärsus ning seeläbi suurendada juurdepääsu välisele finantseerimisele. Tegeliku eesmärgiga ettevõttest raha kõrvaldada vormistati fiktiivseid dokumente ostu-müügitehingute, kaupade transpordi jms. kohta. Kui pettus 1937. aastal ilmsiks tuli, selgus, et 19 milj. dollari väärtuses varasid, mis olid kajastatud auditeeritud finantsaruandes, tegelikkuses ei eksisteerinud (Bealing 2006). Käesoleva töö autor leiab, et see juhtum oli märkimisväärne nii oma ulatuse kui ka mõju poolest, mida see avaldas raamatupidamise ning äriühingute juhtimise ja kontrollimise praktikatele edaspidiselt.

Selle juhtumi tagajärjel muutusid märkimisväärselt raamatupidamis- ja auditeerimisstandardid. Kuna skandaali tulemusena kujunes avalikkuse seas usaldamatus välisaudiitorite suhtes (kaheldi nende sõltumatuses ettevõtte tegevjuhtkonnast), andis Ameerika Ühendriikide Väärtpaberijärelevalve Komisjon (ing.k. *U.S Securities Exchange Commission*, edaspidi SEC) välja ametliku soovitus moodustada ettevõtete juurde komitee, mis koosneks isikutest, kes tegevjuhtkonda ei kuulu. New Yorgi börs (ing.k. *New York Stock Exchange*) andis nõu, et võimaluse korral võiks luua ettevõtte nõukogu juurde eraldi komitee, mis tegeleks sõltumatu audiitori värbamisega. Sisuliselt oligi tegemist auditikomiteedega, kuigi antud terminit veel ei kasutatud. (Spira 2006; Braiotta 2004)

Auditikomiteede moodustamine oli jätkuvalt vabatahtlik ning nende ülesanded ja eesmärgid defineerimata. Alles 1970-ndatel, peale Watergate'i afääri, kui opositsioonilise erakonna pealtkuulamiskandaali uurimise käigus tulid ilmsiks USA presidendi Richard Nixoni valitsuse moodustatud altkäemaksufondid jmt., hakati auditikomiteede funktsioonide teemal tõsisemalt arutlema. Üheks auditikomiteede ülesandeks sai organisatsiooni sisekontrollisüsteemi efektiivsuse hindamine ja nõukogu informeerimine. Kuna investorid nõudsid üha häälekamalt suuremat ühisvastutust (ing.k. *corporate accountability*) finantsaruannete kvaliteedi osas, siis vastava kümnendi jooksul andis SEC välja rea nõudeid auditikomiteede loomise ja selle liikmete sõltumatuse kinnitamise kohta. New Yorgi börs esitas samuti tingimuse, et alates 1978. aastast peab igal ettevõttel, mille väärtpaberiga nende aktsiaturul kaubeldakse, olema auditikomitee, mille liikmed peavad olema ettevõtte juhatusest

sõltumatud. (Spira 2006; Braiotta 2004, 438–439) 1980-ndatel, järjekordsete finantsskandaalide järel, jõuti arusaamani, et auditikomitee peaks toimima investorite ja aktsionäride kaitsjana. Sellest ajast alates on USA-s organisatsioonijuhtimise kontekstis suunatud rõhuasetus auditikomiteede efektiivsuse suurendamisele. (Spira 2006)

2000-ndate alguses vapustas USA avalikkust Enroni skandaal. Selle ettevõtte pankroti järel analüüsiti ja kritiseeriti muuhulgas ka auditikomitee tegevust. Viimasesse kuulus kuus soliidset finants- ja ettevõtte tegevusvaldkonna asjatundjat. Niisiis ei saanud olla probleemiks finantsalane ebapädevus. Küll aga torkas silma, et kohtumised leidsid aset harva ja kestsid lühikest aega, mille vältel käsitleti suurel hulgal teemasid. Üheks auditikomitee tegevuse madala aktiivsuse põhjuseks oli asjaolu, et pooled selle liikmetest elasid väljaspool Ameerika Ühendriike ja puudusid sageli koosolekutelt. Enamusel auditikomitee liikmetest oli ka huvide konflikt – nii isiklike, tööalaste kui ka rahaliste suhete näol. Auditikomitee esimees Robert K. Jaedicke oli sellel ametikohal olnud viimased 16 aastat; sellist pikaajalist teenistust peetakse sõltumatust pärssivaks ning antud isiku tegevus andis sellisele eeldusele ka alust. (Lublin 2002)

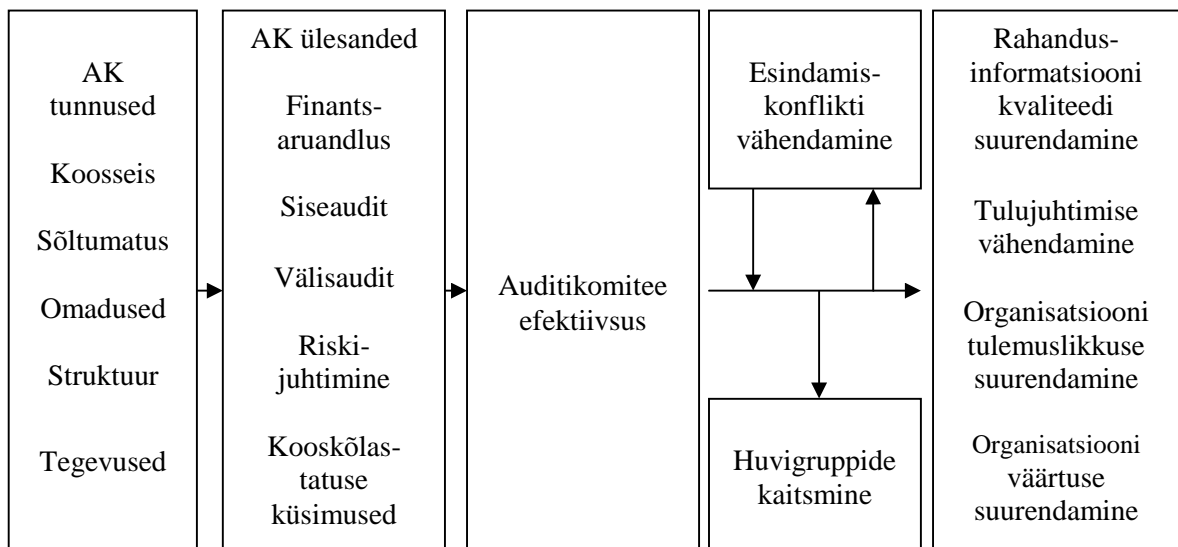
Vastusena avalikkuse pahameelele peale Enroni pankrotti tuli ka poliitikutel pingutada, et valijate usaldust taastada. Juba kuus kuud hiljem jõustus Sarbanes-Oxley Act (edaspidi SOX) (Bealing, Baker 2006). Käesoleva töö autori arvates on nimetatud seadus märkimisväärselt mõjutanud auditikomiteede koosseisu ja tegutsemistavasid USA-s ning andnud tõuke organisatsioonijuhtimistavade ülevaatamisele ka paljudes teistes riikides. Teadustöös, kus võrreldi, milliseid ülesandeid juhuslikult valitud USA organisatsioonide auditikomiteed täitsid aastal 2001 (enne SOX jõustumist) ja 2004 (peale SOX jõustumist), leiti, et auditikomiteede tegevus oli oluliselt laienenud. Märkimisväärselt rohkem teostati varasemaga võrreldes järelevalvet finantsaruandluse, raamatupidamistavade ning sise- ja välisaudiitori üle. (HassabElnaby *et al.* 2007) 2008-2009. aasta finantskriis on andnud uue tõuke organisatsioonijuhtimist ja ühes sellega ka auditikomiteesid puudutavate seaduste väljatöötamisele ning olemasolevate seaduste karmistamisele. Siinkohal võib näiteks tuua Euroopa Komisjoni poolt kavandatava auditituru reformi (ing.k. *Reform of the audit market*), milles auditikomitee järelevalvefunktsioonile välisauditi kontekstis pööratakse suurt tähelepanu ning auditikomitee vastutus reformi teostumisel suureneb (*European Commission* 2011). Ka Eesti Vabariigis 2010. aastal jõustunud AudS, millega laienes auditikomitee

moodustamise kohustus kõigile avaliku huvi üksustele, on üks näide finantskriisi järel intensiivistunud seadusloomest.

1.5. Auditikomitee efektiivsus ja töökorralduse põhimõtted organisatsioonijuhtimises

Mõistet *efektiivsus* defineeritakse kui suutlikkust saavutada soovitud tulemust. See pärineb ladinakeelsest sõnast *efficere* ehk saavutama. (Oxford Dictionary) Auditikomiteesid puudutavas kirjanduses mõistetakse auditikomitee efektiivsuse all sageli selle suutlikkust täita talle püstitatud ülesandeid. Samas on autoreid, kes on mõistet „auditikomitee efektiivsus“ põhjalikumalt lahti seletanud. DeZoort *et al.* on kirjanduse ülevaate tulemusena esitanud järgmise definitsiooni: „Efektiivne auditikomitee koosneb kvalifitseeritud liikmetest, kes omavad mõjuvõimu ning ressursse, et kaitsta huvigruppe, tagades aktiivse järelevalve teostamisega usaldusväärse finantsaruandluse, sisekontrollisüsteemi ja riskijuhtimise“ (2002). Sellest definitsioonist on lähtunud paljud teadlased nagu näiteks B. Marx 2008; Stewart, Munro 2007; Beasley *et al.* 2009 ning García *et al.* 2012. Samas kritiseerib Spira, et DeZoort *et al.*, kes lähtuvalt oma definitsioonist on läbi vaadanud suure hulga auditikomiteede koosseisu, mõjuvõimu, ressursse ja aktiivsust käsitlevaid töid suhtub auditikomiteesse kui isoleeritud mehhanismi (2006). Turley ja Zaman publitseerisid samuti ulatusliku kirjanduse ülevaate, kuid erinevalt DeZoortist, selle asemel, et keskenduda auditikomitee omadustele, vaatlesid nad, millist mõju avaldab auditikomitee auditeerimisele, finantsaruannete kvaliteedile ja organisatsioonijuhtimisele laiemalt. Kuna kirjanduse ülevaatesse kaasatud tööde tulemused erinesid viimati nimetatud aspektides suuresti, järeldasid autorid, et auditikomitee efektiivsus sõltub olulisel määral keskkonnast (organisatsiooni tegevusala, organisatsioonijuhtimise tavad jmt.) ning sellest tulenevalt tuleks suhtuda ettevaatusega liiga järgalt sõnastatud standardiseeritud nõuete esitamisse auditikomiteedele. Samas ei eita ülevaate koostajad, et üksikutele faktoritele, nagu näiteks auditikomitee liikmete sõltumatus või aktiivsus, tähelepanu pööramine on vajalik. (2004) Käesoleva magistritöö autori arvates on viimati mainitud järeldustega kooskõlas ka Eesti Vabariigis kehtiv AudS, mis toob välja üldise raamistiku auditikomiteede koosseisu ja ülesannete osas, laskumata detailsetesse selgitustesse.

Auditikomitee efektiivsus sõltub selle võimekusest täita talle nõukogu poolt delegeritud ülesandeid (vt joonis 2). Suutlikkus neid täita sõltub auditikomitee omadustest. Efektiivne auditikomitee suudab organisatsioonis kahandada esindamiskonflikti, vähendades informatsiooni asümmeetriat omanike ja tegevjuhtkonna vahel ning tagades huvigruppide kaitsmise (vt joonis 2).

Joonis 2. Auditikomitee (AK) efektiivsuse mudel

Allikas: Mohiuddin, Karbhari 2010.

Kuna finantsaruannete kvaliteedi tagamine on üks olulisemaid auditikomiteede vastutusalasid, keskendutakse vastavates teadustöodes kõige sagedamini just sellele. Mõistet „finantsaruannete kvaliteet“ ei ole aga suudetud üheselt defineerida. Levinud on lähenemine, kus otsitakse viiteid tulujuhtimisele (ing.k. *earnings management*), korrektuuride tegemise määrale finantsaruannetes ning finantspettuste esinemissagedusele; viimaste leidumist tõlgendatakse kui finantsaruandluse madalat kvaliteeti. (Cohen *et al.* 2004) Faktorid, mis finantsaruannete kvaliteeti mõjutavad on auditikomiteede sõltumatus, asjatundlikkus, kohustused ja vastutus, võim, suurus, aktiivsus. (Karamanou, Vafeas 2005; Gendron *et al.* 2004; Carcello *et al.* 2011)

Seega, kuna auditikomitee efektiivsust näitavad tema tegevuse tulemused, kuid nende saavutamine sõltub ühelt poolt keskkonnast, milles ta tegutseb, ja teiselt poolt auditikomitee enda omadustest (nt sõltumatus, koosseis, aktiivsus), siis on käesoleva töö autori meelest nimetatud faktorid võrdselt kaalukad ja on põhjendatud nende samaaegne käsitlemine.

Auditikomitee koosseis

Juba 1999. aastal USA-s välja antud suunised auditikomitee efektiivsuse tõstmiseks (ing.k. *Blue Ribbon Committee on Improving the Effectiveness of Corporate Auditing Committees*, edaspidi BRC) soovivad, et kõik auditikomitee liikmed peaksid omama finantsalast kirjaoskust (ing.k. *financial literacy*). Selle all mõisteti võimet lugeda ja aru saada ettevõtte finantsaruandest (bilanss, kasumiaruanne, rahavoogude aruanne). (*Blue Ribbon Committee* 1999; KPMG 2009) Chicago Ülikooli Majandusteaduskonna Raamatupidamisõppetooli professor ning SEC-i konsultant Roman L. Weil defineerib mõistet järgmiselt: „Finantsalane kirjaoskus on võime mõista juhatuse poolt tehtavaid raamatupidamisalaseid otsuseid, nende põhjuseid ning seda, kuidas saab ettevõtte juhatuse viimaseid finantsaruannetega manipuleerimisel ära kasutada“ (Morse 2004).

Lisaks finantsalasele kirjaoskusele on levinud veel teinegi nõue auditikomitee liikmetele – nimelt finantsalane asjatundlikkus (ing.k. *financial expertise*). Näiteks 2002. aastal välja antud SOX esitab nõude, et igasse auditikomiteesse kuuluks vähemalt üks finantsasjatundja ning vastasel korral peab organisatsioon esitama põhjenduse tema puudumise kohta. Antud seadusakti raames mõistetakse finantsasjatundjana isikut, kellel on finantsalane haridus ja töökogemus sõltumatu audiitorina, finantsjuhina, pearaamatupidajana, siseaudiitorina või muul ametikohal, mis nõuab arusaamist raamatupidamise põhimõtetest ja finantsaruannetest; kogemust auditi ja/või finantsaruannete koostamisel. Lisaks on vajalik arusaamine auditikomitee ülesannetest. (2002) Kui võtta kokku uurimustöodes kasutatud finantsasjatundja definitsioonid, saab eristada kitsamat ja laiemat määratlust. Esimese alla kuuluvad isikud, kes on audiitorid, raamatupidajad, finantsjuhid, majandusarvestuse valdkonna akadeemikud, finantsnõustajad ja pangandusspetsialistid. Teise ehk laiema definitsiooni järgi peetakse lisaks eelnimetatutele finantsasjatundjateks ka tegevjuhte. (Bédard, Gendron 2010)

McDaniel *et al.* on eksperimentaalses uurimuses võrrelnud finantsasjatundjate ja finantsalase kirjaoskusega isikute hinnanguid finantsaruannete kvaliteedile. Uuritavateks olid audiitorid, kes esindasid finantsasjatundjaid, ning just ärikorralduse magistriõppe lõpetanud, kes esindasid finantsalase kirjaoskusega isikuid. Teadlased leidsid, et asjatundjad ja kirjaoskajad hindasid finantsaruandeid erinevalt. Kui viimased suunasid oma tähelepanu aruannetest peamiselt ühekordsete silmatorkavamate sündmuste tuvastamisele ja avalikustamisele (vaadates nt aastate võrdluses ebaproportsionaalselt palju muutunud bilansi-

või kasumiaruanderidasid), siis asjatundjad pidasid pigem olulisemaks üldiste trendide arvessevõtmist ning seda, et finantsaruandlus kajastataks korrektselt ja õiglaselt ettevõtte põhitegevust. Lisaks tuginesid asjatundjad hinnangute andmisel rohkem aktsepteeritud raamatupidamisstandarditele, millest võib oletada, et ka nende osalusel läbi viidavad koosolekud audiitoritega võivad olla struktureeritumad, kui finantsalase kirjaoskusega isikute puhul. Kirjeldatud töö autorid järeldasid, et finantsalase asjatundlikkusega liikmete kuulumine auditikomitee koosseisu võib arutelusid muuta konkreetsemateks, fokuseerida tähelepanu olulisematele aspektidele ning parandada finantsaruandluse kvaliteeti. (2002) Eksperimendi tulemused ei pruugi aga täielikult sobituda reaalselt eksisteerivate auditikomiteede konteksti, kuna tegelikkuses on nende koosseis mitmekesisem ja seetõttu võivad ka teadmised ja tegevused eksperimendi tingimustest erineda (Peecher 2002).

Üheks finantsasjatundja auditikomiteesse määramise positiivseks järelmõjuks võib olla ettevõtte aktsiahinna tõus. Sellisele järeldusele jõudsid Davidson *et al.*, kui uurisid vabatahtlikke teadaandeid auditikomiteede liikmete määramise kohta aastatel 1990 – 2001. (2004) Nimetatud uurimus kajastab perioodi enne SOX 2002 väljaandmist, mil finantsasjatundja nimetamine auditikomitee liikmeks oli vabatahtlik. Hilisemat, SOX 2002 järgset perioodi on uurinud Singhvi *et al.*, kes leidsid, et finantsturgude reaktsioon rahandusasjatundja auditikomiteesse määramisele on nullilähedane. Põhjuseks arvasid autorid olevat asjaolu, et kuna finantsasjatundja kuulumine auditikomiteesse on SOX 2002 järgsel perioodil kohustuslik, on nimetatud nõude täitmine investorite meelest iseenesestmõistetav. (2013) Eestis alates 2010. aastast kehtiv AudS ei too eraldi välja finantsalase kirjaoskuse ja – asjatundlikkuse nõuet, vaid sätestab: „auditikomitees on vähemalt kaks liiget, kellest vähemalt kaks peavad olema arvestuse, rahanduse või õiguse asjatundjad“.

Auditikomitee liikmete *õiguslase asjatundlikkuse* mõju finantsaruannete kvaliteedile on märksa vähem uuritud. Siiski, Krishnan *et al.* on lähtunud tähelepanekust, et SOX 2002 järgsetel aastatel suurenes USA-s juristide kuulumine auditikomiteede liikmete hulka. Teadlased võrdlesid õiguse asjatundjate, raamatupidamise asjatundjate ning õiguse- ja raamatupidamise asjatundjate mõju finantsaruannete kvaliteedile. Esimese kahe puhul täheldati selget positiivset mõju, kuid kombineeritud õiguse- ja raamatupidamise alase asjatundlikkuse puhul mingit mõju ei leitud – sellise tulemuse põhjuseks arvati olevat liiga väike valim, sest niisuguseid isikuid oli auditikomiteede liikmete hulgas väga vähe. Arvatakse, et õiguse asjatundjate liitumine auditikomiteedega omab positiivset mõju

finantsaruannete kvaliteedile seetõttu, et nad oskavad hinnata juriidilist vastutust, mis kaasneb võimalike väärkajastustega. (2011)

Auditikomitee liikmete *asjatundlikkus organisatsiooni tegevusvaldkonnas* on samuti väheuuritud valdkond. Cohen *et al.* tunnistavad, et kuigi praktikas on see omadus tunnustatud (nt *Deloitte Development* 2012), ei ole akadeemilises kirjanduses ettevõtte tegevusvaldkonnaalase asjatundlikkuse mõju finantsaruannete kvaliteedile uuritud. Täitmaks seda lünka, viisid Cohen *et al.* läbi uurimustöö, millest järeldasid, et lisaks finantsalasele asjatundlikkusele organisatsiooni tegevusvaldkonna asjatundjaks olemine võimaldab auditikomitee liikmetel teostada efektiivsemalt järelevalvet finantsaruannete koostamise ja kvaliteedi osas. (2014)

Auditikomitee suurus

Auditikomitee liikmete arv sõltub organisatsiooni vajadustest ning ülesannete hulgast, mis auditikomiteele nõukogu poolt on delegeeritud. Liiga suur liikmete arv võib muuta arutelude käigus lahenduste leidmise aeglasemaks ja kohmakamaks. Samas, liiga väikesearvulise auditikomitee puhul võib jääda puudu erinevat liiki ülesannete täitmiseks vajalikust asjatundlikkusest ning informeeritud otsuste langetamine on keerulisem. (García *et al.* 2012; KPMG 2013) Taolisele järeldusele jõudis ka töörühm, kelle uurimusest selgus, et suurem liikmete arv nii nõukogus kui ka auditikomitees on kasulik, sest seostub efektiivsema järelevalve teostamisega finantsaruandluse üle (Ghosh *et al.* 2010).

BRC ja SOX kirjutavad, et auditikomiteesse peab kuuluma vähemalt kolm liiget (1999; 2002). Euroopa Komisjoni direktiiv 2006/43 auditikomitee suurusele tingimusi ei esita (2006). Eestis kehtiv AudS sätestab, et auditikomitee peab koosnema vähemalt kahest liikmest (2010). Peale BRC soovitude avaldamist viidi läbi uurimus liikmete arvu mõju kohta väärkajastuste tõenäosusele finantsaruannetes. Tulemustes toodi välja, et auditikomitee suurus viimast ei mõjuta. (Abbott *et al.* 2000) USA-s läbiviidud iga-aastase organisatsioonijuhtimise teemalise küsitluse tulemustes toodi välja, et auditikomitee liikmete arv oli vahemikus 3-9, kusjuures 38%-l auditikomiteedest oli 5 liiget ning 28%-l 4 liiget (Deloitte 2013). B. Marx, kelle uurimus käsitles Johannesburgi börsil registreeritud ettevõtete auditikomiteesid, sai keskmiseks liikmete arvuks 4,15 (2008). Eestis tegutsevatesse auditikomiteedesse kuulub valdavalt 2-3 liiget (66%) (vt ptk 3.1 ja Lisa 8, joonis 2).

Auditikomitee sõltumatus

Auditikomitee liikmete sõltumatus käsitlus erineb õigusaktide lõikes. Näiteks USA-s 2002. aastal avaldatud SOX-s oli esitatud tingimus, et nõukogu ega auditikomiteeliikmed ei tohi olla seotud organisatsiooni või selle tütarettevõtetega. Euroopa Komisjoni direktiivi 2006/43 artikkel 41 sätestab aga, et vähemalt üks auditikomitee liikmetest peab olema sõltumatu, ilma seejuures sõltumatust defineerimata. Eestis 2010. aastal jõustunud AudS paragrahv 97 lõige 4 ja 5 sätestavad, et „auditikomitee liikmeks ei tohi olla siseaudiitor, juhatuse liige või prokurist, ministeeriumi abiminister või kantsler ega audiitorkontrolli teostav isik. Auditikomitee esimeheks ei tohi olla nõukogu esimees.“ Seaduses puudub märge, mis keelaks auditikomitee liikmetel mingil muul viisil organisatsiooni või selle tütarettevõttega seotud olla. (2010)

Seadustes on termin *auditikomitee iseseisvus* lahti seletatud üldsõnaliselt või üldse mitte. Siiski leidub ka käsiraamatuid, mis täpsustavad, milliste tunnuste põhjal tuleks auditikomitee liikme sõltumatust hinnata. KPMG Audit Committee Institute'i poolt välja antud Auditikomitee Käsiraamat rõhutab, et organisatsioonis peaks olema tugev arusaam sõltumatus definitsioonist ning selle puudumise mõjust praktilisele tegevusele. Vastavas juhendis soovitatakse auditikomitee liikme sõltumatus hindamisel arvesse võtta asjaolusid, mis suurema tõenäosusega võivad tema otsuseid mõjutada. Nendeks võivad olla töötamine antud organisatsioonis viimase viie aasta jooksul, ärisuhted organisatsiooniga viimastel aastatel (nt partnerlus, aktsiate omamine, tütarettevõtte juhtimine); perekondlikud sidemed tegevjuhtidega; nõukogus töötamine kauem, kui üheksa aastat. (KPMG 2013). Eestis tegutsevate auditikomiteede sõltumatust puudutavaid tulemusi on antud magistritöös käsitletud peatükis 3.1. joonis 8 ja Lisas 8 joonised 6 ja 7.

Mitmed teadlased on aga oma uurimustöodes tuvastanud auditikomitee liikmeid, kes vastavad küll täielikult rangemates õigusaktides (nt SOX 2002) esitatud sõltumatus nõuetele, ent on siiski isiklikul tasandil heades suhtes organisatsiooni tegevjuhi või finantsjuhiga. (Bruynseels, Cardinaels 2014; Beasley *et al.* 2009) Beasley *et al.* viisid läbi intervjuud 42 isikuga, kes kuulusid USA-s tegutsevate börsiettevõtete auditikomiteedesse. Mitmed intervjuueritutest tõdesid, et leidub organisatsioone, mille juhatuse liikmed valivad nõukogusse ja auditikomiteesse teadlikult isikuid, kes paistaksid välja sõltumatutena, kuid sisuliselt juhatuse tegevuse üle järelevalvet ei teostaks. Vastajad tunnistasid, et püüavad vältida sattumist sellisesse nõ tseremoniaalsesse rolli ning eelistavad oma ülesannetes olla

siiski aktiivseteks järelevalve teostajateks. Samas selgus uurimusest asjaolu, et ettepanek auditikomitees osaleda oli paljudel juhtudel tingitud varasematest kontaktidest juhatuse või nõukogu liikmetega. Näiteks ühe börsiettevõtte auditikomitee liige tunnistas, et organisatsiooni tegevjuht on tema sõber ning palus isiklikult tal nõukoguga liituda. Niisiis esineb teatud vastuolu, kus auditikomiteede liikmed küll ei soovi olla nn. sümboolses rollis, kuid samas on paljud neist ametisse nimetatud just tänu isiklikele suhetele juhatuse või nõukogu tasandil. (Carcello *et al.* 2011, Beasley *et al.* 2009) Siinkohal võib arutleda, kas eelpool kirjeldatud ametisemääramise asjaolud peaksid aktsionäride ja investorite usaldust mõjutama või mitte. Kui auditikomitee liikmed saavad ametisse määratud tänu isiklikule tutvusele juhatuse liikmega, siis lähtudes juhatuse ülevõimu teooriast (vt ptk 1.3) on tegemist täiesti teovõimetu auditikomiteega, mis mingisugust järelevalvet ei teosta. Käesoleva töö autori arvates toetab seda seisukohta Bruynseels ja Cardinaels poolt läbi viidud uurimus, mille tulemusena leiti, et kui organisatsiooni tegevjuht ja auditikomitee liige on sõbrad, siis on suurem tõenäosus madalama finantsaruannete kvaliteedi esinemiseks (2014). Seega on alust järeldada, et kui auditikomitee liikmel on isiklikul tasandil lähedased suhted tegevjuhtkonnaga, on vastavas organisatsioonis toimiva auditikomitee puhul tõenäolisemalt tegemist pigem formaalsest vajadusest loodud juhtkonnast sõltuva ja passiivse institutsiooniga, mida kirjeldab juhatuse ülevõimu teooria (vt ptk 1.3). Antud magistr töö autor on seisukohal, et taolises olukorras auditikomitee investoritele täiendavat kindlustunnet organisatsiooni finantsaruannete usaldusväärsuse osas ei loo. Järelikult võib sellist auditikomiteed pidada ebaefektiivseks, kuna ta ei suuda täita oma eesmärki investorite lähtekohast vaadatuna. Vastavat arvamust kinnitab ka uurimus, mille tulemusena selgus, et aktsiaturu reaktsioon ettevõtete finantsaruannete korrigeerimisele on tagasihoidlikum, kui ettevõtte omab täiesti sõltumatut auditikomiteed, kuid seda vaid tingimusel, et tegevjuht ei ole osalenud komitee liikmete ametisemääramisel (Carcello *et al.* 2011).

Auditikomitee aktiivsus

Auditikomitee aktiivsuse näitajana käsitletakse akadeemilises ja erialases kirjanduses koosolekute sagedust. Akadeemilises kirjanduses esineb mõningaid viiteid positiivsele seosele auditikomitee aktiivsuse ja efektiivsuse vahel (30% uurimustest), kuid 68%-l teadustöödest ei ole statistiliselt olulist seost leitud (Bédard, Gendron 2010). Mõnel juhul on minimaalne soovitatav auditikomitee koostumiste arv ametlikes juhendites ära toodud. Näiteks *The Smith Report*, mis avaldati Ühendkuningriigis 2003. aastal vastusena Enroni skandaalile,

soovitab, et auditikomitee peaks kohtuma vähemalt kolm korda aastas (The Smith Report 2003). Samas leidub ka selliseid juhendmaterjale, milles hoidutakse konkreetsete ettekirjutuste tegemisest. KPMG poolt koostatud juhendis rõhutatakse, et vajalik kohtumiste sagedus sõltub auditikomitee ülesannete hulgast ja vastustusest. Lisaks kohtumiste arvule tuleb tähelepanu pöörata sellele, et oleks piisavalt aega kõigi päevakorras olevate teemade põhjalikuks käsitlemiseks ning et kõigil osalejatel oleks võimalus esitada küsimusi ja avaldada arvamust. Selle asemel, et esitada nõue vajaliku kohtumiste arvu kohta, viidatakse audiitorettevõtte poolt läbiviidud küsitlusele, millest selgus, et keskmiselt kohtuvad auditikomiteed kuus korda aastas ning liikmed pühendavad oma ülesannete täitmisele keskmiselt 100 töötundi aastas. (KPMG 2009) Käesoleva magistritöö autor on arvamusel, et kohtumiste sagedus on oluline näitaja auditikomitee aktiivsuse kohta (vt ptk 3.1. tabel 6). Põhjus, miks paljudes teadustöodes auditikomitee aktiivsuse ja efektiivsuse vahel seost ei leita, võib tuleneda asjaolust, et aktiivsemate ja passiivsemate auditikomiteede eristamisel kasutatakse liiga suurt lävi.

1.6. Auditikomitee ja välisaudiitori vaheline suhtlus

Üha enam rõhutatakse auditikomiteede olulisust finantsaruannete kvaliteedi tagamisel, seetõttu muutub vajalikuks ka tihedam suhtlus välisaudiitoriga. Ühest küljest saab auditikomitee välisaudiitorilt väärtuslikku informatsiooni auditi tulemuste kohta, mis on iseäranis väärtuslik niisugustes organisatsioonides, kus juhatuse poolt pakutava informatsiooni täielikkuses võib kahelda. Teisest küljest tingib suhtluse vajalikkuse auditikomitee järelevalvaja roll välisaudiitori üle. Nii akadeemilises kirjanduses kui õigusaktides pööratakse enim tähelepanu küsimustele, millest välisaudiitor peab auditikomiteele raporteerima. (Rahvusvahelise Auditeerimise Standard 2009; Cohen *et al.* 2007a) Põhilised valdkonnad, mis peaksid koosolekute vältel arutlusele tulema, on finantsaruannete kvaliteet, organisatsiooni sisekontrollisüsteem ning audiitori palkamise ja sõltumatuslega seotud teemad. Cohen *et al.* järeldasid kirjanduse ülevaate põhjal, et sagedane suhtlus välisaudiitori, auditikomitee ja nõukogu osavõtul võimaldavad finantsaruannete kvaliteeti parandada. Teaduslike tööde ülevaate põhjal toodi välja kaks olukorda, mille puhul soovitatakse auditikomiteedel ja välisaudiitoritel tavalisest rohkem koostööd teha. Esimene on situatsioon, kus on märgata aktiivset tulujuhtimise strateegiate (ing.k. *earnings management*

strategies) kasutamist (nt juhul kui raamatupidamisreedused, mille alusel organisatsioon oma finantsaruandeid koostab, võimaldavad tulude periodiseerimisel aruande koostajapoolseid tõlgendusi või kui perioodilõpus on tehtud märkimisväärseid tulude korrigeerimiskandeid). Kuigi niisugune tegevus on tihti kooskõlas aktsepteeritud raamatupidamistavadega, siis peetakse sellist finantsandmete manipulatsiooni kohati liiga agressiivseks. Teine olukord, mis peaks auditikomitee ja välisaudiitori valvsaks muutma, on selline, kus organisatsioon kasutab enda edukuse hindamisel kõrvutamist varasemate tulemustega, milleks võivad olla möödunud aasta tulud, juhatuse või analüütikute prognoosid. Niisugusel puhul võib juhatuse olla ajendatud neile seatud ootuste täitmiseks raamatupidamisandmetega manipuleerima. (2007a)

Rahvusvaheline Auditeerimise Standard (*ISA - International Standard on Auditing*) nr 260 märgib, et infovahetus välisaudiitori ja auditikomitee vahel peab olema kahepoolne. Seega peab auditikomitee olema motiveeritud ja suuteline edastama audiitorile auditi seisukohast vajalikku informatsiooni, mis võib puudutada nii ettevõtte strateegiaid kui ka finantspettuse avastamist või kahtlusi seoses tippjuhtkonna aususe või kompetentsusega. (Rahvusvahelise Auditeerimise Standard 2009).

Audiitorite hinnangud auditikomiteedele on samuti olnud akadeemiliste uurimustööde objektiks. Näiteks on leitud, et auditikomitee olemasolu vähendab välisaudiitorite hinnangul auditi riski. Välisaudiitorid eeldavad, et auditikomitee aitab lahendada vaidlusaluseid küsimusi organisatsiooni tegevjuhtkonnaga. Samas ei mõjuta auditikomiteega kokkusaamiste sagedus audiitorite hinnangul auditi kvaliteeti. (Stewart, Munro 2007) Välisaudiitoritega läbiviidud intervjuude põhjal selgus, et audiitorite arvates ei ole auditikomitee liikmed piisava finantsalase asjatundlikkusega ning ei oma küllalt mõjuvõimu, et lahendada vaidlusaluseid küsimusi juhatuse liikmetega. Samuti tõdeti, et auditikomitee ja välisaudiitori vaheliste koosolekute sisuks on audiitoripoolne raporteerimine, mitte aktiivne vastastikune suhtlus nimetatud osapoolte vahel. (Cohen *et al.* 2002) Käesoleva töö autori arvates annavad viimati kirjeldatud tulemused ettekujutuse kitsaskohtadest, millele välisaudiitorid auditikomiteede kontekstis osutavad.

2. AUDITIKOMITEEDE KOOSSEISU JA EFEKTIIVSUSE SELGITAMINE EESTI VABARIIGI AVALIKU HUVI ÜKSUSTES

2.1. Auditikomitee tähtsus Eesti organisatsioonijuhtimises

Eesti Vabariigis reguleerib ettevõtlust alates 1. septembrist 1995 kehtiv Äriseadustik. Sama õigusakt sätestab ühtlasi ka organisatsioonijuhtimise (ing.k. *corporate governance*) põhimõtted ettevõtluses. Selle alusel osalevad aktsiaseltside valitsemises omanikud läbi aktsionäride üldkoosoleku, nõukogu ning juhatus. Aktsionäride üldkoosolek omab organisatsioonis kõige suuremat mõjuvõimu. Selle ülesandeks on nõukogu liikmete valimine, majandusaasta aruande kinnitamine ja tulude jagamine, põhikirja kinnitamine ja aktsiakapitali suurendamine või vähendamine. Juhatus on ettevõtte täidesaatev organ. Nõukogu ülesandeks on aga korraldada organisatsiooni haldamist, planeerida selle tegevusstrateegiaid ning teostada omanike huvides järelevalvet juhatuse üle. (Wahl 2009) „Auditikomitee on selle liikmed valinud, kinnitanud või nimetanud organi või isiku nõuandev organ raamatupidamise, audiitorkontrolli, riskijuhtimise, sisekontrolli ja -auditeerimise, järelevalve teostamise ja eelarve koostamise valdkonnas ning tegevuse seaduslikkuse osas“ (AudS 2010). Wahl viis läbi küsitluse Eestis tegutsevate ettevõtete seas, millele vastajate hulka kuulusid nii nõukogude esimehed kui ka aktsionärid, tegevjuhid jt. Sooviti teada saada vastajate hinnanguid erinevate nõukogu efektiivsust iseloomustavate näitajate kohta. Küsitlusest selgus, et kõige olulisemaks peeti nõukogu liikmete ausust ning avameelset suhtlust juhatuse liikmetega. Kõige suuremat rahulolu väljendati selle üle, et nõukogu on sõltumatu ja liikmete arv ei ole liiga suur. Negatiivsemaid hinnanguid andsid vastajad nõukogu tulemuslikkusele riskijuhtimise valdkonnas, huvigruppidega suhtlemisel ning iseenese tegevuse analüüsimisel. (2009)

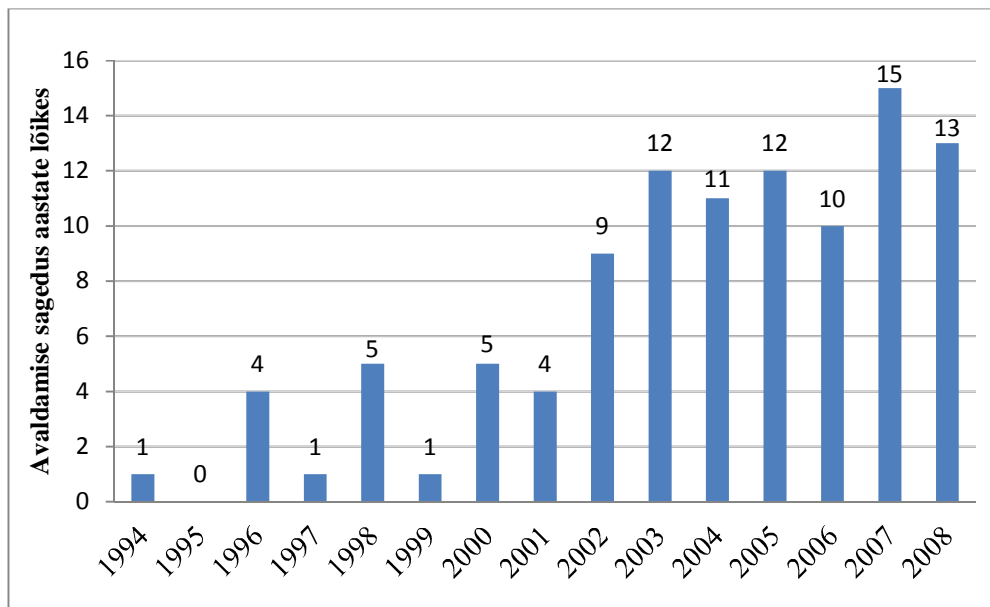
Eesti Vabariigis oli esimene auditikomiteede moodustamist käsitlev õigusakt 2004. aastal vastu võetud rahandusministri määrus, mis puudutas riigi äriühingute ja selliste äriühingute, kus riigil on vähemalt otsustusõigus ning riigi asutatud sihtasutuse auditikomitee moodustamise ja töökorra põhimõtteid (Auditi komitee moodustamise... 2004). Selle ajani oli auditikomiteede moodustamine Eestis vabatahtlik, esimesed neist moodustati juba 1990-ndatel aastatel (Hintsov, Mobel 2012). Käesolevalt reguleerib auditikomiteede moodustamist Eestis 8. märtsil 2010 jõustunud AudS. Nimetatud õigusakt sätestab, et auditikomitee moodustamise kohustus on avaliku huvi üksustena käsitletavatel ettevõtetel (vt Lisa 2).

AudS-s on öeldud, et auditikomitee liikmed valib ja kinnitab ametisse nõukogu. Auditikomiteesse peab kuuluma vähemalt kaks liiget, kellest vähemalt kaks on rahanduse või õiguse asjatundjad. Viimati nimetatud mõisteid aga seaduses lahti ei seletata, vaid on ära toodud, et auditikomitee liikmete hulka ei tohi kuuluda vastava organisatsiooni siseaudiitor, prokurist ega juhatuse liige. Seadus ei täpsusta, millises vormis ja kui detailselt peavad organisatsioonid oma auditikomiteede kohta informatsiooni avaldama. (2010) Hea Ühingujuhtimise Tava soovitab: „Nõukogu poolt komiteede (auditikomitee, tasustamiskomitee jmt.) asutamisel avaldab emitent oma veebilehel nende olemasolu, ülesanded, koosseisu ja koha organisatsioonis. Komiteedega seotud asjaolude muutmisel avaldab emitent samas korras ka muudatuse sisu ning teostamise aja“ (2005). Finantsinspektsiooni (edaspidi FI) 2013. aastal avaldatud ülevaates Tallinna börsi emitentide organisatsioonijuhtimisest ja Hea Ühingujuhtimise Tava aruannetest aastatel 2010 ja 2011 hinnati muuhulgas ka eelpool tsiteeritud soovitusete täitmist. Leiti, et kuigi suurem osa emitentidest olid auditikomitee moodustanud, avalikustasid vaid kolm neist auditikomitee olemasolu oma veebilehel. (Finantsinspektsioon 2013)

2.2. Auditikomiteesid käsitlevates uurimustes kasutatavad meetodid

Auditikomiteede olulisus organisatsioonijuhtimises on viimaste aastakümnete jooksul suurenenud. Ühes sellega tuntakse teema vastu elavam huvi ning seotud akadeemilisi uurimusi publitseeritakse üha rohkem. Kui varasemal perioodil, mil vastava organi moodustamine oli vabatahtlik, käsitleti peajasjalikult selle olemasolu mõjusid, siis hilisemates uurimustes on keskendutud enam auditikomitee konkreetsetele omadustele (näiteks liikmete taust ja asjatundlikkus) ja viimaste seostumisele efektiivsusega. Nagu jooniselt 2. näha, on

vastavasisuliste artiklite hulk akadeemilises kirjanduses alates 2002. aastast märgatavalt suurenenud. (Bedard, Gendron 2010; Turley, Zaman 2007)

Joonis 2. Auditikomitee efektiivsust käsitlevate artiklite avaldamise sagedus aastate lõikes.

Allikas: (Bedard, Gendron 2010).

Peatükis 1.5 defineeritakse efektiivsust kui soovitud tulemuse saavutamise määra. Selle nn „soovitud tulemusena“ käsitletakse kõige sagedamini finantsaruannete kvaliteeti. Uurimustöodes peetakse siinkohal silmas tulujuhtimise ja väärkajastuste vältimist finantsaruannetes, finantspettuste hulga vähenemist ning juhtkonna poolset täiendava info avalikustamist ettevõtte tuleviku tegevuskavade osas. Auditikomitee efektiivsust hinnatakse ka muude parameetrite järgi – näiteks välisaudiitori puhul vaadeldakse audiitortasude määra (uurimuste läbiviijad eeldavad, et kõrgemad audititasud on märk ulatuslikumast auditiplaanist) või audiitorite sõltumatust (nt audiitori suutlikkus vastu seista juhtkonna survele). Sisekontrollisüsteemi puhul käsitletakse nii siseaudiitoriga kohtumiste sagedust kui ka investorite hinnanguid siseauditile. Vaadeldakse ka auditikomitee liikmete endi hinnanguid sisekontrolli tugevusele. Investorite vaatenurgast lähtudes kasutatakse selliseid näitajaid nagu kapitalihind, turgude reaktsioon finantsprognosidele ja finantsaruannetele ning aktsionäride ootused. (Bédard, Gendron 2010)

Auditikomiteede koosseisu käsitlevates uurimustes seostatakse efektiivsusega selliseid omadusi nagu sõltumatus, liikmete finantsalane asjatundlikkus ja –kirjaoskus, eelnev kogemus organisatsioonijuhtimise valdkonnas. Vähemolulised ei ole ka liikmete arv ja eraldatud rahalised vahendid ning ligipääs vajalikule informatsioonile. Leidub autoreid, kes keskenduvad auditikomitee omaduste asemel hoopis konkreetsetele tegevustele, läbi mille oma eesmärgid saavutada. Siinkohal võib näiteks tuua auditikomitee põhikirja olemasolu ja sisu, kohtumiste läbiviimise sageduse ning temaatika, auditikomitee liikmete nõudlikkuse audiitori ning juhtkonna suhtes, soovi ja võimet esitada täpsustavaid küsimusi. Lisaks on uurimustöodes käsitletud ka suhtluse koosolekuväliseid aspekte nii audiitorite kui ka juhatusega. Kuna auditikomitee ei ole eraldiseisev üksus vaid osa organisatsioonist kui tervikust, on teadlasi, kes leiavad, et uurimuste läbiviimisel tuleb lähtuda konkreetsest situatsioonist. Arvestada tuleb nii riikidevaheliste erinevustega organisatsioonijuhtimise tavades kui ka organisatsioonide tüübist tuleneva iseärasustega (*ibid.*).

Kasutatakse nii kvantitatiivseid kui kvalitatiivseid meetodeid. Kui esimesed võimaldavad tulemuste põhjal üldistusi teha siis teised lubavad saada täpsemat infot vähema hulga juhtumite kohta. Näiteks Gendron *et al.* poolt kasutati intervjuu meetodit selleks, et mõista, kuidas täpselt auditikomiteed oma kohtumisi läbi viivad, mida peavad oluliseks juhtkonna ja audiitoritega suhtlemisel ning millisel moel oma hinnanguid kujundavad (2004). Cohen *et al.* viisid läbi intervjuud 36 audiitoriga selleks, et saada teada, kuidas nad käsitlevad organisatsioonijuhtimist ja auditikomiteesid selle komponendina (2002).

Eksperimentaalsetes uurimustes luuakse lähteülesanne, mille tingimusi muudetakse vastavalt uurimisküsimustele. Näiteks Cohen *et al.* kasutasid eksperimentaalset meetodit eesmärgiga vaadelda, kuidas erinevad nõukogu omadused mõjutavad audiitorite riskihinnanguid ja auditiplaani (2007b). Stewart ja Munro kasutasid väljamõeldud ettevõtte kirjeldust, milles auditikomitee kohtumiste sagedust varieeriti, et saada teada, kuidas see mõjutab audiitorite hinnanguid auditi riskile (2007).

Üheks võimaluseks vastava informatsiooni hankimiseks on avalike raportite kasutamine, kui need on olemas. Näiteks ülevaate saamiseks Lõuna-Aafrika Vabariigis Johannesburgi börsil registreeritud ettevõtete auditikomiteede koosseisu ja ülesannete kohta kasutati majandusaasta aruandeid (Marx 2008).

Ankeetküsitlused on samuti levinud meetod auditikomiteede uurimisel. Sageli kasutavad ankeetküsimustikke suured audiitorettevõtted iga-aastaste küsitluste läbiviimisel

(näiteks *KPMG Global Audit Committee Survey*). Ka akadeemilistes uurimustes on antud vorm levinud, näiteks Marx 2008 või Hadden *et al.* 2005.

Eestis ei ole kõigil auditikomiteed omavatel organisatsioonidel kohustust avaldada komitee kohta andmeid, mistõttu puudub ülevaade nende suurusest ja koosseisust. Kuna puuduvad avalikud raportid ja registrid, tuleb sedalaadi informatsiooni hankida küsitluse teel. Küsitlusuuringu puuduseks peetakse pinnapealsust, kuid teisalt võimaldab see meetod esitada standardiseeritult küsimusi suuremale hulgale inimestele ning tänu sellele sobib paremini üldistuste tegemiseks. Interneti teel saadetakse küsitlus nõuab vähe ressursse, kuid annab ka tavapäraselt madalama vastajate protsendi. (Hirsjärvi *et al.* 2005,182-183)

2.3 Eestis tegutsevate auditikomiteede moodustamist, koosseisu ja tulemuslikkust käsitleva uurimuse läbiviimine

Tulenevalt AudS jõustumisest on Eestis kujunenud olukord, kus viimaste aastate jooksul on auditikomiteede moodustamine intensiivistunud. Samas puudub ülevaade nende koosseisu, aktiivsuse ja efektiivsuse kohta. Paljude organisatsioonide puhul, mis peaksid kuuluma auditikomitee moodustamise kohuslaste hulka, ei ole võimalik leida informatsiooni kas ja kuidas on vastav nõue täidetud. Kuna Eestis on auditikomiteede tegutsemise kogemus tagasihoidlik (vt Lisa 8, joonis 1) võrreldes selliste riikidega nagu USA, Suurbritannia või Austraalia, kuuluvad vastloodud auditikomiteedesse eeldatavasti isikud, kellel sellealane kogemus puudub. Käesoleva töö autori suhtluses nii audiitoritega kui ka ettevõtete juhtidega on jäänud kõlama arusaam, et tegemist on pigem seadusest tuleneva nõude vormikohaseks täitmiseks loodud üksustega, mille sisulises väärtuses kaheldakse.

Auditikomiteede efektiivsuse hindamiseks oleks võimalik kasutada organisatsioonide majandusaasta aruandeid, otsides nendes esinevaid väärkajastusi enne ja pärast vastava organi moodustamist. Kuna AudS-st tulenev auditikomitee moodustamise kohustus on kehtima hakanud järk-järgult (nt AudS paragrahv 13, lõige 2 esitatud kriteeriumidele vastavatel ettevõtetel alates 1. jaanuarist 2011 (vt Lisa 2); avaliku huvi üksustena käsitletavatel kohalikel omavalitsustel alles seisuga 1. jaanuar 2013), on autori arvates tõenäoliselt liiga vähe aega möödunud, et näha märgatavat muutust finantsaruannete kvaliteedis. Selle asemel on

praegu oluline hinnata, kuidas auditikomiteed on moodustatud, millised on nende tegevuse kitsaskohad ja kui efektiivselt nad enda arvates oma tööga toime tulevad.

Empiirilises uurimuses on kasutatud kahte anonüümset ankeetküsitlust. Esimene on suunatud auditikomiteede esindajatele ning teine küsitlus viidi läbi välisaudiitoritega, et saada hinnangut väljastpoolt. Kuna viimased kohtuvad regulaarselt erinevate organisatsioonide auditikomiteedega, omavad nad laialdasemat ülevaadet auditikomiteedest võrreldes näiteks nõukogu ja juhatuse liikmetega. Mõlemad küsimustikud sisestati internetikeskkonda justask.ee.

Käesoleva uurimuse jaoks auditikomiteed omavate organisatsioonide nimekirja koostamiseks tehti audiitortevõtte registre alusel kindlaks audiitortevõtteid, kellel on kehtiv leping avaliku huvi üksusena käsitletava organisatsiooniga (Audiitortevõtte register). Avaliku huvi üksusena käsitletavate kohalike omavalitsuste (edaspidi KOV) kindlaks tegemisel oli abiks võrgulehekülge siseaudiitor.ee, mille andmete põhjal oli neid kokku 21. Eeldatavalt auditikomiteesid omavaid organisatsioone oli nimekirjas kokku 171. Kõigi organisatsioonide kohta ei olnud võimalik leida auditikomitee liikmete nimesid ning seetõttu saadeti kirjad organisatsioonide üld-elektronposti aadressidele ning paluti edastada auditikomitee esindajatele või finantsosakonda. Kuna küsitlusuuringu puuduseks on eeldatavalt madal vastajate protsent ning Eesti väiksuse tõttu on avaliku huvi üksusi vähe, on otsustatud kõikse valimi kasuks, et suurendada selle esinduslikkust. 171-st saadetud elektronkirjast kuuele vastati, et antud organisatsioonis puudub auditikomitee. Neli kirja ei jõudnud kohale mittetoimiva aadressi tõttu. Seetõttu kahanes valimi suurus 161 organisatsioonini.

Auditikomiteede esindajatele saadetud küsimustik on koostatud eesti- ja inglise keeles ning koosneb kahekümne kolmest küsimusest (vt Lisad 3; 4), mis on valitud selliselt, et oleks võimalik hinnata auditikomiteede koosseisu ja tegevuse erinevaid aspekte. Küsimuste sõnastamisel on olnud inspiratsiooniks B. Marxi küsimustik auditikomiteede esimeestele (2008). Tegemist on valikvastustega küsimustega, millest kümme on esitatud Likerti skaaladena. Vastajate hulga suurendamiseks, saadeti elektronpostiga kahel korral meeldetuletuskiri.

Audiitortevõtteid, kellel on kehtiv leping avaliku huvi üksusega, on audiitortevõtte registre alusel Eestis 16. Neis töötab registri andmetel kokku 130 vandeaudiitorit, kellest 93 on palgal seitsmes suuremas audiitortevõttes. Niisugune valim on piisavalt esinduslik, kuna

hõlmab 72% üldkogumist ning valimisse võetud isikud töötavad audiitorettevõtetes, kes auditeerivad suuremat osa avaliku huvi üksustest, olles seetõttu eeldatavasti auditikomiteedega sagedases kontaktis. Küsitlused saadeti seitsme suurema Eestis tegutseva audiitorettevõtte vandeaudiitoritele, kelle nimekiri koostati ja e-posti aadressid leiti audiitortegevuse registri alusel. 93-st saadetud elektronkirjast kolmele vastati, et isik viibib küsitluse läbiviimise ajal puhkusel. Ühel juhul ei tegutsenud küsimustiku saanu enam audiitorina. Seega jäi lõplikuks valimi suuruseks 89 isikut, kellele saadeti küsitlus elektronposti teel.

Audiitoritele suunatud küsimustikus paluti vastajatel anda hinnang auditikomiteede asjatundlikkusele, efektiivsusele, ja märkida omadused, mida välisaudiitorid auditikomiteede juures kõige enam hindavad ning millest nad puudust tunnevad. Audiitoritele suunatud küsimustik lõppes avatud küsimusega, kus vastajad võisid vabas vormis kommentaare lisada. Küsimusi sõnastades tuli arvestada asjaoluga, et kuna audiitor puutub oma töös kokku erinevate auditikomiteedega, siis eeldab küsimustele vastamine teatavat üldistamist. Selle lihtsustamiseks on enamus küsimusi koostatud Likerti tüüpi skaaladena, kusjuures küsimus on sõnastatud nii, et vastaja saaks anda hinnangu mingi omaduse esinemise sagedusele. Näiteks küsimus nr 15: „Kui sageli tunnetate, et infovahetus auditikomiteega jääb pigem ühepoolseks?“. Vastusevariandid on: „pidevalt“, „sageli“, „mõnikord“, „harva“, „mitte kunagi“ (vt Lisa 5).

Mõlema küsimustiku puhul on Likerti skaala asendatud arvvärtusega (viieastmelise skaala puhul arvudega ühest viieni). „Ei oska öelda“ vastused on märgitud nulliga. Eitava sõnastusega küsimuste puhul kasutati Likerti skaala arvudega asendamisel vastupidist numbrite järjestust.

Auditikomiteede esindajatele suunatud küsitlus saadeti 161 organisatsioonile, vastajaid oli kokku 44. Seega on vastajaid 27,3%. Audiitoritele saadetud küsitlusele tuli vastuseid 37, mis annab vastajate protsendiks 41,6 (vt tabel 3).

Tabel 3. Küsimustikule vastajate hulk

Küsimustik	Valim	Vastajate arv	Vastajate %
Küsimustik auditikomitee esindajale	161	44	27,3
Küsimustik audiitorile	89	37	41,6

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Võrreldes käesoleva küsitlusuuringu vastajate protsenti kirjanduses leiduvate andmetega, on selge, et toodud näitaja varieerub sarnastes töödes suuresti. Seega, arvestades ankeetküsitluste üldist madalat vastajate protsenti ning asjaolu, et käesolevas töö puhul oli valimisse kaasatud võimalikult lai hulk erinevaid organisatsioone, on saadud vastajate protsent ootuspärane. Näiteks Hadden *et al.*, kelle küsitluse eesmärk oli selgitada auditikomiteede võimet hinnata infotehnoloogia riske, said vastajate protsendiks 10. Autorid oletasid, et põhjuseks võis olla auditikomitee liikmete vähene teadlikkus ja kogemus infotehnoloogia riskide hindamisel. (2003) 2012. aastal USA-s auditikomiteede liikmete hulgas läbi viidud võrguküsitluse vastajate protsent oli vaid 7,74 (*Corporate Board Member...* 2012). Seevastu B. Marx, kes viis läbi küsitluse Johannesburgi Börsil registreeritud ettevõtete auditikomiteede seas, sai vastajate protsendiks 85. Nii heale tulemusele aitas kaasa ühelt poolt väga piiratud valim (40 ettevõtet), teisalt lisas küsitlusele auditikomiteede esimeeste jaoks väärtust Johannesburgi Börsi juhataja poolt lisatud formaalne kaaskiri.(2008)

Küsitluste tulemuste valideerimiseks viidi elektronposti teel läbi kaks struktureeritud intervjuud – esimene auditikomitee esindajaga ning teine välisaudiitoriga (vt Lisad 6 ja 7). Kuna intervjuude vastused üldjoontes vastasid küsitluse tulemustele, võib töös kasutatud küsitlusi valiidselt pidada.

3. UURIMUSE TULEMUSED JA ARUTELU

3.1. Auditikomiteede esindajate küsitluse tulemused

Esimene küsimus käsitles auditikomitee moodustamise aega. Suurem osa vastanutest märkis selleks aasta 2010 või hiljem (vt Lisa 8, joonis 1). Nagu eelpool kirjeldatud (vt ptk 2.1), oli selline tegevus kuni 2010. aastani vabatahtlik (v.a riigiettevõtted, kellel on olnud vastav kohustus alates 2004. aastast), mistõttu on niisugune tulemus ka ootuspärane. Osa Eestis tegutsevaid auditikomiteesid on moodustatud alles 2014. aastal (vt Lisa 8, joonis 1). Autori arvates näitab see, et kõik organisatsioonid ei ole suutnud AudS tulenevat kohustust tähtaegselt täita. Kõik, kes olid vastanud auditikomitee moodustamise aastaks 2014, esindasid KOV-e. Aastatel 2010 ja 2011 oli auditikomiteede moodustamine Eesti organisatsioonides kõige intensiivsem, mille põhjuseks võib lugeda vastavasisulise nõude tekkimist AudS raames.

Kuna 68% auditikomiteedest on moodustatud ajavahemikus 2010-2014, tähendab see, et enamikul on töökogemust vähem kui neli aastat. Võib oletada, et auditikomiteed, mis moodustati enne 2010-ndat aastat, on efektiivsemad, kuna nende asutamise ajendiks ei olnud seadusest tulenev kohustus vaid organisatsioonisiselt tunnetatud vajadus. Kui antud küsitlusest saadud andmete alusel võrrelda enne ja peale 2010 aastat moodustatud auditikomiteesid, selguvad mõned erinevused (vt Lisa 8, tabel 1). Näiteks ilmneb, et enne 2010. aastat moodustatud üksuste liikmed mõistavad paremini auditikomitee väärtust organisatsiooni jaoks (mediaan 5 vs 4) ning nende finantsalane asjatundlikkus on suurem (mediaan 4 vs 3). Samas ei ole vastuste põhjal võimalik välja tuua erinevust finantsalase kirjaoskuse ning asjatundlikkuse osas organisatsiooni tegevusvaldkonnas. Varem moodustatud auditikomiteed kohtuvad keskmiselt sagedamini (mediaan 3) kui peale 2010. aastat moodustatud (mediaan 2). Efektiivsust hindasid kõrgemalt enne 2010. aastat asutatud auditikomiteede esindajad riskijuhtimise ja audiitorkontrolli valdkonnas ning õiguslastes küsimustes. Seega võib järeldada, et Eestis enne 2010. aastat moodustatud auditikomiteed on

aktiivsemad, finantsalal asjatundlikumad ning tulevad efektiivsemalt toime riskijuhtimist, audiitorkontrolli ja õiguslaseid küsimusi puudutavate ülesannetega. Autori arvates iseloomustab neid esindamisteooria, hiljem moodustatud organid on aga valdavalt kirjeldatavad institutsiooniteooria järgi (vt ptk 1.3). Samas on ka võimalus, et erinevus on tingitud lihtsalt asjaolust, et hiljuti moodustatud auditikomiteede liikmete väiksem kogemuste ja teadmiste hulk tingib madalama efektiivsuse.

Analüüsides liikmete arvu (küsimus nr 2), on Eestis enamasti väikesearvulised auditikomiteed (2-3 liiget (66%) ja 3-4 liiget (34%)) (vt Lisa 8, joonis 2). Käesoleva küsitluse andmetel ei leidu Eestis rohkem, kui viie liikmega auditikomiteesid. Autor oletab, et paljudel juhtudel võib liikmete vähesus olla seotud seaduse miinimumnõude täitmisega (vt ptk 1.5), organisatsioonisiselt selleks vajadust ja kasu tundmata. Ühtlasi hoitakse nii kokku ka personalikulusid. Lisaks on Eestis tegutsevad organisatsioonid ja äriühingud valdavalt suhteliselt väikesed ning nende nõukogud samuti väikesearvulised (vt ptk 2.1). Samas on väiksemate auditikomiteede eeliseks kompaktsus ja mobiilsus – infovahetus liikmete vahel on kergesti korraldatav, koosolekutel otsuste langetamine on kiirem ning võimalus erakorraliste koosolekute kokkukutsumiseks suurem. Puuduseks on aga erinevate vaatenurkade ja kompetentside vähesus, mis võib kokkuvõttes komitee otsustusvõimet vähendada (vt ptk 1.5).

Küsimuses nr 3 paluti märkida, kes on auditikomitee liikmed valinud. Kooskõlas AudS-ga, on selleks üksuseks valdavalt organisatsiooni nõukogu (KOV-ide puhul volikogu) (91%), vt tabel 4. Siiski on üksikudel juhtudel liikmete ametisemäärajaks olnud juhatuse esimees (5%), vt tabel 4. Niisugune tegevus on tugevas vastuolus AudS sätetega ning kirjeldatav juhatuse ülevõimu teooriaga (vt ptk 1.3). Kuigi selliseid olukordi oli ainult kaks, võis nende küsitletute vastustest järeldada, et neil puudus arusaam auditikomitee väärtusest organisatsiooni jaoks ning üldine hinnang komitee sõltumatusele juhtkonnast oli negatiivne või puudus üldse. Kuna kirjeldatud juhtudel olid auditikomiteed moodustatud 2010. ja 2011. aastal, kinnitab see autori meelest veelkord, et seadusest tuleneva nõude täitmiseks loodud organ võib olla madalama tulemuslikkusega, sest kui tegevjuhtkond ei aktsepteeri auditikomitee vajalikkust, ei võimaldata sellel järelevalve kohustust sisuliselt täita.

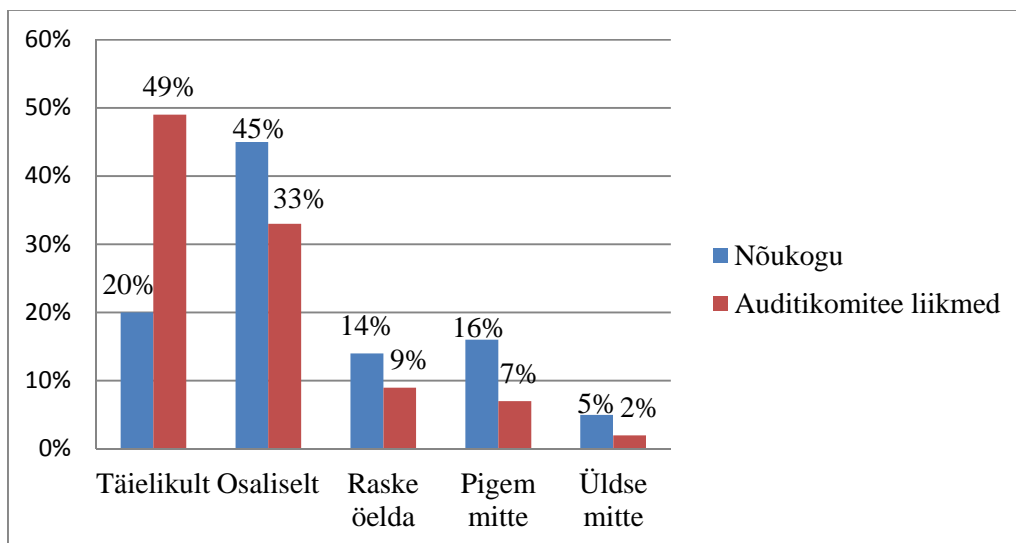
Tabel 4. Auditikomiteede liikmed valinud üksus/isik.

Auditikomitee liikmed valinud üksus/isik	Vastanute hulk absoluutarvudena	Vastanute hulk protsentides
Nõukogu	33	75
Volikogu	7	16
Juhatuse esimees/tegevjuht	2	5
Finantsjuht	0	0
Revisjonikomisjoni esimees	1	2
Ei oska öelda	1	2

Allikas: (Autori arvutused. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

Küsimustes nr 4 ja 5 paluti vastajal hinnata, mil määral mõistavad auditikomitee väärtust organisatsiooni jaoks nii nõukogu kui ka komitee liikmed ise. Vastanud hindasid nõukogu arusaama tagasihoidlikumaks (vt joonis 3). Vaid 20% nõukogu liikmetest mõistab auditikomitee väärtust organisatsiooni jaoks „täielikult“; auditikomitee liikmete puhul on see näitaja 49% (joonis 3). Autor leiab, et kui vaevalt pooled liikmetest mõistavad selle olulisust täielikult, on täiendava selgitustöö vajadus ilmne. Siiski on märgata, et vastuseid „pigem mitte“ ja „üldse mitte“ anti suhteliselt vähe nii nõukogude kui auditikomitee liikmete kohta esitatud küsimuses (vt joonis 3), mis tähendab, et niisuguseid organisatsioone on siiski vähe, kus auditikomitee olulisus organisatsiooni juhtimise komponendina ei ole aktsepteeritud. Lähtudes eeltoodud näitajatest väidab autor, et ei suudeta kindlustada finantsaruannete kvaliteeti ega tagada investoritele kindlustunnet, kui organisatsiooni ega auditikomitee enda siseselt tema vajalikkust ei hinnata ning niisugusel puhul AudS sätestatud nõue oma eesmärki ei täida.

Et saada ülevaadet, kui paljudel Eestis tegutsevatel auditikomiteedel on olemas kinnitatud põhikirj, milles on sätestatud liikmete volitused, oli koostatud küsimus nr 6. 52% vastanuist väitsid, et neil ei ole niisugust põhikirja (vt Lisa 8, joonis 3). Autori meelest võib sellise dokumendi puudumine olla üks faktor, mis soodustab auditikomitee liikmete mittetäielikku arusaama komitee väärtusest ja ülesannetest. Ehk puudub pidepunkti, millest oma tööülesannete täitmisel lähtuda. Autori arvates võib selgesti sõnastatud põhikirja puudumine auditikomitee tegevuse muuta juhuslikuks ja suurendada selle liikmete ebakindlust.

Joonis 3. Nõukogude ja auditikomiteede liikmete arusaam auditikomitee väärtusest organisatsiooni jaoks

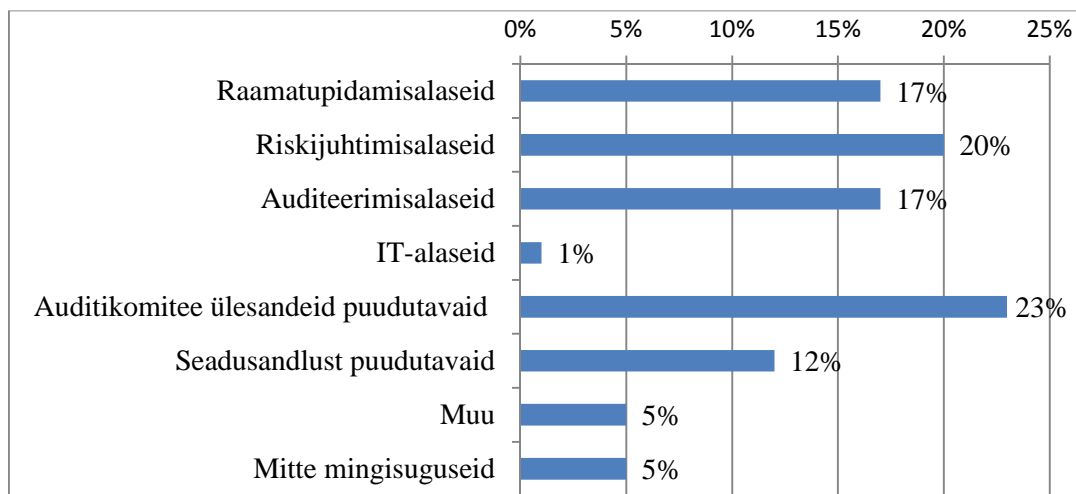
Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

Auditikomiteede liikmetele täienduskoolituste võimaldamise sageduse kohta (küsimus nr 7) ei osanud ligi veerand (23%) selle esindajatest vastata (vt Lisa 8, joonis 4). Siinkohal võib olla põhjuseks, et neil puudub sellealane informatsioon. Kuna suurem osa auditikomiteesid on asutatud alles viimastel aastatel (vt Lisa 8, joonis 1), on võimalik, et on keskendunud töökorralduse küsimustele ning ei ole jõutud selgitada, kas ja kellele täiendkoolitusi vaja oleks. Autori arvates oleks kasulik, kui vähemalt uutele liikmetele võimaldataks täiendavat teadmiste omandamist vastavalt konkreetse isiku taustale ja valdkondadele, mille osas teadmiste puudujääki tajutakse. Vaid 28% vastanutest märkisid variandid „alati“ või „sageli“ (vt Lisa 8, joonis 4).

Küsimus nr 8 oli koostatud hindamaks, milliseid täiendkoolitusi auditikomitee liikmed vajaksid (vastajad võisid valida kuni kaks olulisemat varianti). Arvamused selle kohta jaotusid suhteliselt ühtlaselt. Teistest rohkem sooviti auditikomitee ülesandeid puudutavaid enesetäiendamise võimalusi (23%), mis autori arvates kinnitab, et paljudel liikmetel ei ole oma praegustest ülesannetest piisavalt selget ettekujutust. Kõige vähem peeti vajalikuks infotehnoloogia-alast enesetäiendamist (vt joonis 4). Oli ka auditikomiteede esindajaid, kes leidsid, et liikmed ei vaja üldse täiendkoolitusi (vt joonis 4). Viimaste hulgas oli nii isikuid,

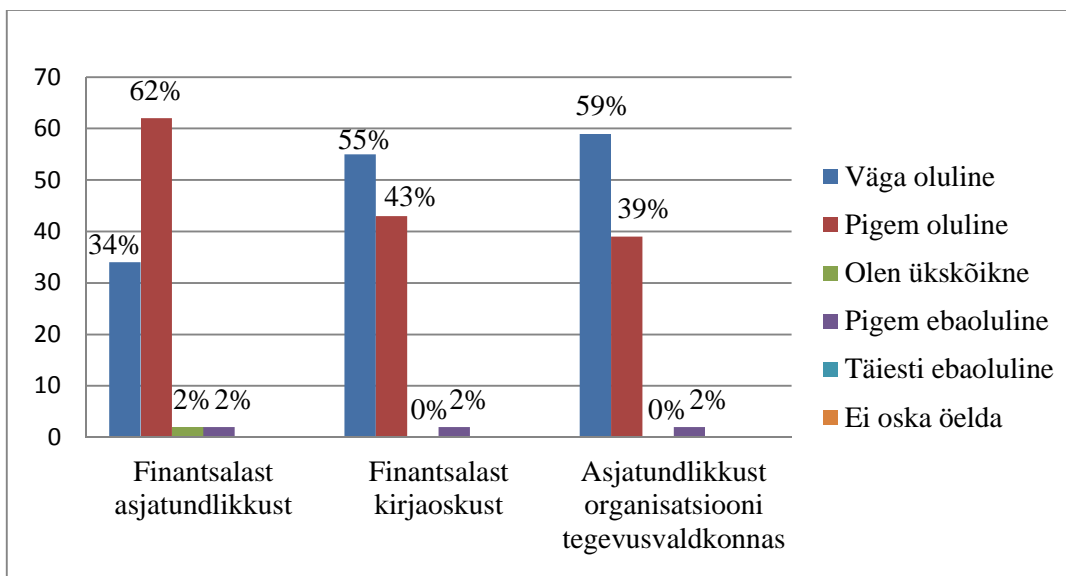
kes hindasid auditikomitee liikmete asjatundlikkust ja auditikomitee efektiivsust kõrgelt, kui ka neid, kes andsid nimetatud näitajatele negatiivse hinnangu.

Joonis 4. Auditikomiteede esindajate eelistused täiendkoolituste temade suhtes

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

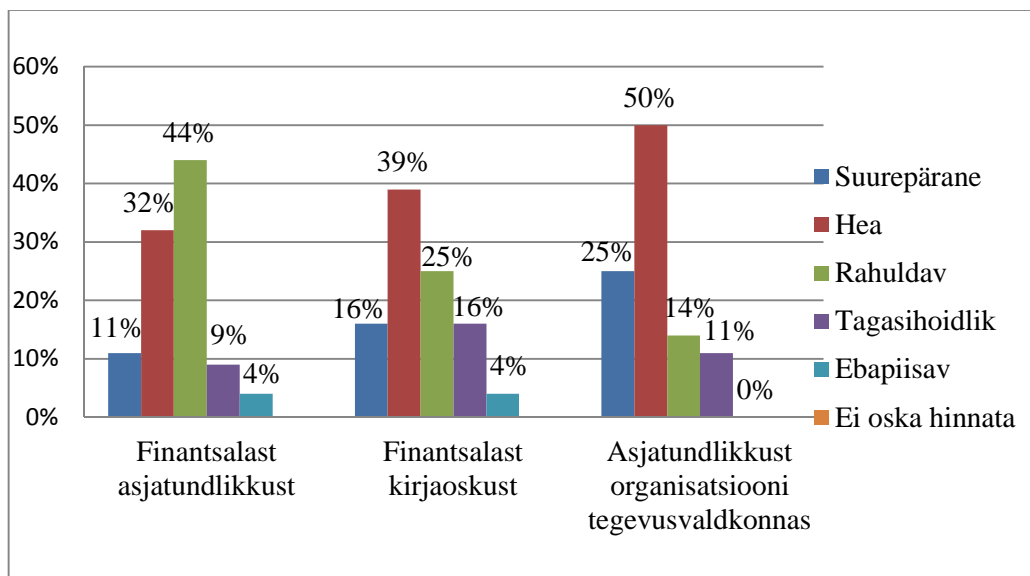
Küsimus nr 9 oli koostatud eesmärgiga hinnata, kui oluliseks peavad auditikomiteede esindajad enda finantsalast asjatundlikkust, finantsalast kirjaoskust ning asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas. Küsimustikule vastajate hinnangud nimetatud näitajate olulisuse osas olid positiivsed – üle 90% vastas „oluline“ või „väga oluline“. Teistest tunnustest enam peeti vajalikuks asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas (59% vastajatest märkis vastusevariandi „väga oluline“ (vt joonis 5). Mõnevõrra väiksemat tähtsust omistati auditikomitee liikmete finantsalasele asjatundlikkusele, kus ainult 34% vastanutest märkis „väga oluline“ (vt joonis 5). Autori arvates selgitab asjaolu, et vastajad pidasid asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas nimetatud tunnustest kõige olulisemaks, tõsiasi, et suurem osa vastajatest on organisatsioonis töötanud üle kuue aasta (25% 6-9 aastat; 23% üle 9 aasta – vt joonis 8). Oma suhteliselt pikaajalise töökogemuse tõttu väärtustavad vastajad eelkõige oma oskusi ning hindavad end selle tunnuse osas kõige pädevamaks (vrdl audiitorite hinnangutega joonis 11).

Joonis 5. Finantsalase asjatundlikkuse, finantsalase kirjaoskuse ning organisatsiooni tegevusvaldkonnas asjatundjaks olemise olulisus auditikomitee kontekstis.

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

Vastates küsimusele nr 10, andsid auditikomiteede esindajad eelnimetatud aspektide osas hinnangu oma komitee liikmetele. 75% juhtudest märgiti asjatundlikkus organisatsiooni tegevusvaldkonnas „heaks“ või „suurepäraseks“ (vt joonis 6), mis on kooskõlas eelmises küsimuses olulisuse kohta antud vastustega. Finantsalasele kirjaoskusele andis positiivse hinnangu 55% vastanutest, veerand auditikomiteede esindajatest hindas liikmete vastavuse sellele tunnusele „rahuldavaks“, 20% andis negatiivse hinnangu (vt joonis 6). Kõige madalamalt hinnati auditikomiteede liikmete finantsalast asjatundlikkust, mida hindas suurepäraseks või heaks vaid 43% vastanutest (vt joonis 6). Võrreldes kõnealuste näitajate olulisusega (vt joonis 5), on vastajad auditikomitee liikmeid eelnimetatud aspektides hinnanud kriitilisemalt, mida on näha nii vastuste protsendilises jaotuses kui ka mediaanide erinevuses (vt tabel 5). Ehkki AudS on esitanud nõue, et vähemalt üks auditikomitee liige peab olema finantsala asjatundja, on tulemustest näha, et auditikomiteede koosseis ei pruugi sellega vastavuses olla. Kuna nimetatud seadus ei selgita täpsemalt, keda võib pidada finantsala asjatundjaks, on autori arvates siinkohal tegemist ühe põhjusega, miks on seadust raske täita.

Joonis 6. Auditikomiteede esindajate hinnangud auditikomiteede liikmetele.

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

Hinnangute subjektiivsuse määra ei ole küsitlusuurimuses võimalik kontrollida. Kuna aga sama küsimus esitati ka välisaudiitoritele (vt ptk 3.2), kes eeldatavasti on objektiivsemad, saab vastuseid omavahel võrrelda. On näha, et audiitorid tunnetavad eelnimetatud näitajate osas auditikomitee liikmete puhul vajakajäämisi sagedamini, kui viimaste vastuste põhjal võiks oodata (vt ptk 3.2, joonis 12). Autori arvates on niisuguse hinnangute võrdlemine hea viis illustreerida ootuste erinevust auditikomiteede liikmete ja nendega tööalaselt kokkupuutuvate finantsspetsialistide vahel.

Vastajatel paluti märkida, millisesse alltoodud alajaotusesse kuulub organisatsioon, mille auditikomiteed nad esindavad (küsimus nr 20) vastavalt lisatud loetelule:

- börsiettevõtte/krediidiasutus/kindlustusandja – edaspidi tähistatud kui B/K/K;
- avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing – edaspidi tähistatud kui AvSekÜ;
- kohalik omavalitsus – edaspidi tähistatud kui KOV;
- muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel avaliku huvi üksusena (auditikomitee kohuslane) – edaspidi tähistatud kui MuuAHÜ

Vastajate hulk jagunes suhteliselt võrdselt, vaid alajaotusesse MuuAHÜ kuuluvaid vastajaid oli teistest oluliselt rohkem (20% vs 40%) (vt Lisa 8, joonis 5). Tänu niisugusele jagunemisele on võimalik hinnata erinevusi alajaotuste vahel. Tabelis 5 esitatud näitajad toovad välja erinevused organisatsioonide ja äriühingute vahel. Kui hinnangud näitajate olulisusele ei varieerunud, siis auditikomitee liikmetele olid kõikide tegurite osas KOV-de ning MuuAHÜ-de puhul madalamad. Kõige kõrgemalt hindasid oma auditikomiteede liikmete asjatundlikkust B/K/K esindajad.

Tabel 5. Erinevate organisatsioonide auditikomiteede esindajate hinnangud liikmete asjatundlikkusele

Organisatsioon	Finantsalane asjatundlikkus		Finantsalane kirjaoskus		Asjatundlikkus organisatsiooni tegevusvaldkonnas	
	keskmine	mediaan	keskmine	mediaan	keskmine	mediaan
B/K/K	4,2	4	4,4	4	4,7	5
AvSekÜ	3,9	4	4,0	4	4,0	4
KOV	2,8	3	2,8	3	3,2	3
MuuAHÜ	2,9	3	3,0	3	3,7	3

Allikas: (Autori arvutused. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

Käesoleva töö autor arvab, et niisugused erinevused on tingitud asjaolust, et KOV-des ja enamikus MuuAHÜ-des on auditikomiteed moodustatud valdavalt alles viimaste aastate jooksul ning nendes organisatsioonides tajutakse auditikomiteede vajalikkust vähem kui nt börsiettevõtete puhul. Kogemuse, teadmiste ja huvi puudumine on samuti faktorid, millest tulenevalt ei ole auditikomitee moodustamisel selle efektiivsust mõjutavatele näitajatele tähelepanu pööratud. Võimalik on ka, et mõningatel juhtudel on takistuseks piisava kvalifikatsiooniga inimeste vähesus, mistõttu ei õnnestu auditikomiteesse kõrgelt kvalifitseeritud finantsala asjatundjaid leida. Vandeaudiitoritele saadetud küsimustikus küsiti vastajatelt samuti, millisesse alajaotusse kuuluvate organisatsioonidega nad kõige sagedamini kokku puutuvad (vt Lisa 5, küsimus nr 4). Kuna suurem osa välisaudiitoritest puutub kokku erinevat tüüpi organisatsioonide auditikomiteedega, ei õnnestunud audiitoreid selle alusel eristada (vt Lisa 9, joonis 2)

Auditikomiteede esindajad leidsid, et ollakse juhatusest kas „täiesti“ või „pigem“ sõltumatu (80%). Vastajaid, kes tunnistasid, et auditikomitee on organisatsiooni juhatusest „täiesti“ või „pigem“ sõltuv, oli vastavalt 2% ja 5% (vt Lisa 8, joonis 6). See tulemus on

tinglikult kõrvutatav peatükis 2.1 toodud Wahli uurimuse tulemustega Eesti ettevõtete nõukogude kohta, millest ilmnis küsitlusele vastanute suur rahulolu nõukogude sõltumatusega. Käesoleva töö autori meelest võib järeldada, et Eesti organisatsioonides väärtustatakse sõltumatust nii nõukogu kui ka auditikomitee tasandil ja sellele pööratakse suuremat tähelepanu.

Ülalkirjeldatud tulemust kinnitab ka audiitorite seas läbiviidud küsitlus, milles 68% vastanutest märkis, et nende praktikas esineb „harva“ või „mitte kunagi“ olukordi, kus auditikomitee ei ole organisatsiooni juhatusest sõltumatu (vt Lisa 9, joonis 6). Samas tunnistas 44% auditikomiteede esindajatest, et sinna kuulub liikmeid, kellel on isiklikul tasandil head suhted organisatsiooni tegevjuhtkonna liikmetega (vt Lisa 8, joonis 7). Hinnangud sõltumatusele ei olnud seotud asjaoluga, kas auditikomitee liikmetel on isiklikul tasandil suhted juhatuse liikmetega või mitte – tulemustest on näha, et seda asjaolu ei tunnetata auditikomitee sõltumatust vähendava faktorina (39% vastajatest, kes leidsid auditikomitee „pigem sõltumatu olevat“, tunnistasid, et sinna kuulub liikmeid, kellel on isiklikul tasandil head suhted tegevjuhtkonnaga. Nende puhul, kes vastasid, et auditikomitee on „täiesti sõltumatu“, oli vastav näitaja 29%). Kuigi akadeemilises kirjanduses (nt Bruynseels, Cardinaels 2014 – vt ptk 1.5) leidub andmeid, mille kohaselt on niisuguste auditikomiteede efektiivsus madalam (väljendub madalamas finantsaruannete kvaliteedis), siis käesolevas töös nimetatud näitaja auditikomiteede esindajate hinnanguid auditikomitee efektiivsusele ei mõjutanud. Autori arvates võiks tulevikus seda teemat põhjalikumalt uurida, võttes vaatluse alla ka organisatsioonide finantsaruanded.

Küsimused nr 13 ja 14 olid koostatud eesmärgiga koguda andmeid auditikomiteede aktiivsuse kohta. Korraliste koosolekute toimumise osas jagunesid vastused suhteliselt võrdselt (vt Lisa 8, joonis 8). Tulemus, kus kolmandikus ettevõtetes ja organisatsioonides kohtutakse sagedamini, kui 3-4 korda aastas, võib autori meelest viidata sellele, et osa auditikomiteedest suhtub oma ülesannetesse tõsiselt. Erakorraliste koosolekute sageduse kohta vastas 40% auditikomiteede esindajatest, et neid ei peeta üldse. 55% vastajatest aga märkis, et selliseid tuleb ette 1-2 korda aastas (vt Lisa 8, joonis 8).

Kui auditikomiteesid nende aktiivsuse põhjal võrrelda, saab välja tuua passiivsemad – korraliste koosolekute sagedus on 1-2 korda aastas ja erakorralisi ei esine (kokku 7 tk e. 16% vastanutest) ning aktiivsemad – korraliste, erakorraliste või mõlemate koosolekute sagedus kokku vähemalt 3-4 korda aastas (18 tk e. 41% vastanutest). Võrdlusest selgub, et

aktiivsemate auditikomiteede esindajad hindavad ennast oma ülesannete täitmisel üldiselt efektiivsemaks (mediaan 4 vs 3) (vt tabel 6), välja arvatud finantsaruannete kvaliteedi tagamisel ja eetiliste küsimuste lahendamisel. Töö autor leiab, et niisugune tulemus on kooskõlas akadeemilises kirjanduses esitatuga (vt ptk 1.5) ning on arvamusel, et auditikomitee koosolekute sagedus võiks olla keskmiselt senisest suurem.

Tabel 6. Auditikomiteede efektiivsuse sõltuvus nende aktiivsusest

Hinnang efektiivsusele järgmiste näitajate osas	Kohtumiste sagedus			
	1-2 korda aastas		vähemalt 3-4 korda aastas	
	keskmine	mediaan	keskmine	mediaan
Sisekontrollisüsteem	3,0	3	4,1	4
Riski juhtimine	2,7	3	3,7	4
Raamatupidamine	3,0	3	3,4	4
Audiitorkontroll	3,0	3	3,6	4
Finantsaruannete kvaliteet	3,1	4	3,6	4
Õiguslased küsimused	2,4	3	3,6	4
Eetika	3,4	4	3,9	4

Allikas: (Autori arvutused. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

Suurem osa küsimustikule vastanutest leidis, et senine koosolekute sagedus on kas „täiesti“ või „pigem“ piisav (vastavalt 43% ja 31%). Senist kohtumiste sagedust pidas „pigem“ või „täiesti“ ebapiisavaks kokku vaid 7% auditikomiteede esindajatest (vt Lisa 8, joonis 9). Ka siinkohal oli märgata erinevust aktiivsete ja passiivsete auditikomiteede esindajate vahel, kusjuures viimased olid kohtumiste sagedusega vähem rahul (mediaan 3 vs 4). Autori arvates on tõenäoline, et auditikomiteed ei suuda nii piiratud kohtumise arvu juures (vt Lisa 8, joonis 8) oma ülesandeid rahuldavalt täita. Kas auditikomitee madal aktiivsus on tingitud ressursside puudumisest, auditikomitee liikmete vähesest initsiatiivist või millestki muust, oleks vaja täpsemalt selgitada edaspidistes uurimustes.

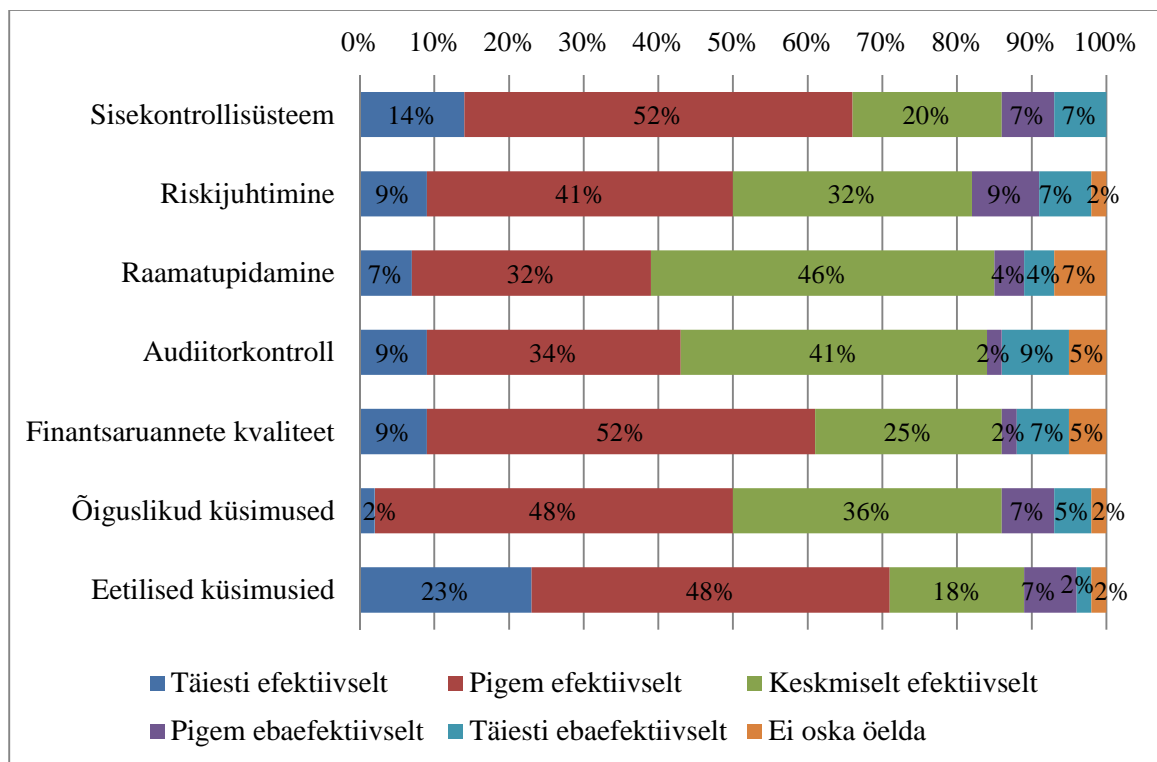
Välisaudiitoriga peetavate kohtumiste sageduse osas (küsimus nr 16) on tulemused üsna ühesugused. Nimelt märkis 75% vastajatest, et audiitor võtab auditikomitee koosolekutest osa 1-2 korda aastas. 18% auditikomitee esindajatest tunnistas, et välisaudiitor ei osale mitte ühelgi auditikomitee koosolekul (vt Lisa 8, joonis 10). Nendest omakorda 62% olid kohalike omavalitsuste auditikomiteed, mille moodustamise ajaks oli märgitud aasta 2014 või „ei oska öelda“. Autor oletab, et siinkohal on valdavalt tegemist auditikomiteedega, mille puhul ei ole veel jõutud kõiki nende ülesandeid ja toiminguid tegevusse rakendada ning

mõne aja möödumisel see puudus likvideerub. Selleks, et niisuguse oletuse õigsust kontrollida, tuleks küsitlust korrata paari aasta pärast.

Suurem osa küsitletutest olid kohtumiste sagedusega rahul, andes hinnangu „täiesti piisav“ või „pigem piisav“ (vastavalt 23 ja 36%). Hinnangu „rahuldav“ andis 23% vastanutest (vt Lisa 8, joonis 11). Need auditikomitee esindajad, kes märkisid, et välisaudiitor ei osale mitte ühelgi auditikomitee koosolekul, pidasid seda eranditult ebapiisavaks. Autori seisukoht on, et välisaudiitori ja auditikomitee vaheline suhtlus võiks olla sagedasem. Auditikomiteede esindajate rahuldumist nii väikese kohtumiste arvuga võib autori meelest seletada nende üldiselt madala aktiivsusega. Samuti on ilmne, et kuna auditikomiteede liikmete arusaam auditikomitee väärtusest organisatsiooni jaoks ei ole alati täielik (vt joonis 3), siis võivad nad suure tõenäosusega alahinnata oma osatähtsust auditi protsessis järelevalve teostamisel ning finantsaruannete kvaliteedi tagamisel.

Vastajatelt küsiti ka hinnanguid kohtumiste sisu kohta (küsimus nr 18), millele 69% andis positiivse hinnangu („adekvaatne“ või „pigem adekvaatne“) (vt Lisa 8, joonis 12). 24% vastajate hulka, kes ei osanud arvamust anda, kuulusid valdavalt need, kes olid märkinud vastuseks küsimusele nr 16, et välisaudiitor ei osale mitte ühelgi kohtumisel. Niisugune tulemus on ootuspärane. Käesoleva töö autori arvates soodustab valdavalt positiivset hinnangut välisaudiitoriga kohtumiste sisule konkreetse raamistiku olemasolu Rahvusvahelise auditeerimise standardi (ISA) nr 260 näol, mis sõnastab olulisemad küsimused, mida audiitor peab auditikomiteega arutama. Teisalt on välisaudiitori näol tegemist kogunud finantsala asjatundjaga ja auditikomitee liikmetel võib väiksemate finantsalaste teadmiste juures olla keeruline anda audiitori tegevusele kriitilist hinnangut.

Auditikomiteede liikmetel paluti hinnata esindatava auditikomitee efektiivsust nende töö erinevates valdkondades (küsimus nr 19). Kõige kõrgemalt hindasid vastajad auditikomiteede efektiivsust organisatsiooni sisekontrolli, finantsaruannete kvaliteedi tagamise ning eetiliste küsimuste valdkonnas. Mõnevõrra tagasihoidlikumad hinnangud anti auditikomiteede efektiivsusele riskijuhtimise, raamatupidamise, audiitorkontrolli ning õiguslike aspektide osas (vt joonis 7). Autori arvates viitavad niisugused tulemused senisele auditikomiteede tegevuse rõhuasetusele. Kuna ka akadeemilises kirjanduses käsitletakse auditikomitee efektiivsuse näitajana sageli finantsaruannete kvaliteeti (vt ptk 1.5; 2.2), on just see kõigist auditikomitee ülesannetest enim teadvustatud.

Joonis 7. Auditikomiteede hinnangud auditikomiteede efektiivsusele

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

On märkimisväärne, et hinnanguid „pigem“ või „täiesti“ ebaefektiivne anti kõigi aspektide osas suhteliselt vähe. Seega on näha, et auditikomiteede esindajad siiski leiavad oma töö tulemusliku olevat. Kuna küsimus oli esitatud Likerti skaalana, esineb ka võimalus, et vastajad eelistasid sagedamini vastata „keskmiselt efektiivne“, kuna iseenda tegevust hinnates kardetakse anda liiga positiivseid või negatiivseid hinnanguid. Seda tüüpi vastuste hulk jäi siiski kõigi nimetatud ülesannete osas alla poole. Objektivsema arvamuse auditikomiteede efektiivsusele annavad välisaudiitorid (vt ptk 3.3) Kui võrrelda vastuseid organisatsioonide alajaotuste kaupa, on näha, et B/K/K ja AvSekÜ esindajad hindavad auditkomiteesid üldiselt efektiivsemateks võrreldes teistega (vt Lisa 8, tabel 2).

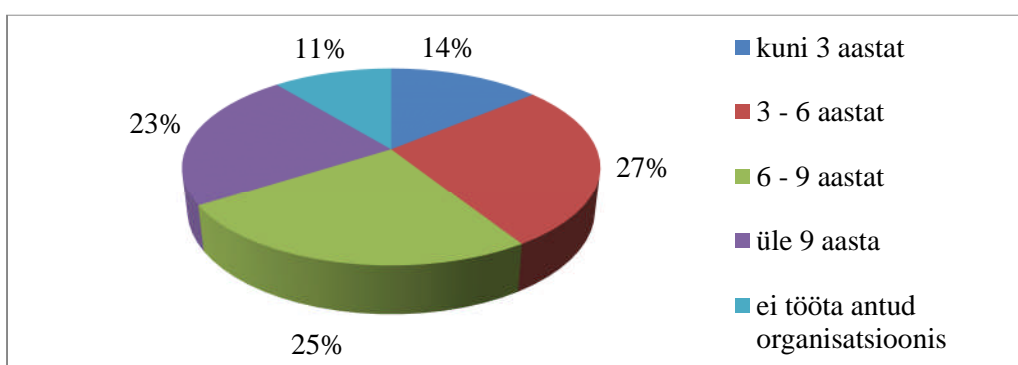
Küsimusele vastajate ametikoha kohta (küsimus nr 21) märkis enamik (69%) auditikomiteede esindajaid vastuseks „auditikomitee liige“ (vt Lisa 8 joonis 13). Kõrvutades neid küsimuse nr 22 vastustega, selgub, et ainult kolm isikut, kes märkisid, et nende ametikoht organisatsioonis on „auditikomitee liige“, vastasid ühtlasi ka, et ei tööta antud organisatsioonis. Autor järeldab sellest, et Eestis määratakse auditikomitee liikmed eelkõige organisatsioonisiselt ning väljastpoolt inimeste kaasamine on pigem erandiks. Põhjuseks

võib siin pidada Eestis tegutsevate AHÜ-de suhtelist väiksust (sellest tulenevalt ka vähemate huvigruppide olemasolu), millest tulenevalt ei soovi omanikud auditikomiteesse välisekspertide kaasamiseks vajalikke täiendavaid ressursse kulutada. Et saada täpsemat infot liikmete tööalase kvalifikatsiooni kohta, tuleks järgmiste uurimuste käigus esitada selle teema kohta põhjalikumaid küsimusi või muuta auditikomiteede kohta informatsiooni avaldamine kohustuslikuks. Avaliku huvi seisukohast oleks autori arvates just teine variant oluline, kuid selle puuduseks võib osutuda asjaolu, et organisatsioonide jaoks muutub keerulisemaks leida isikuid, kes oleksid piisava asjatundlikkusega ning nõustuksid auditikomitees osalema. Samasugustele probleemidele viidati ka USA-s peale SOX 2002 avaldamist, mistõttu SEC nõudis ainult, et auditikomiteesse kuuluvatest finantsala asjatundjatest ühe nimi tuleb avalikustada (vt ptk 1.5).

8% küsimustikule vastanutest nimetas oma ametikohaks „siseaudiitor“ (vt Lisa 8, joonis 13), mis on AudS-ga vastuolus (vt ptk 1.5). Juhatuse liikmed antud küsitluse tulemuste põhjal auditikomiteedesse ei kuulu. Autor oletab, et tegelikkuses võib Eestis tegutsevatesse auditikomiteedesse kuuluda rohkem mittedobivaid isikuid, kui käesolev uurimus tuvastas, kuid juhul kui vastaja on olnud teadlik oma sobimatuse osas, siis on ta eelistanud seda mitte avalikustada. Võrdluseks võib siinkohal tuua, et näiteks USA-s on auditikomitee liikmed palgatud väljastpoolt organisatsiooni. SOX 2002 sätestab, et auditikomitee liige võib küll kuuluda nõukogusse, kuid ei tohi organisatsioonilt saada samaaegselt tasu nõustamise, konsulteerimise või muu teenuse eest ega olla seotud tüdrukkõvetega (vt ptk 1.5). Niisiis on Eestis hetkel kehtiv AudS, mis niisuguseid sätteid ei sisalda, liberaalsem. Autor on seisukohal, et kuigi SOX tagab suurema tõenäosusega auditikomitee liikmete sõltumatuse (SOX avaldati vastusena Enroni skandaalile, vt ptk 1.4), ei ole Eestis nii rangete nõuete sisseviimine põhjendatud. Esiteks on Eestis tegutsevad organisatsioonid väiksemad ja sellest tulenevalt on ka võimalikud huvigruppidele põhjustatud kahjud tagasihoidlikumad. Organisatsioonist väljastpoolt auditikomitee liikmete palkamine võib aga olla problemaatiline nii sobivate isikute leidmise kui ka personalikulude suurenemise aspektist. Käesoleva uurimuse tulemustest selgub ka, et auditikomiteesid peetakse üldiselt organisatsiooni juhatusest sõltumatuteks (vt Lisa 8, joonis 6 ja Lisa 9, joonis 6), mistõttu ei omaks organisatsiooniväliselt auditikomitee liikmete kaasamine sedavõrd märkimisväärset mõju vastava üksuse sõltumatuse suurendamisele.

Auditikomiteede esindajate tööalast kogemust käsitles küsimus nr 22. Kõige enam vastajaid märkis oma töökogemuseks organisatsioonis 3-6 aastat (27%). 25% vastanutest olid antud organisatsioonis töötanud 6-9 aastat ning 23% üle 9 aasta. 14% auditikomitee esindajatest olid organisatsioonis töötanud vähem, kui 3 aastat (vt joonis 8). Seda kui auditikomitee liige on kuulunud konkreetse organisatsiooni nõukogusse üle 9 aasta, peetakse antud isiku sõltumatust pärssivaks (vt ptk 1.5). Autori hinnangul on see tingimus laiendatav ka töökogemustele antud äriühingus või omavalitsuses. Nagu allolevalt jooniselt näha, on 23% vastanutest töötanud enda organisatsioonis kauem kui 9 aastat.

Joonis 8. Vastajate tööalane kogemus antud organisatsioonis

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

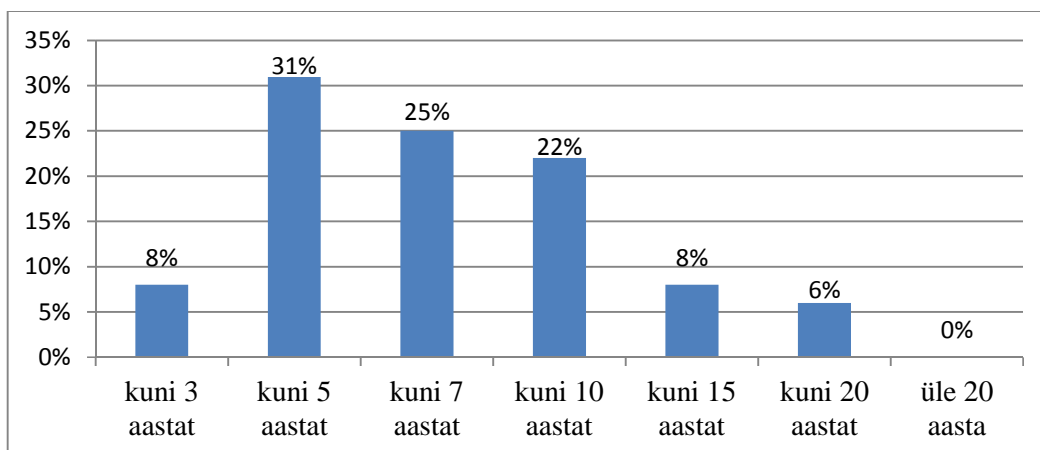
Küsitluste tulemuste selgus, et vastajate töökogemus organisatsioonis ei mõjutanud nende hinnanguid auditikomitee sõltumatusele (59% vastajatest, kes hindasid auditikomiteed „täiesti sõltumatuks“, olid organisatsioonis töötanud üle 6 aasta). Autor järeldab sellest, et auditikomitee liikmed ise ei taju ohtu, et nende sõltumatus oleks mõjutatud pikaajalisest organisatsioonis töötamisest. Võib oletada, et kuna auditikomitee liikmete asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas peetakse olulisimaks, siis neid ametisse määrav nõukogu pigem hindab nende pikaajalist töökogemust ja peab neid seeläbi usaldusväärseteks.

Küsimus nr 23 oli koostatud eesmärgiga koguda andmeid auditikomiteede liikmete haridustaseme kohta. Selgub, et auditikomiteede liikmete haridustase on üldiselt kõrge, kusjuures 66% vastanutest omavad magistrikraadi, 27%-l vastanutest on bakalaureuse kraad ning 5%-l doktorikraad. Vaid üks vastanu märkis oma haridustasemeks „keskharidus“ (vt Lisa 8, joonis 14). Autori arvates lisab see kindlustunnet, et auditikomiteede moodustamisel pööratakse haridustasemele piisavalt tähelepanu ning et käesolevas uurimuses tuvastatud

probleemid on aja jooksul võimalik lahendada. Kui liikmeteks määratakse inimesi, kes on haritud, siis on olemas ka eeldused, et auditikomiteed muutuvad ajapikku seaduse nõude täitmiseks moodustatud üksustest organisatsiooni ning investorite jaoks sisulist väärtust loovateks organisatsioonijuhtimise olulisteks komponentideks.

3.2. Audiitoritele suunatud küsitluse tulemused

Küsimustikule vastanud 37-st audiitorist enamik (61%) oli auditeerimise alal töötanud üle viie aasta. See näitab, et tegemist on kogenud finantsala asjatundjatega, kelle hinnanguid võib pidada usaldusväärseteks (vt joonis 9).

Joonis 9. Küsimustikule vastanute auditeerimise alane töökogemus

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

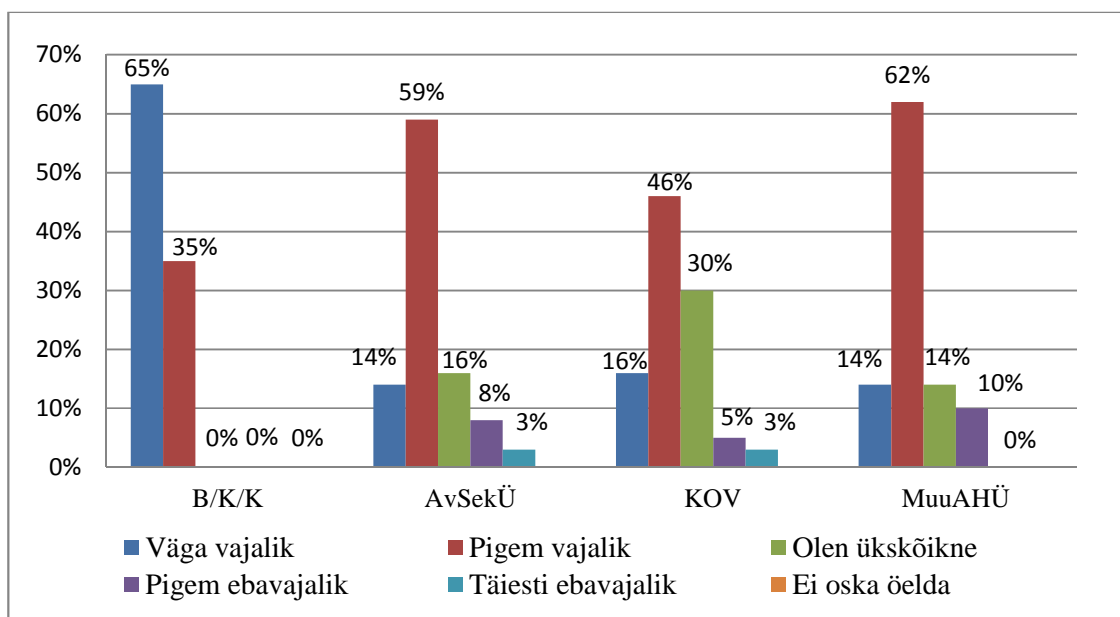
Vastajate käest küsiti ka, milline on nende positsioon audiitorettevõttes (küsimus nr 2). Enamik vastanud vandeaudiitoreid märkis ametikohaks „*manager/assistant manager*“ (juhataja/asejuhataja) (49%) ja „*senior associate/senior consultant*“ (vanem lihtliige/vanem konsultant) (27%) (vt Lisa 1; Lisa 9, joonis 1). Partnereid vastajate hulgas ei olnud.

Küsimuses nr 3 paluti audiitoritel hinnata auditikomiteede vajalikkust, kusjuures sarnaselt nende liikmete küsimustikuga eristati nelja alajaotusesse kuuluvaid organisatsioone:

- börsiettevõtte/krediidiasutus/kindlustusandja – edaspidi tähistatud kui B/K/K;

- avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing – edaspidi tähistatud kui AvSekÜ;
- kohalik omavalitsus – edaspidi tähistatud kui KOV;
- muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel avaliku huvi üksusena (auditikomitee kohuslane) – edaspidi tähistatud kui MuuAHÜ.

Auditikomiteede vajalikkus Eestis tegutsevates organisatsioonides on vandeaudiitorite poolt üldiselt aktsepteeritud. Erandina saab siinkohal välja tuua KOV, mille kohta andis neutraalse vastuse („olen ükskõikne“) 30% vandeaudiitoritest (vt joonis 10). Kuna paljud vastanuteist ei puutu KOV-de auditikomiteedega üldse kokku (63%) (vt Lisa 9, joonis 2), siis on selline tulemus autori hinnangul ootuspärane. On märkimisväärne, et alajaotuses, kuhu kuuluvad börsiettevõtted, krediidasutused ja kindlustusandjad, olid vastused teistest ühetaolisemad – kõik leidsid, et neis organisatsioonides on auditikomitee kas „väga vajalik“ või „pigem vajalik“. Teiste alajaotuste puhul erinesid arvamused rohkem (vt joonis 10).

Joonis 10. Välisaudiitorite hinnangud auditikomiteede vajalikkusele

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Autori arvates on ilmne, kuna börsiettevõtete, krediidasutuste ja kindlustusandjate puhul on avalik huvi kõige selgemini tajutav, siis on nendes organisatsioonides auditikomitee

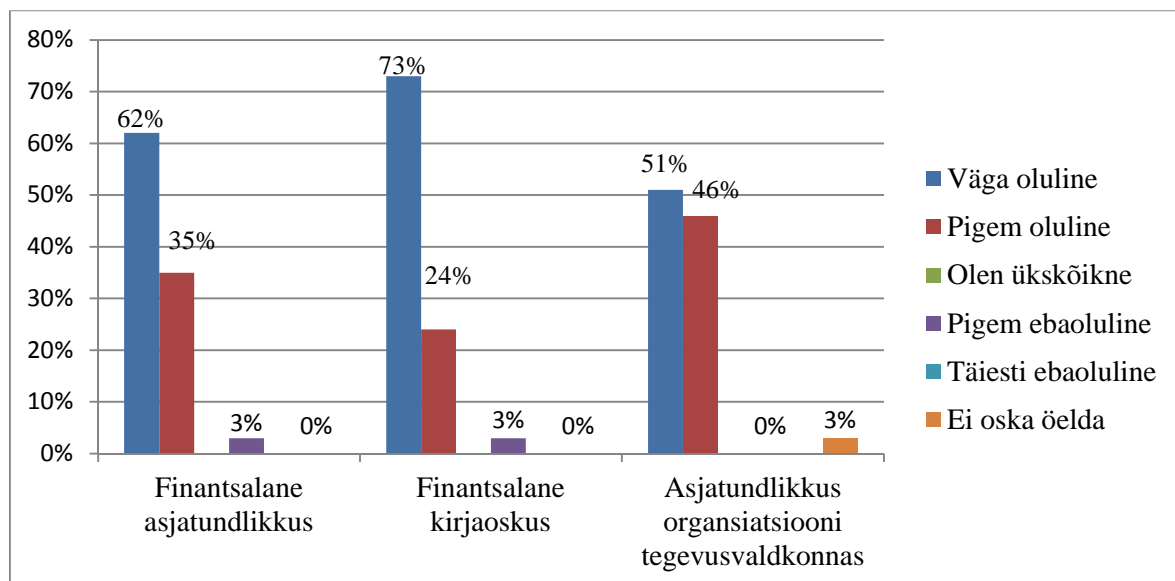
vajaliku organisatsioonijuhtimise komponendina ka enim aktsepteeritud. Uurimuse tulemuste põhjal saab väita, et sellesse alajaotusse kuuluvate organisatsioonide puhul mõistetakse auditikomitee vajadust nii organisatsioonisiselt (nõukogud, auditikomitee liikmed) (vt Lisa 9, tabel 1) kui ka väliselt (välisaudiitorid). Seda toetab ka asjaolu, et antud alajaotusse kuuluvate ettevõtete vastavad auditikomiteed on hoolikamalt moodustatud, mis puutub liikmete asjatundlikkusele finantsalal ja organisatsiooni tegevusvaldkonnas (vt ptk 3.1 tabel 5). Ühtlasi annavad nendesse organisatsioonidesse kuuluvate auditikomiteede esindajad selle üksuse efektiivsusele kõrgemaid hinnanguid (Lisa 8, tabel 2).

Audiitoritelt küsiti, kui sageli nad peavad vajalikuks auditikomiteega kohtuda (küsimus nr 5). Suurem osa (81%) vastajatest leidis, et kokkusaamiste arv 1 – 2 korda aastas on piisav. Sagedamini, kui 3 – 4 korda aastas ei pidanud keegi otstarbekaks kohtumisi korraldada (vt Lisa 9, joonis 3). Vaid 16% välisaudiitoritest tunnetavad „sageli“, et koosolekute sagedus on ebapiisav (vt Lisa 9, joonis 4). See tulemus on kooskõlas auditikomitee esindajate hinnangutega (vt Lisa 8, joonis 11). Autor leiab, et kuna vandeaudiitorite arvamused auditikomiteede finantsalasele asjatundlikkusele on kriitilised (vt joonis 12) ja viimaste liikmed on kohtumiste vältel pigem passiivse kuulaja rollis (vt Lisa 9, joonis 8), ei arvata, et suurem kohtumiste arv auditi seisukohast midagi juurde annaks. Võimalik, et auditikomiteede muutumisel asjatundlikumaks, oma ülesandeid paremini mõistvaks ja aktiivsemaks, peaksid ka välisaudiitorid sagedamat kohtumist vajalikuks.

Enamik küsimustikule vastanutest leidis, et piisav auditikomiteega kohtumiste sagedus (küsimus nr 6) on 1 – 2 korda aastas. Siiski 41% välisaudiitoritest tõdes, et mõnikord on kohtumiste sagedus vajalikust madalam (vt Lisa 9, joonis 4). Autori hinnangul võib audiitorite arvamus selles osas varieeruda sõltuvalt organisatsiooni finantsolukorrast, organisatsioonijuhtimise tavadest ning ootamatute probleemide esilekerkimisest.

Mõju, mida avaldaks kohtumiste sageduse suurendamine finantsaruannete kvaliteedile (küsimus nr 7), hindasid vastajad samamoodi pigem keskmiseks (46%) või väikeseks (30%). Vastuste jagunemine protsentides on küsimuste nr 6 ja 7 puhul sarnane (vt Lisa 9, joonis 4 ja 5). Autor järeldab, et välisaudiitorid hindavad auditikomiteede suutlikkust täita oma ülesandeid tagasihoidlikuks. Siinkohal on näiteks toodud tsitaadina ühe välisaudiitori kommentaar: „Auditikomitee ei tohiks olla ainult juhtkonna ja raamatupidamistöötajate pisivigade otsija, vaid peaks aitama leida probleemseid kohti ja suutma pakkuda lahendusi“.

Kõiki kolme olulist auditikomitee liikmete omadust – finantsalast asjatundlikkust, finantsalast kirjaoskust ning asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas – peavad välisaudiitorid ühtviisi väga oluliseks, märkides vastuse variandid „pigem oluline“ või „väga oluline“ (vt joonis 11). Finantsalast kirjaoskust pidas auditikomitee liikmete puhul „väga oluliseks“ 73% vastajatest, finantsalase asjatundlikkuse puhul märgiti seda vastust 62% ning asjatundlikkuse puhul organisatsiooni tegevusvaldkonnas 51% (vt joonis 11).

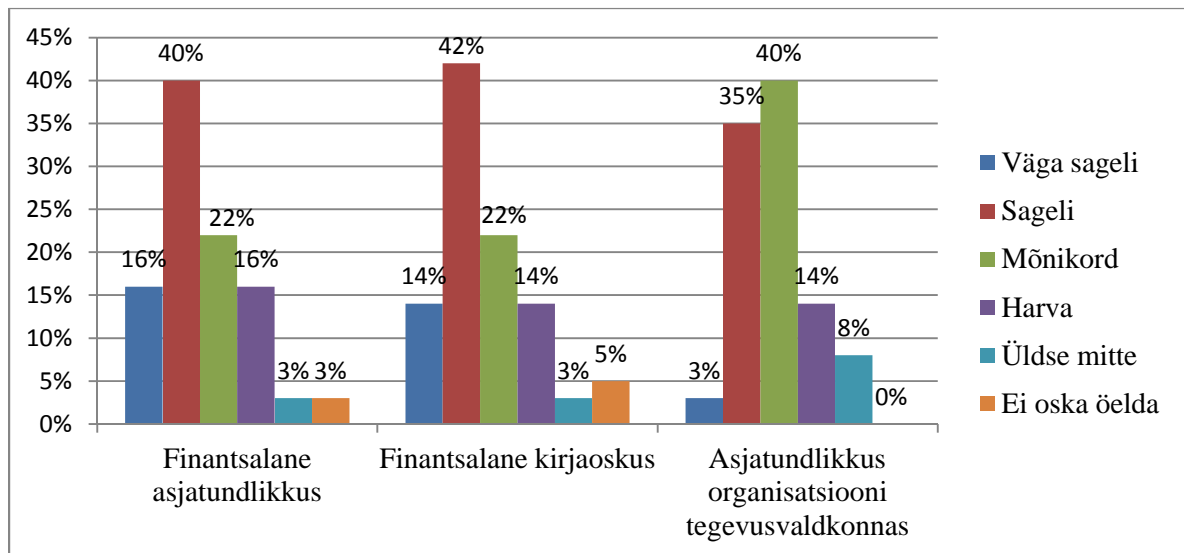

Joonis 11. Välisaudiitorite hinnangud auditikomitee liikmete pädevusele

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Nagu jooniselt 11 on näha, peavad välisaudiitorid auditikomiteede liikmete puhul kõige olulisemaks finantsalast kirjaoskust ja –asjatundlikkust. Autori arvates on see ootuspärane, kuna audiitorid puutuvad auditikomiteedega kokku majandusaasta aruannete auditeerimise protsessi kaudu, mis eeldabki finantsalaseid teadmisi. Küsimusele, kui sageli on audiitorid tunnetanud, et auditikomitee liikmete eelpool mainitud omadused jätab soovida (küsimus nr 9), olid vastused küllaltki kriitilised. Finantsalase asjatundlikkuse ning -kirjaoskuse vajakajäämist tunnetavad 56% audiitoritest „sageli“ või „väga sageli“. Vaid 3% vastajatest leidsid, et auditikomitee liikmete finantsalane asjatundlikkus ei jäta kunagi soovida. Sama oli tulemus ka finantsalase kirjaoskuse osas. Liikmete asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas hindavad audiitorid mõnevõrra kõrgemaks - nimetatud omadus jätab soovida „sageli“ või „väga sageli“ 38%-l juhtudest (vt joonis 12). Autori arvates

peegeldavad niisugused kriitilised hinnangud tegelikku olukorda üsnagi hästi, sest välisaudiitorid kui finantsala asjatundjad suudavad kujundada objektiivse arvamuse nende isikute rahandusalaste teadmiste kohta, kellega nad oma töös kokku puutuvad. Kuna 61% vastajatest oli audiitorettevõttes töötanud kauem, kui 5 aastat (vt joonis 8), on autoril võimalik eeldada, et neil on olnud auditikomiteedega piisavalt kokkupuuteid hinnangu kujundamiseks.

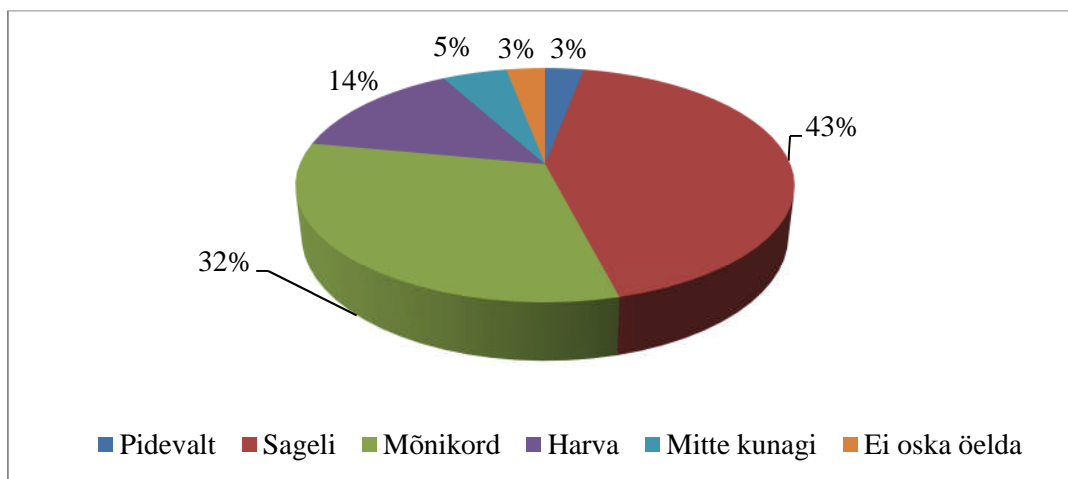

Joonis 12. Välisaudiitorite hinnangud auditikomiteede liikmete teadmiste puudulikkusele

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Kuigi auditikomiteede esindajad olid ka ise nimetatud omaduste osas küllaltki kriitilised (mediaanid vastavalt 3; 3 ja 4), siis välisaudiitorite hinnangud olid veelgi madalamad (mediaanid vastavalt 2; 2 ja 3) (vt ptk 3.3, tabel 7). Ligi pooled (46%) küsitlusele vastanud audiitoritest tunnetavad „sageli“ või „väga sageli“, et auditikomitee liikmed ei saa täielikult aru kohtumise käigus tõstatatud asjaoludest (küsimus nr 10). Ainult 5% vastajatest märkisid, et niisugust olukorda ei esine kunagi (vt joonis 13). Siinkohal tuleb mainida, et viimaste hulka kuulusid valdavalt välisaudiitorid, kes olid vastusena küsimusele nr 4 märkinud, et puutuvad kokku vaid B/K/K alajaotusse kuuluvate organisatsioonide auditikomiteedega. Autor leiab, et see tulemus kinnitab veelkord, et selliste organisatsioonide auditikomiteed on teistest paremini koostatud (liikmete finantsalase asjatundlikkuse aspektist). Uurimuse tulemustest on näha, et nende puhul on auditikomiteele organisatsioonijuhtimise osana tõsisemalt tähelepanu pööratud, mis on autori arvates tingitud

asjaolust, et B/K/K ettevõtete puhul tajutakse avalikku huvi märksa selgemalt (nt börsiettevõtete puhul läbi meediakajastuse).

Joonis 13. Kui tihti välisaudiitorid tunnetavad, et auditikomitee liikmed ei saa täielikult aru kohtumise käigus tõstatatud asjaoludest

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Kokkuvõtteks on autori arvates selge, et auditikomiteede finantsalane kirjaoskus ning –asjatundlikkus vajaksid parandamist, sest olukorda, kus 43% välisaudiitoritest tunnetab sageli, et auditikomitee ei saa kohtumiste käigus tõstatatud asjaoludest täielikult aru, ei saa pidada rahuldavaks. Välisaudiitorite hinnangud auditikomiteede sõltumatusele (küsimus nr 11) on positiivsemad. Kui paluti märkida, kas tuleb sageli ette, et auditikomitee ei ole oma otsustes sõltumatu, vastas üle poole audiitoritest (68%) „harva“ või „mitte kunagi“ (vt Lisa 9, joonis 6). Auditikomiteede valdavalt sõltumatuks pidamine on kooskõlas nende esindajate hinnangutega (vt Lisa 8, joonis 6). Autori arvates viitab see asjaolule, et Eestis omistatakse organisatsioonijuhtimise kontekstis sõltumatusele olulist tähendust, mida ei tajuta mitte ainult organisatsioonisiselt, vaid ka -väliselt.

Kohtumiste puhul eelistavad välisaudiitorid valdavalt (69%), et auditikomitee liikmed oleksid põhjalikult ette valmistunud ning esitaksid asjakohaseid küsimusi (küsimus nr 12) (vt Lisa 9, joonis 7). See eeldab auditikomitee liikmetelt enne kohtumisi informatsiooni kogumist ja läbi töötamist, mis on töömahukas. Tuleb aga tõdeda, et enamasti (72% vastustest) jäävad komiteed audiitorite hinnangul kohtumise ajal passiivse kuulaja rolli (küsimus nr 13) (vt Lisa 9, joonis 8). Siin võib olla põhjuseks auditikomitee liikmete vähene ettevalmistumine

koosolekuteks või liiga vähene finantsalane asjatundlikkus, mis takistab olulisel määral kaasa rääkimast. On ka võimalus, et nad eelistavad kohtumiste käigus jääda passiivseks kuulajaks, et vältida vastuolusid juhatusega (varasematelt käsitletud vastustest oli näha, et enamik auditikomitees osalejatest on siiski sama organisatsiooni palgalised töötajad (vt ptk 3.1, joonis 8)). Vastused küsimusele nr 13 on kooskõlas Cohen *et al.* poolt enne SOX-i avaldamist USA-s välisaudiitorite intervjuerimisel saadud tulemustega (2002). Nimetatud uurimuses vastasid välisaudiitorid samuti, et kohtumised auditikomiteega kujutavad endast pigem audiitori poolset raporteerimist auditikomiteele, ilma et tekiks sisukas kahepoolne arutelu. Käesoleva töö autor arvab, et mõneti sarnanevadki auditikomiteed Eestis käesoleval ajal eelkõige oma asjatundlikkuse poolest auditikomiteedele USA-s SOX-eelsel perioodil.

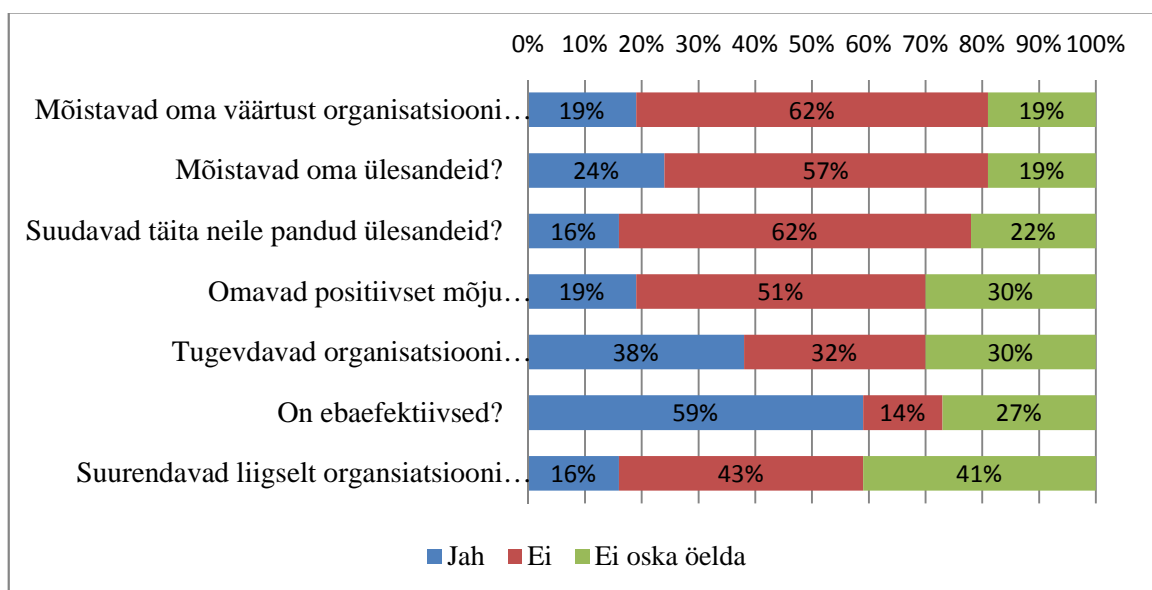
Küsimuses nr 14 paluti välisaudiitoritel märkida, kui sageli on auditikomitee suuteline edastama auditi seisukohast olulist infot. 51% välisaudiitoritest vastas „mõnikord“ ja 27% märkis vastuseks „harva“. „Sageli“ märkis vastuseks vaid 16% vastanuist, mis näitab, et ka siinkohal on auditikomiteedel veel arenguruumi (vt Lisa 9, joonis 9). Kooskõlas eelnevalt esitatud tulemustega on ka asjaolu, et suurem osa välisaudiitoritest (65%) tunnetab „sageli“ või „väga sageli“, et infovahetus auditikomiteega jääb pigem ühepoolseks (küsimus nr 15) (vt Lisa 9, joonis 10).

Ühtlasi tunnetab 56% vastanuist „sageli“ või „väga sageli“, et auditikomitee ei täida oma ülesandeid efektiivselt. Vaid 17% märkis siinkohal vastuseks „harva“ või „mitte kunagi“ (vt Lisa 9, joonis 11). Kui võrrelda auditikomitee esindajate poolt antud hinnangutega, võib järeldada, et välisaudiitorid peavad auditikomiteesid vähem efektiivseteks, kui liikmed ise (audiitorite hinnangute mediaan on 2; auditikomiteede esindajate hinnangute mediaanid on sõltuvalt valdkonnast vahemikus 3 – 4 (vt Lisa 9, tabel 1).

Välisaudiitorite hinnangud on mitmetes aspektides negatiivsed (küsimus nr 17). Näiteks arvab 62% neist, et auditikomiteed ei tunneta oma väärtust organisatsiooni jaoks ning ainult veerand vastanutest leiab, et mõistetakse oma ülesandeid (vt joonis 14). Ühtlasi ollakse välisaudiitorite seas arvamusel, et auditikomiteed ei suuda neile pandud ülesandeid täita (62%). Pooled vastanuist on märkinud, et nende hinnangul ei oma antud organid positiivset mõju finantsaruannete kvaliteedile ning vaid 19% vastajatest olid vastupidisel seisukohal.

Organisatsiooni sisekontrollisüsteemi tugevdamise osas hinnatakse auditikomiteesid kasulikumaks, kui teiste ülesannete täitmisel, kuid üldiselt peetakse neid siiski ebaefektiivseteks (vt joonis 14). Autori arvates võib niisuguse kriitilise hinnangu kujunemine

välisaudiitorite hulgas olla seotud probleemidega, mida nad auditikomiteedega kohtumistel märkavad (vt joonis 12; Lisa 9, joonised 8, 9, ja 10) – vähene finantsalane asjatundlikkus, passiivsus, suutmatus luua kahepoolset sisukat infovahetust. Sellega on kooskõlas ka asjaolu, et suurem osa välisaudiitoritest arvavad, et auditikomiteede liikmed ei mõista oma ülesandeid. Töö autori meelest on küsitletutel selles osas õigus, sest lisaks eelnevale võib antud kontekstis välja tuua, et enamusel auditikomiteedel puudub põhikiri, mis nende kohustused sätestaks (vt Lisa 8, joonis 3). Suur osa auditikomiteede esindajatest tõdesid ka ise, et vajaksid täiendkoolitust auditikomitee ülesannete osas (vt joonis 4, ptk 3.1).

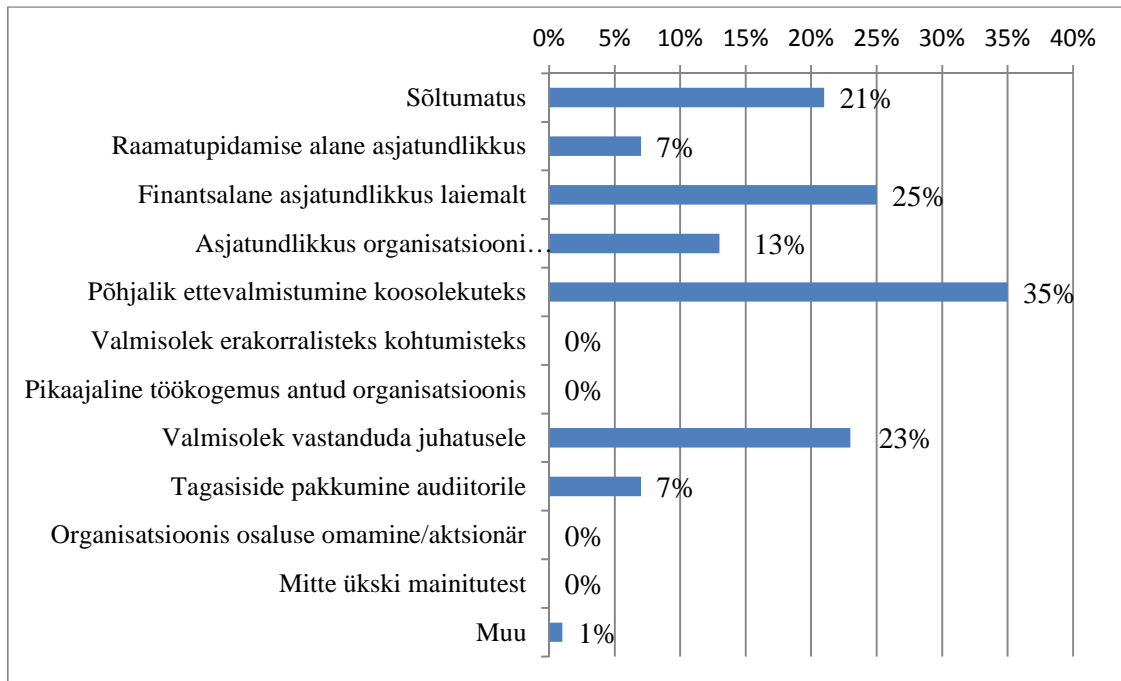

Joonis 14. Audiitorite hinnangud auditikomiteedega seotud aspektidele

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Küsimuses nr 18 paluti vastajatel märkida, milliseid omadusi nad auditikomitee liikmete juures kõige rohkem hindavad (võis märkida kuni kolm vastust). Kõige sagedamini märgiti vastusevariant „põhjalik ettevalmistumine koosolekuteks“ (35%). Lisaks peetakse teistest väärtuslikumateks omadusteks finantsalast asjatundlikkust, sõltumatust ning valmisolekut vastanduda juhatusele (vt joonis 15). Kuna ühised koosolekud on välisaudiitori ja auditikomitee põhiliseks kokkupuutepunktiks, on arusaadav, et audiitorite ootused kohtumisteks valmistumisele on kõrged. Põhjalik ettevalmistamine annab võimaluse sisukamaks aruteluks ja pakub ka välisaudiitorile auditi seisukohast väärtuslikku informatsiooni. Autori arvates võimaldab põhjalik informatsiooni valdamine auditikomiteel

tulemuslikumalt lahendada tegevjuhtkonna ja audiitori vahelisi lahkavusi. Niisiis on kohtumisteks ettevalmistumine, sõltumatus ja valmisolek juhatusle vastanduda omavahel seotud.

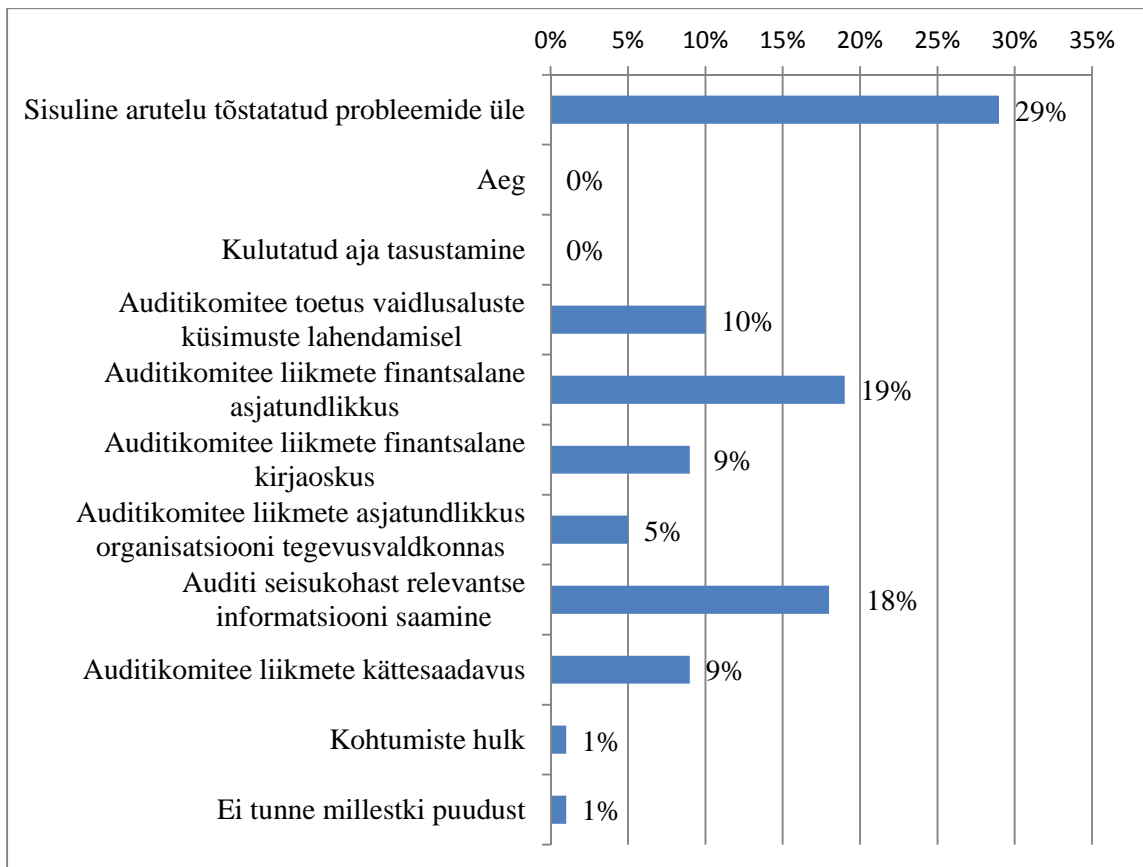

Joonis 15. Omadused, mida audiitorid auditikomitee liikmete juures enim hindavad

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Küsimus nr 19 oli koostatud eesmärgiga tuvastada need kitsaskohad, mida on välisaudiitorid täheldanud suhtlusel auditikomiteedega (vastajatel lubati valida kuni kolm olulisemat varianti). Kõige rohkem tuntakse puudust sisulisest arutelust tõstatatud probleemide üle (29%). See tulemus on kooskõlas vastustega küsimusele nr 18. Sarnaselt eelnevaga, on ka siinkohal paljud vastajad märkinud, et tunnevad puudust auditikomitee liikmete finantsalasest asjatundlikkusest (19%). Lisaks 18% vastanutest peavad probleemiks auditikomiteedelt auditi seisukohast relevantse informatsiooni saamist ja 10% tunnevad puudust auditikomitee toetusest vaidlusaluste küsimuste lahendamisel (vt joonis 16).

Autori hinnangul toob joonis 16 välja põhilised aspektid, millele tuleks auditikomiteedel rõhku panna, et suhtlus muutuks sisukamaks ja nad pälviksid välisaudiitorite silmis suurema lugupidamise. Nii efektiivsem auditikomitee iseenesest, kui ka tulemuslikum koostöö välisaudiitoriga võimaldaksid järelevalvet parandada ning suurendada usaldust investorite hulgas.

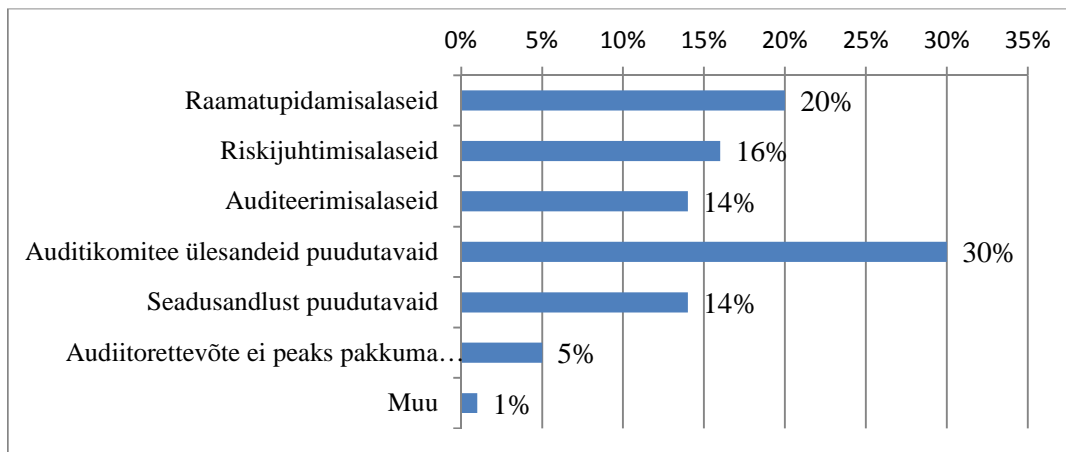

Joonis 16. Asjaolud, millest välisaudiitorid auditikomiteedega suheldes kõige enam puudust tunnevad

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Küsimusele, milliseid koolitusi võiks audiitorettevõtte auditikomiteede liikmetele pakkuda (vastaja võis valida kuni kolm vastusevarianti) (küsimus nr 20), vastati enim „auditikomiteede ülesandeid puudutavaid“ (30%) . Samuti arvati, et audiitorettevõtte võiks panustada auditikomiteede liikmete täiendkoolitusse, pakkudes raamatupidamise ja riskijuhtimise ning mõnevõrra vähem ka auditeerimise ja seadusandluse alaseid koolitusi. 5%

vastanutest leidsid, et audiitorettevõtte ei peaks auditikomitee liikmetele täiendkoolitusi pakkuma (vt joonis 17).

Joonis 17. Valdkonnad, milles võiks audiitorettevõtted pakkuda auditikomiteede liikmetele täiendkoolitusi

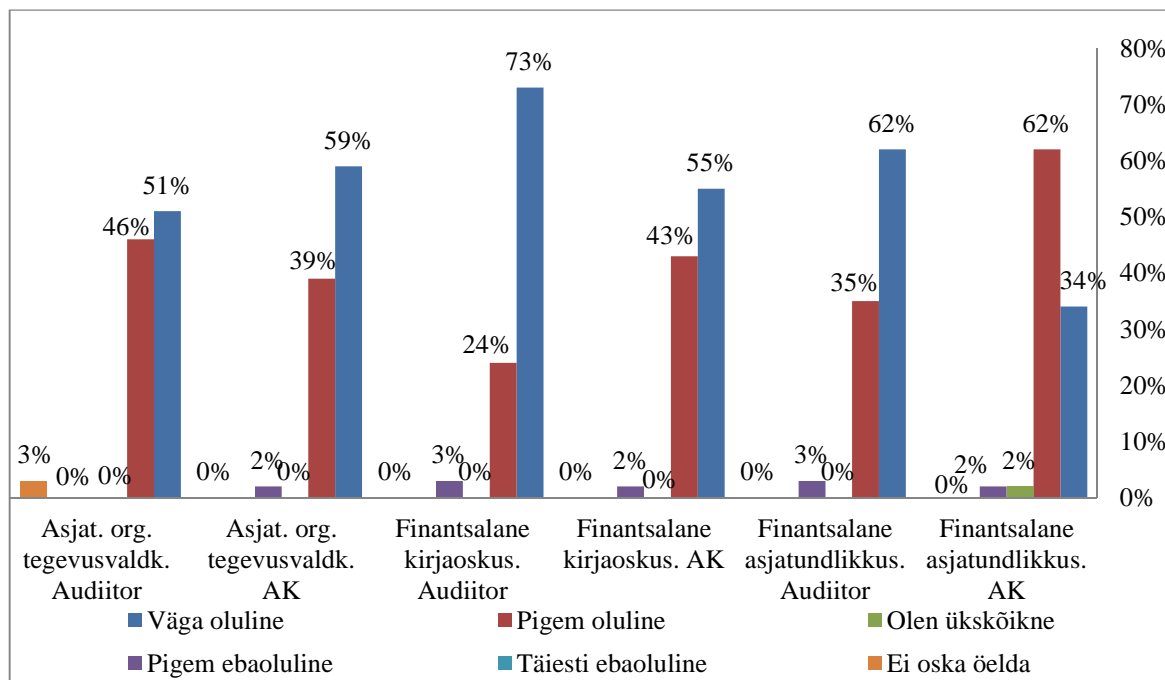
Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Käesoleva uurimustöö tulemusena on selge, et auditikomiteede liikmed vajaksid täiendkoolitusi erinevates valdkondades (vt Lisa 8, joonis 4). Üheks võimaluseks olukorra ühtlustamiseks oleksid autori arvates audiitorettevõtjate poolt korraldatavad koolitused. Seda põhjusel, et neis ettevõtetes on koolituste korraldamise kogemus valdavalt olemas, finantsala asjatundjatena on audiitoritel ka piisav pädevus finants- ja arvestusalaseks koolitamiseks ning välisaudiitorid võiksid ka ise olla huvitatud auditikomiteede asjatundlikkuse parandamiseks. Kuna siinkohal võib tekkida teatud huvide konflikt – auditikomitee peaks olema organ, kes teostab järelevalvet välisaudiitori tegevuse ja sõltumatuse üle – siis oleks alternatiivne võimalus organiseerida auditikomiteede liikmete täiendkoolitamist audiitorkogu kaudu.

3.3. Auditikomiteede esindajate ja välisaudiitorite hinnangute võrdlus.

Selleks, et saada auditikomiteele hinnangut väljastpoolt organisatsiooni, küsitleti lisaks auditikomiteede esindajatele ka välisaudiitoreid, kui sõltumatuid finantsala asjatundjaid. Kui võrrelda neid hinnanguid omavahel niisuguste näitajate osas nagu auditikomitee liikmete

finantsalane asjatundlikkus, finantsalane kirjaoskus ning asjatundlikkus organisatsiooni tegevusvaldkonnas, on näha, et audiitorid peavad finantslast asjatundlikkust ning kirjaoskust olulisemaks, kui auditikomitee esindajad (vt joonis 18).

Joonis 18. Auditikomiteede ja välisaudiitorite hinnangute erinevus auditikomitee omaduste suhtes

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis; Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis.)

Märkused: AK- Auditikomitee. Audiitor – välisaudiitor. Asjat. org. tegevusvaldk. – asjatundja organisatsiooni tegevusvaldkonnas.

Auditikomitee esindajad, kellest 48% on organisatsioonis töötanud vähemalt 6 aastat, hindavad asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas mõnevõrra kõrgemalt, kui välisaudiitorid. Niisugune erinevus on autori arvates põhjustatud erinevustest vastajate lähtekohtadest. Välisaudiitorid lähtuvad eelkõige finantsala asjatundja vaatenurgast ning seda tuleb silmas pidada kõigi nende vastuste analüüsimisel. Kuna tulemustest selgus, et auditikomitee liikmetel on enamasti arvestatav töökogemus samas organisatsioonis, on ootuspärane, et nad peavad seda näitajat olulisimaks.

Mõlemad pooled ise olid kriitilisemad, kui paluti avaldada arvamust auditikomitee liikmetele ülal nimetatud tunnuste osas. Auditikomitee liikmete hinnangute mediaan

finantsalase asjatundlikkuse osas on 3 (vt tabel 7). Audiitorid leiavad, auditikomitee liikmete finantsalane asjatundlikkus jätab sageli soovida (mediaan 2) (vt tabel 7). Selle näitaja osas võib öelda, et hinnangud on kooskõlas, sest välisaudiitorid hindasidki puuduse esinemise sagedust. Finantsalase kirjaoskuse osas arvamused lahknevad (mediaanid vastavalt 4 ja 2) (vt tabel 7). Auditikomitee liikmete asjatundlikkus organisatsiooni tegevusvaldkonnas on saanud auditikomiteede esindajatelt mõnevõrra kõrgema hinnangu, kui audiitoritelt (mediaanid vastavalt 4 ja 3), kuid erinevus on väiksem, kui finantsalase kirjaoskuse puhul.

Tabel 7. Hinnangute võrdlus auditikomiteede liikmete asjatundlikkuse osas finantsalal ning organisatsiooni tegevusvaldkonnas ja finantsalasele kirjaoskusele

Küsitletavad	Finantsalane asjatundlikkus		Finantsalane kirjaoskus		Asjatundlikkus organisatsiooni tegevusvaldkonnas	
	keskmine	mediaan	keskmine	mediaan	keskmine	mediaan
Auditikomitee esindajate hinnangud	3,4	3	3,5	4	3,9	4
Välisaudiitorite hinnangud	2,4	2	2,3	2	3	3

Allikas: (Autori arvutused. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis; Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Autor teeb selle tulemuse põhjal järelduse, et auditikomitee liikmete finantsalane asjatundlikkus ja kirjaoskus ei vasta päriselt välisaudiitorite ootustele. Kuna viimastele esitatud küsimustest selgus ka, et kohtumiste vältel esineb sageli olukordi, kus audiitori hinnangul ei saa auditikomitee liikmed tõstatatud asjaoludest lõpuni aru (vt ptk 3.2, joonis 13), siis arvab autor, et välisaudiitorite hinnangud auditikomitee liikmete asjatundlikkusele on objektiivsemad võrreldes auditikomiteede esindajate omadega.

Välisaudiitorid osalevad auditikomitee koosolekutel tavaliselt 1-2 korda aastas (75%) (vt Lisa 8, joonis 10). Nagu juba eelpool kirjeldatud, on see 59% auditikomiteede arvates „pigem“ või „täiesti“ piisav ning 23% hinnangul rahuldav (vt Lisa 8, joonis 11). Audiitorid leiavad, et kohtumiste mõju finantsaruannete kvaliteedi suurendamisele oleks „keskmise“ (46%) või „väike“ (30%) (vt Lisa 9, joonis 5). Autori hinnangul on selliste tulemuste põhjuseks üheltpoolt asjaolu, et auditikomiteed ise alatähtsustavad oma väärtust ning teisalt audiitorite arvates jätab nende liikmete finantsalane asjatundlikkus soovida. Kuna auditikomiteed on koosolekute vältel passiivsed ega suuda tekitada sisukat arutelu (vt ptk 3.2

joonis 16; Lisa 9 joonis 8), on mõistetav, et välisaudiitorid ei pea koosolekute sageduse suurendamist finantsaruannete seisukohalt kasulikuks.

3.4. Hüpoteeside kontrollimine ja uurimuse tulemus

Käesolevas magistritöös püstitati viis hüpoteesi.

Hüpotees 1: Auditikomitee olulisus ühingujuhtimise komponendina on Eestis vähe mõistetud. Tulemustest ilmneb, et paljud nõukogud ja auditikomitee liikmed ei mõista täielikult auditikomitee väärtust organisatsiooni jaoks. Välisaudiitorid leiavad auditikomitee moodustamise olulise olevat eelkõige börsiettevõtete, krediidasutuste ja kindlustusandjate puhul (vt ptk 3.2 joonis 11). Seega hüpotees nr 1 leidis kinnitust.

Hüpotees 2: Eestis tegutsevate auditikomiteede efektiivsus sõltub organisatsioonist, millesse need kuuluvad. Organisatsioonid jagunesid vastavalt peatükis nr 3.1 toodud alajaotusele. Auditikomitee efektiivsust erinevates aspektides hindasid kõige kõrgemalt need vastajad, kes kuulusid börsiettevõtete, krediidasutuste ja kindlustusandjate auditikomiteedesse. Kõige madalamad hinnangud auditikomitee efektiivsusele andsid kohalike omavalitsuste auditikomiteede esindajad (vt Lisa nr 8, tabel 2). Auditikomiteed, mis on moodustatud enne 2010. aastat, on efektiivsemad (vt Lisa 4, tabel 1). Seega hüpotees nr 2 leidis kinnitust.

Hüpotees 3: Auditikomitee aktiivsus on oluline efektiivsust mõjutav faktor. Käesoleva magistritöö tulemused toetavad varasemalt akadeemilises kirjanduses esitatud seisukohta, et aktiivsemad auditikomiteed (aktiivsust hinnatakse kohtumiste sageduse järgi) on efektiivsemad. Aktiivsemate auditikomiteede (kohtumiste arv vähemalt 3-4 korda aastas) esindajad hindasid auditikomiteed efektiivsemaks ülesannetes, mis puudutasid organisatsiooni sisekontrollisüsteemi, riskijuhtimist, raamatupidamist, õiguslaseid küsimusi ning järelevalvet välisaudiitori üle (vt ptk 3.1, tabel 6). See tulemus tõestab, et hüpotees nr 3 leidis kinnitust.

Hüpotees 4: Auditikomiteede liikmed omavad piisavat pädevust neile püstitatud ülesannete täitmiseks. Tulemustest selgus, et vaid 43% auditikomiteede esindajatest andsid komitee liikmete finantsalasele asjatundlikkusele positiivse hinnangu ning finantsalase kirjaoskuse puhul oli see näitaja 55% (vt ptk 3.1, joonis 6). Ka välisaudiitorid vastasid, et auditikomitee liikmete puhul jätavad nimetatud tunnused sageli soovida. Seega hüpotees nr 4 sai ümber lükatud.

Hüpotees 5: Välisaudiitorid peavad kohtumisi auditikomiteega oluliseks finantsaruandluse kvaliteeti suurendavaks vahendiks. Küsitluse tulemustest selgus, et välisaudiitorid tunnetavad sageli puudujääke auditikomiteede finantsalases asjatundlikkuses, mille tõttu esineb ka olukordi, kus auditikomitee liikmed ei saa kohtumiste käigus tõstatatud asjaoludest täielikult aru. 51% välisaudiitoritest ei pea auditikomiteesid finantsaruannete kvaliteedi parandamisel efektiivseteks (vt ptk 3.2, joonis 14). Vaid 16% vastanutest leidsid, et auditikomiteega kohtumiste arvu suurendamine (vt Lisa 9, joonis 5) mõjutaks suuresti finantsaruannete kvaliteeti. Seega hüpotees nr 5 sai ümber lükatud.

Käesoleva uurimuse tulemusel on autor jõudnud järgmistele järeldustele:

- auditikomitee väärtus organisatsiooni jaoks ning ülesanded vajaksid põhjalikumat selgitamist nii organisatsioonide nõukogudes kui ka auditikomiteede liikmete hulgas;
- auditikomiteede efektiivsus varieerub sõltuvalt organisatsioonist, seda asjaolu tuleb selgitustöö tegemisel arvestada;
- kolmandik Eestis tegutsevatest auditikomiteedest on liiga passiivsed (väljendub madalas koosolekute sageduses), see aga mõjutab auditikomitee tulemuslikkust talle pandud ülesannete täitmisel;
- auditikomiteede liikmete finantsalane asjatundlikkus ei vasta ootustele ja see võib olla takistuseks ülesannete efektiivsel täitmisel;
- auditikomiteed ei suuda kohtumiste käigus välisaudiitoriga luua sisukat kahepoolset arutelu ja infovahetust;
- Eestis tegutsevaid auditikomiteesid peetakse valdavalt organisatsiooni juhatusest sõltumatuteks, kuid vähe on selliseid, mille liikmed oleksid palgatud väljastpoolt organisatsiooni.

Tulemuste põhjal pakub töö autor välja alljärgnevad soovitused:

- korraldada selgitustööd auditikomitee ja nõukogude liikmete seas selles osas, mis puudutab auditikomitee funktsiooni ja ülesandeid;
- auditikomiteede kohtumiste sagedus vähemalt neli korda aastas võiks olla seaduses sätestatud;
- et suurendada auditikomitee vastutust talle pandud ülesannete täitmisel ning muuta tema tegevus investoritele jälgitavaks, soovib autor lisada auditikomitee raporti organisatsiooni majandusaasta aruandesse;

- auditikomiteesse liikmete määramisel peaksid nõukogud senisest kriitilisemalt hindama finantsalast asjatundlikkust ja -kirjaoskust;
- auditikomitee liikmetele peaks võimaldama täiendkoolitusi kõigis nende ülesandeid puudutavates valdkondades. Koolituste võimalike läbiviijatena pakub autor välja audiitorettevõtted, audiitorkogu ja kõrgkoolid Rahandusministeeriumi poolset rahastusel.

Järgnevates auditikomiteesid käsitlevates uurimustöodes võiks läbi viia intervjuusid auditikomiteede liikmetega, et koguda detailsemaid andmeid auditikomiteede toimimise kohta Eestis tegutsevates avaliku huvi üksustes. Samuti oleks kasulik süvitsi uurida auditikomitee ja välisaudiitori vahelist suhtlust, kuna see on üks olulistest finantsaruannete kvaliteedi tagamise vahenditest.

KOKKUVÕTE

Magistritöös on auditikomiteed käsitletud kui organisatsioonijuhtimise ühte komponenti. Esimeses peatükis on toodud kirjanduse ülevaade, millest on näha, et auditikomitee osatähtsus organisatsioonijuhtimises on aja jooksul suurenenud, iseäranis on seda puudutav õigusloome intensiivistunud viimastel kümnenditel. Teoreetilised seisukohad on erinevad – auditikomiteed peetakse nii omanike kui ka laiemate huvigruppide kaitsjateks (esindamis- ja huvigruppide teooria). Või siis vastupidi, sümboolseks üksuseks, mis sisuliselt seaduses sätestatud ülesandeid ei täida, kuid on siiski märgiks, et organisatsioon järgib õigusaktides esitatud nõudeid (juhatuse ülevõimu teooria). Kas auditikomitee talle pandud ülesannetega (finantsaruandluse kvaliteedi tagamine, raamatupidamise, juhtkonna, sise- ja välisaudiitori üle järelevalve teostamine jm.) efektiivselt toime tuleb, sõltub tema koosseisust, aktiivsusest ning organisatsioonijuhtimise tavadest.

Auditikomiteesid käsitlevate akadeemiliste uurimustööde hulk on viimaste aastate jooksul suurenenud. Põhilisteks teadustöö valdkondadeks on auditikomitee mõju hindamine finantsaruannete kvaliteedile ning selle omaduste ja efektiivsuse vahelised seosed. Kuna antud magistritöö eesmärk oli luua ülevaade Eestis tegutsevate auditikomiteede koosseisust ja efektiivsusest ning selgitada välja nende tegevuse kitsaskohad, mille lahendamine võiks suurendada organisatsioonijuhtimise tulemuslikkust, on läbi viidud kaks ankeetküsitlust. Esimene neist saadeti auditikomitee kohuslastest organisatsioonide auditikomiteede esindajatele ja teine seitsme suurema Eestis tegutseva audiitorettevõtja vandeaudiitoritele. Vastajate hulk oli ootuspärane, vastavalt 27,3 ja 41,6 protsenti.

Küsitluse tulemusena selgus, et auditikomitee väärtus organisatsiooni jaoks on alahinnatud nii nõukogude kui auditikomiteede endi tasandil. Seega hüpotees nr 1: „Auditikomitee olulisus ühingujuhtimise komponendina on Eestis vähe mõistetud“ – leiab kinnitust. Kauem tegutsenud auditikomiteed (moodustatud enne 2010. aastat) on riskijuhtimise, audiitorkontrolli ja õiguslaste küsimuste lahendamise seotud ülesannete täitmisel efektiivsemad. Võib järeldada et organisatsioonides, kus auditikomitee on moodustatud vabatahtlikult, mõistetakse selle vajalikkust ning siit tulenevalt on ka nende

tegevus sisukam. Käesolevas töös jagati organisatsioonid, millel on auditikomitee moodustamise kohustus, nelja alajaotusse:

- 1) börsiettevõtted, krediidiasutused, kindlustusandjad;
- 2) avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühingud, sihtasutused või mittetulundusühingud;
- 3) kohalikud omavalitsused;
- 4) muud äriühingud, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel avaliku huvi üksusena.

Neist esimesse ja teise kuuluvate organisatsioonide auditikomiteede esindajad hindasid auditikomiteed kõigi ülesannete täitmisel efektiivsemaks, kui kolmanda ja neljanda alajaotuse puhul. Seega ka hüpotees nr 2 („Eestis tegutsevate auditikomiteede efektiivsus sõltub organisatsioonist, millesse need kuuluvad“) leiab kinnitust. Akadeemilises kirjanduses leidub auditikomitee aktiivsuse ja efektiivsuse vaheliste seoste kohta vastakaid järeldusi. Käesolevast uurimusest selgus aga, et auditikomiteed, mis on aktiivsemad (kohtuvad vähemalt 3-4 korda aastas), hindavad ennast oma ülesannete täitmisel tulemuslikumaks. Seega leiab kinnitust ka hüpotees nr 3 („Auditikomitee aktiivsus on oluline efektiivsust mõjutav faktor“). Auditikomiteede liikmete finantsalast asjatundlikkust, -kirjaoskust ning asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas hinnatakse kõrgelt, kuid nimetatud isikute vastavus neile tunnustele jätab soovida. Ka välisaudiitorid leidsid, et auditikomitee käitub kohtumistel pigem passiivse kuulajana ning sageli tundub, et selle liikmed ei saa täielikult aru koosolekute käigus tõstatatud asjaoludest. Siit tulenevalt võib järeldada, et auditikomiteede koosseis nõuetele päriselt ei vasta ning hüpotees nr 4 („Auditikomiteede liikmed omavad piisavat pädevust neile püstitatud ülesannete täitmiseks“) on ümber lükatud. Välisaudiitorite hinnangud olid üsna kriitilised. Valdavalt peavad nad auditikomiteesid oma ülesannete täitmisel ebaefektiivseteks ning on arvamusel, et infovahetus viimastega jääb enamasti ühepoolseks. Välisaudiitorid tunnevad auditikomiteede puhul kõige enam puudust sisulisest arutelust tõstatatud probleemide üle ning leiavad, et nendega sagedamini ühiste koosolekute läbiviimine finantsaruannete kvaliteeti ei suurendaks. Sellest tulenevalt on ka hüpotees nr 5 („Välisaudiitorid peavad kohtumisi auditikomiteega oluliseks finantsaruandluse kvaliteeti suurendavaks vahendiks“) ümber lükatud. Eestis tegutsevaid auditikomiteesid hinnatakse nii nende esindajate kui ka välisaudiitorite poolt üldiselt sõltumatuteks, hoolimata sellest, et

suurem osa nende liikmetest töötavad samas organisatsioonis, ja omavad töökogemust üle kuue aasta.

Tulemuste põhjal pakub magistritöö autor välja alljärgnevad soovitused:

- korraldada selgitustööd auditikomitee ja nõukogude liikmete seas selles osas, mis puudutab auditikomitee funktsiooni ja ülesandeid;
- auditikomiteede kohtumiste sagedus vähemalt neli korda aastas võiks olla seaduses sätestatud;
- et suurendada auditikomitee vastutust talle pandud ülesannete täitmisel ning muuta tema tegevus investoritele jälgitavaks, soovitab autor lisada auditikomitee raporti organisatsiooni majandusaasta aruandesse;
- auditikomiteesse liikmete määramisel peaksid nõukogud senisest kriitilisemalt hindama finantsalast asjatundlikkust ja -kirjaoskust;
- auditikomitee liikmetele peaks võimaldama täiendkoolitusi kõigis nende ülesandeid puudutavates valdkondades. Koolituste võimalike läbiviijatena pakub autor välja audiitorettevõtted, audiitorkogu ja kõrgkoolid Rahandusministeeriumi poolisel rahastusel.

SUMMARY

IMPORTANCE OF AUDIT COMMITTEES IN CORPORATE GOVERNANCE

Egon Orav

Attention on corporate governance in academic literature and legislative documents has been increasing during last decades. An important component of corporate governance is audit committee and it's necessity has been gaining more acceptance. It's role in an organization is to oversee financial reporting process, external audit, accounting practices, risk management and compliance with ethical and legislative standards. The main purpose of audit committee is to ensure stakeholders (eg. investors) trust.

In response to recent economic crisis, there has been a trend towards increasing the responsibility of audit committees. For example, the European Commission is planning a audit market reform, which, among other regulations, increases audit committee's responsibility over monitoring the external auditor. In Estonia, Auditors Activities Act, which entered into force 8 March 2010, obliges all public interest entities to form an audit committee. Until then, audit committees were established mostly on voluntary basis. Enforcement of this law has created a unique situation, where simultaneously operates a number of very recently formed audit committees that have only limited experience.

Mere existence of an audit committee adds no value neither for the company nor stakeholders. Effectiveness which is defined as success in producing a desired result is an important characteristic in this respect. Academic studies have concluded that effectiveness of an audit committee is a function of it's composition, diligence, independence, resources etc.

Since there is no available information about Estonian audit committees in this respect, the purpose of this study is to evaluate their properties and performance. Based on these it is possible to draw conclusions and give suggestions about improving the situation. In

order to create such overview, the representatives of audit committees of Estonian public interest entities were asked to complete an online-questionnaire. To get an objective opinion from another perspective, author sent another questionnaire to external auditors who are auditing public interest entities.

Answers to the questionnaire revealed that the value that audit committee can add for the company is generally underestimated. Also, audit committees which were formed before 2010, are more effective than others. This can be attributable to greater experience, but also to the fact that before 2010 audit committees were created mainly voluntarily. Audit committees that meet at least 3-4 times a year, are more effective than those who don't. The importance of audit committee member's financial expertise, financial literacy and expertise in organization's industry is highly appreciated but respondents perceive shortcomings in reference to each of the aforementioned characteristics. It appears that audit committee members don't understand fully understand their role or duties. External auditors give quite critical estimates to Estonian audit committees. They feel that audit committee members often lack financial literacy and –expertise. Also, in accordance to earlier research, external auditors perceive that audit committee members are not always able to fully understand topics discussed in meetings, they are too passive and don't have much influence on financial reporting process.

Based on these findings, author suggests that audit committees would benefit from additional training regarding their duties. In order to motivate them to be more active, compulsory audit committee report could be included in organization's financial statements. Minimal acceptable number of audit committee meetings should be four. In order to promote the value of audit committee, additional clarification among supervisory boards and audit committee members is needed.

Further research is needed to obtain deeper insight into audit committee processes and obstacles they face while fulfilling their duties. Communication between external auditor and audit committee is also worth further investigation, because it is an important factor ensuring shareholder's protection.

VIIDATUD ALLIKAD

- Abbott, L. J., Parker, S., Peters, G. F. (2000). The Effectiveness of Blue Ribbon Committee Recommendations in Mitigating Financial Misstatements: An Empirical Study. <http://aaahq.org/audit/midyear/01midyear/papers/effectiveparker.pdf> (30.03.2014)
- ASX Corporate Governance Council. (2014). http://www.ecgi.org/codes/documents/asx_cgc_principles_and_recommendations_3rd_edn_2014_en.pdf (15.05.2014)
- Audiitortegevuse register. <https://www.audiitortegevus.ee/lr1/web/guest-/valisaudit/register> (07.03.2014)
- Audiitortegevuse seadus. (2010). – *Riigi Teataja* I, 9, 41.
- Auditors' Risk Assessments and Program Planning Decisions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. 26 (1), 91-112. [Online] Ebsco Host Web (05.04.2014)
- Auditi komitee moodustamise ja töökorra põhimõtted. (2004). *Riigi teataja* RTL, 118, 1842
- Bealing, W. E. Jr.; Baker, R. L. (2006). The Sarbanes-Oxley Act: Have We Seen It All Before? *Journal of Business & Economic Studies*. 12 (2) 1-10 [Online] Ebsco Host Web (12.03.2014)
- Beasley, M. S., Carcello, J. V., Hermanson, D. R., Neal, T. L. (2009). The Audit Committee Oversight Process. *Contemporary Accounting Research*. 26 (1), pp 65-122. [Online] Ebsco Host Web (28.12.2013)
- Bédard, J., Gendron, Y. (2010). Strengthening the Financial Reporting System: Can Audit Committees Deliver? – *International Journal of Auditing*. 14, 174 – 210. [Online] Ebsco Host Web (06.03.2014)
- Blue Ribbon Committee (1999). Report and Recommendations of the Blue Ribbon Committee on Improving the Effectiveness of Corporate Audit Committees. http://www.chugachelectric.com/pdfs/agenda/fcagenda_051403_ixd.pdf (30.12.2013)
- Boone, H. N. Jr., Boone, D. A. (2012). Analyzing Likert Data. *Journal of Extension*. 50 (2) http://www.joe.org/joe/2012april/pdf/JOE_v50_2tt2.pdf (26.04.2014)
- Braiotta, L. Jr. (2004). The Audit Committee Handbook 4-th ed. Wiley.com Appendix D: Historical Perspective on Audit Committees <http://www.wiley.com/legacy/products/-subject/accounting/accounting/braiotta/AppendixD.pdf> (12.03.2014)

- Bruynseels, L., Cardinaels, E. (2014). The Audit Committee: Management Watchdog or Personal Friend of the CEO? *The Accounting Review*. 89 (1) 113-145. [Online] Ebsco Host Web (14.03.2014)
- Carcello, J. V., Neal, T. L., Palmrose, Z.-V., Scholz, S. (2011). CEO Involvement in Selecting Board Members, Audit Committee Effectiveness, and Restatements. *Contemporary Accounting Research*. 28 (2), 396-430. [Online] Ebsco Host Web (24.08.2013)
- Cohen, J., Krishnamoorthy, G.; Wright, A. M. (2002). Corporate Governance and the Audit Process. *Contemporary Accounting Research*. 19 (4), 573-594. [Online] Ebsco Host Web (08.03.2014)
- Cohen, J. R., Krishnamoorthy, G., Wright, A. (2004) The Corporate Governance Mosaic and Financial Reporting Quality. *Journal of Accounting Literature*. 23, pp. 87-152. <https://www2.bc.edu/~cohen/Research/Research4.pdf> (06.04.2014)
- Cohen, J., Gaynor, L. M., Krishnamoorthy, G., Wright, A.M. (2007a). Auditor Communications with the Audit Committee and The Board of Directors: Policy Recommendations and Opportunities for Future Research. – *Accounting Horizons*. 21 (2), 165-187. [Online] Ebsco Host Web (03.03.2014)
- Cohen, J. R., Krishnamoorthy, G., Wright, A. (2007b). The Impact of Roles of the Board on Auditors' Risk Assessments and Program Planning Decisions. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. 26 (1), 91-112. [Online] Ebsco Host Web (05.04.2014)
- Cohen, J. R., Krishnamoorthy, G., Wright, A. (2008). Form vs. Substance: The Implications for Auditing Practice and Research of Alternative Perspectives on Corporate Governance. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*. 27 (2). http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1010201 (05.04.2014)
- Cohen, J. R., Hoitash, U., Krishnamoorthy, G., Wright, A. M. (2014). The Effect of Audit Committee Industry Expertise on Monitoring the Financial Reporting Process. *The Accounting Review*. 89 (1), 243-273. [Online] Ebsco Host Web (08.03.2014)
- Corporate Board Member. (2012). 2012 Audit Committee Survey. https://www.boardmember.com/uploadedFiles/Home/Audit_Committee/Articles/2012%20Audit%20Committee%20Survey%20Report.pdf
- Davidson, W. N., Xie, B., Xu, W. (2004). Market reaction to voluntary announcements of audit committee appointments: The effect of financial expertise. *Journal of Accounting and Public Policy*. 23 (4), 279-293. [Online] Science Direct (06.04.2014)
- Deloitte. (2013). 11-th Annual Survey of the Largest US Public Companies Corporate Governance. <http://www.corpgov.deloitte.com/binary/com.epicentric.content-management.servlet.ContentDeliveryServlet/USEng/Documents/Board%20Governance/2013%20survey%20>

20of% 20the% 20Governance% 20Practices% 20of% 20the% 20Top% 20100% 20US% 20Public% 20Companies% 20.pdf (08.04.2014)

Deloitte Development. (2012). Audit Committee Composition, Meeting Practices, and Education. *Audit Committee Brief*. (May)
https://www.deloitte.com/assets/Dcom-UnitedStates/Local%20Assets/Documents/us_aers_ac_brief_05022012.pdf (08.03.2014)

Dey, A. (2008). Corporate Governance and Agency Conflicts. *Journal of Accounting Research*. 46 (5), 1143-1181. [Online] Ebsco Host Web (05.04.2014)

DeZoort, F. T., Hermanson, D. R., Archambeault, D. S., Reed, S. A. (2002). Audit Committee Effectiveness: A Synthesis of the Empirical Audit Committee Literature. (*Abstract only*).
<http://digitalcommons.kennesaw.edu/facpubs/1495/> (06.04.2014)

European Commission. (2006). European Directive 2006/43/EC.
<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2006L0043:20080321:EN:PDF> (30.03.2014)

European Commission. (2011). Proposals: Regulation to increase the quality of audits of financial statements of public-interest entities.
http://ec.europa.eu/internal_market/auditing/docs/reform/regulation_en.pdf (07.03.2014)

Edmondson, D. R. (2005). Likert Scales: A History. *Conference on Historical Analysis and Research in Marketing*.
<http://faculty.quinnipiac.edu/charm/CHARM-20proceedings/CHARM%20article%20archive%20pdf%20format/Volume%2012%202005/127%20edmondson.pdf> (26.04.2014)

Ernst and Young. (2009). Audit Committee Member Toolkit.
[http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Audit_committee_member_toolkit/\\$FILE/AC_Toolkit_July09.pdf](http://www.ey.com/Publication/vwLUAssets/Audit_committee_member_toolkit/$FILE/AC_Toolkit_July09.pdf) (03.03.2014)

Finantsinspektsioon. (2013). Ülevaade Tallinna börsi ühingujuhtimisest ja Hea Ühingujuhtimise tava aruannetest aastatel 2010 ja 2011.
http://www.fi.ee/public-/borsiulevaade_2013.pdf (01.05.2014)

Financial Reporting Council. (2012). Guidance on Audit Committees.
<https://www.frc.org.uk/Our-Work/Publications/Corporate-Governance/Guidance-on-Audit-Committees-September-2012.pdf> (15.05.2014)

García, L. S., Barbadillo, E. R., Pérez, M. O. (2012). Audit committee and internal audit and the quality of earnings: empirical evidence from Spanish companies. *Journal of Management & Governance*. 16: 305-331. [Online] Ebsco Host Web (24.08.2013)

Gendron, Y., Bédard, J., Gosselin, M. (2004). Getting Inside the Black Box: A Field Study of

- Practices in „Effective“ Audit Committees. – *Auditing: A Journal Of Practice&Theory*. 23 (1), 153-171. [Online] Ebsco Host Web (07.03.2014)
- Ghosh, A., Marra, A., Moon, D. (2010). Corporate Boards, Audit Committees, and Earnings Management: Pre- and Post-SOX Evidence. *Journal of Business Finance & Accounting*. 37 (9), 1145-1176. [Online] Ebsco Host Web (19.04.2014)
- Hadden, L. B.; Hermanson, D. R., DeZoort, F. D. (2003). Audit Committees' Oversight On Information Technology Risk. *The Review of Business Information Systems*. 7 (4) <http://journals.cluteonline.com/index.php/RBIS/article/view/4509>
- HassabElnaby, H. R., Said, A., Wolfe, G. (2007). Audit Committees Oversight Responsibilities Post Sarbanes-Oxley Act. *American Journal of Business*. 22 (2), 19-32. [Online] Ebsco Host Web (19.04.2014)
- Hendry, K., Kiel, G. C. (2004). The Role of the Board in Firm Strategy: Integrating Agency and Organizational Control Perspectives. *Corporate Governance: An International Review*. 12 (4), 500-520. [Online] Ebsco Host Web (05.04.2014)
- Hilb, M. (2005). *New Corporate Governance: Successful Board Management Tools*. Berlin·Heidelberg: Springer. 2nd ed.
- Hintsov, V., Mobel, A. (2011). Auditikomitee - millal luua ja milleks seda vaja on? http://www.deloitte.com/view/et_EE/ee/teenused/audiiorteenused/025f54b08700e210VgnVCM3000001c56f00aRCRD.htm (23.08.13)
- Hirsjärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Hu, Y. (2009). *The Adoption of Board Committees in Swiss Listed Firms: Dissertation*. University of St. Gallen. St. Gallen. Switzerland. [Online] Ebsco Host Web (05.04.2014)
- Karamanou, I., Vafeas, N. (2004). The Association between Corporate Boards, Audit Committees, and Management Earnings Forecasts: An Empirical Analysis. *Journal of Accounting Research*. 43 (3), 453-486. [Online] Ebsco Host Web (06.04.2014)
- Klein, A. (2002). Audit committee, board of director characteristics, and earnings management. *Journal of Accounting and Economics*. Vol.33, 375-400. [Online] Ebsco Host Web (19.04.2014)
- Kosnik, R. D. (1987). Greenmail: A Study of Board Performance in Corporate Governance. *Administrative Science Quarterly*. 32 (2), 163-185. [Online] Ebsco Host Web (05.04.2014)
- KPMG Audit Committee Institute. (2009) *The role of the Audit Committee*. https://www.kpmg.com/RU/en/topics/Audit-Committee-Institute/Publications/Documents/toolkit/1_The%20role%20of%20the%20audit%20committee_eng.pdf (07.03.2014)

- KPMG (2009). Shaping the Audit Committee Agenda: A Reference Guide for Effective Audit Committees.
<https://www.kpmg.com/NL/en/Issues-And-Insights/ArticlesPublications/Documents/PDF/Audit-Committee-Institute/Shaping-Audit-Committee-Agenda.pdf> (11.05.2014)
- Krishnan, J., Wen, Y., Zhao, W. (2011). Legal Expertise on Corporate Audit Committees and Financial Reporting Quality. *The Accounting Review*. 86 (6), 2099-2130. [Online] Ebsco Host Web (19.04.2014)
- Lublin, J., S. (2002) Enron Audit Panel Is Scrutinized For Its Cozy Ties With the Firm. *The Wall Street Journal*.
<http://bodurtha.georgetown.edu/enron-/Enron%20Audit-%20Panel%20Is%20Scrutinized%20For%20Its%20Cozy%20Ties%-20With%20the%20Firm.htm> (13.03.2014)
- Marx, B. (2008). An Analysis of the Development, Status and Functioning of Audit Committees at Large Listed Companies in South Africa: Thesis in Doctor Commerci. University of Johannesburg. Johannesburg.
<https://ujdigispace.uj.ac.za/bitstream-/handle/10210/3184/Marx.pdf?sequence=1> (13.03.2014)
- McDaniel, L., Martin, R., D., Maines, L. A. (2002). Evaluating Financial Reporting Quality: The Effects of Financial Expertise vs. Financial Literacy. *The Accounting Review*. 77 (Supplement), 139-167. [Online] Ebsco Host Web (09.04.2014)
- Minoja, M. (2012). Stakeholder Management Theory, Firm Strategy, and Ambidexterity. *Journal of Business Ethics*. 109 (1), 67-82. [Online] Ebsco Host Web (05.04.2014)
- Mohiuddin, M., Karbhari, Y. (2010). Audit Committee Effectiveness: A Critical Literature Review. *AIUB Journal of Business and Economics*. 9 (1), 97–125. [Online] Ebsco Host Web (08.03.2014)
- Morse, G. (2004) Audit Committees Can't Add. A Conversation with Roman L. Weil. *Harvard Business Review*.
<http://hbr.org/2004/05/audit-committees-cant-add/ar/1> (08.04.2014)
- OECD. (2004). OECD Principles of Corporate Governance.
<http://www.oecd.org/daf/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf> (10.04.2014)
- Oxford Dictionary.
<http://www.oxforddictionaries.com> (01.05.2014)
- Peecher, M. E. (2002). Discussion of Evaluating Financial Reporting Quality: The Effects of Financial Expertise vs. Financial Literacy. *The Accounting Review*. 77 (Supplement), 169-173. [Online] Ebsco Host Web (09.04.2014)

- Perrut, D. (2012). Financial Regulation after the „subprime“ crisis: what has been learned and what reforms made? *Fondation Robert Schuman Policy Paper nr. 246*. <http://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-246-en.pdf> (23.03.2014)
- Pugla, V. (*sine anno*). Executive Remuneration and Corporate Governance in the Contemporary UK Corporation. A Dissertation. <http://edissertations-.nottingham.ac.uk/989/1/07MALixvp3.pdf> (11.04.2014)
- Rahvusvahelise Auditeerimise Standard (Eesti) 260. (2009). Infovahetus nendega, kelle ülesandeks on valitsemine. <http://www.audiitorkogu.ee/docs/ISA/Standar-did2010/isa260ee.pdf> (09.03.2014)
- Renders, A., Gaeremynck, A. (2012). Corporate Governance, Principal-Principal Agency Conflicts, and Firm Value in European Listed Companies. *Corporate Governance: An International Review*. 20 (2), 125-143. [Online] Ebsco Host Web (05.04.2014)
- Sarbanes-Oxley Act (2002) <https://www.sec.gov/about/laws/soa2002.pdf> (30.03.2014)
- Securities and Exchange Commission (2003). Final Rule: Disclosure Required by Sections 406 and 407 of the Sarbanes-Oxley Act of 2002. <https://www.sec.gov/rules/final/33-8177.htm> (09.04.2014)
- Singhvi, M., Raghunandan, K. Mishra, S. (2013). Market reactions to appointment of audit committee directors post-SOX: A note. *Journal of Accounting & Public Policy*. 32 (1), 84-89. [Online] Science Direct (06.04.2014)
- Siseaudit avalikule- ja erasektorile. (2013). Auditikomitee – kellele ja milleks? <http://www.siseaudiitor.ee/auditikomitee-kellele-ja-milleks/> (07.03.2014)
- Spira, L. F. (2006). Black boxes, red herrings and white powder: UK audit committees in the 21st century. *Journal of Banking Regulation*. 7 (1/2), 180-188. [Online] Ebsco Host Web (06.04.2014)
- Stewart, J., Munro, L. (2007). The Impact of Audit Committee Existence and Audit Committee Meeting Frequency on the External Audit: Perceptions of Australian Auditors. *International Journal of Auditing*. 11, 51-69. [Online] Ebsco Host Web (02.03.2014)
- The Cadbury Report. (1992). The Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance: Report of the Committee on the Financial Aspects of Corporate Governance. London: Gee and Co. <http://www.ecgi.org/codes/documents/cadbury.pdf> (11.04.2014)
- The Smith Report. (2003). Audit Committees Combined Code Guidance. http://www.ecgi.org/codes/documents/ac_report.pdf (11.05.2014)

- The Institute of Chartered Accountants in England and Wales. (2005). Agency Theory and the Role of Audit. *Audit Quality Forum*
<https://www.icaew.com/~media/Files/Technical/Audit-and-assurance/audit-quality/audit-quality-forum/agency-theory-and-the-role-of-audit.pdf> (05.04.2014)
- Turley, S., Zaman, M. (2004). The Corporate Governance Effects of Audit Committees. *Journal of Management and Governance*. 8, 305-332. [Online] Ebsco Host Web (06.04.2014)
- Turley, S., Zaman, M. (2007). Audit Committee Effectiveness: Informal Processes and Behavioural Effects. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*. 20 (5).
http://www.researchgate.net/profile/Mahbub_Zaman/publication/227428843_Audit_committee_effectiveness_informal_processes_and_behavioural_effects/file/9fcfd508fcb566e10f.pdf (06.04.2014)
- Turnbull, S. (1997). Corporate Governance: Its scope, concerns & theories. *Corporate Governance: An International Review*. 5 (4), 180-205.
<http://cog.kent.edu/lib/turnbull4.html> (10.04.2014)
- Vives, X. Corporate Governance. Theoretical and Empirical Perspectives. – Cambridge, 2000, 238 p.
- Wahl, M. F.(2009). Governance and Ownership: Practices in Estonia. *Paper for the 6th International Critical Management Studies Conference - Critical Perspectives of Corporate Governance*.
<http://mngt.waikato.ac.nz/ejrot/cmsconference/2009/Stream-16/Governance%20and%20ownership%20-%20practices%20in%20Estonia.pdf> (10.04.2014)

LISAD

Lisa 1. Magistritöös kasutatud lühendid ja mõisted

AudS – Audiitortevuse seadus

BRC – Blue Ribbon Committee

EC – Euroopa komisjon (ing.k. *European Commission*)

FI - Finantsinspektsioon

ISA – Rahvusvahelise auditeerimise standard (ing.k. *International Standard on Auditing*)

OECD – Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsioon

SEC - Ameerika Ühendriikide Väärtpaberijärelevalve Komisjon (ing.k. *U.S Securities Exchange Commission*)

Töös kasutatud võõrkeelsete terminite autoripoolsed tõlked

Organisatsioonijuhtimine – (ing.k. *corporate governance*)

Esindamisteooria – (ing.k. *principal agency theory or agency theory*)

Huvigruppide teooria – (ing.k. *stakeholder theory*)

Juhatuse ülevõimu teooria – (ing.k. *managerial hegemony theory*)

Ressurssidest sõltuvuse teooria – (ing.k. *resource dependence theory*)

Institutsiooni teooria – (ing.k. *institutional theory*)

Auditi töömaht – (ing.k. *audit effort*)

Tulujuhtimine – (ing.k. *earnings management*)

Tulujuhtimise strateegiad – (ing.k. *earnings management strategies*)

Finantsalane asjatundlikkus – (ing.k. *financial expertise*)

Finantsalane kirjaokus – (ing.k. *financial literacy*)

Partner – (ing.k. *partner*)

Juhtivkonsultant/vanem juhataja/direktor (ing.k. *senior manager/director*)

Juhataja/asejuhataja (ing.k. *manager/assistant manager*)

Vanem auditi lihtliige/vanem konsultant (ing.k. *senior associate/senior consultant*)

Auditi lihtliige/konsultant (ing.k. *associate/consultant*)

Lisa 2. Avaliku huvi üksused

Vastavalt 8. märtsil 2010 jõustunud AudS paragrahv 13-le on avaliku huvi üksused:

- 1) äriühing, mille väärtpaberitega on lubatud kaubelda reguleeritud väärtpaberiturul väärtpaberituru seaduse tähenduses;
- 2) äriühing, mis on krediidasutus krediidasutuste seaduse tähenduses;
- 3) äriühing, mis on kindlustusandja kindlustustegevuse seaduse tähenduses;
- 4) kohaliku omavalitsuse üksus, mille haldusterritooriumil bilansipäeva seisuga elab üle 10 000 inimese või mille raamatupidamise või konsolideerimisgrupi raamatupidamise aastaaruandes bilansipäeva seisuga toodud varad kokku on üle 20 000 000 euro;
- 5) ministeerium riigiraamatupidamiskohustuslasena raamatupidamise seaduse tähenduses.

Lisaks eelnevalt nimetatutele on avaliku huvi üksus juriidiline isik, välja arvatud riik, mille raamatupidamise või konsolideerimisgrupi raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt kaks ületab alljärgnevaid tingimusi:

- 1) müügitulu või tulu 66 000 000 eurot;
- 2) varad bilansipäeva seisuga kokku 33 000 000 eurot;
- 3) keskmine töötajate arv 1000 inimest.

Lisaks eelnevalt nimetatutele on avaliku huvi üksus AudS §-s 12 sätestatud avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing või muu isik, mille raamatupidamise või konsolideerimisgrupi raamatupidamise aastaaruandes toodud aruandeaasta näitajatest vähemalt kolm ületab alljärgnevaid tingimusi:

- 1) müügitulu või tulu 14 000 000 eurot;
- 2) varad bilansipäeva seisuga kokku 7 000 000 eurot;
- 3) keskmine töötajate arv 200 inimest;
- 4) nõukogu liikmete arv 8 inimest.

Lisa 3. Küsimustik auditikomitee esindajale

Lugupeetud auditikomitee esindaja!

Palume Teil vastata alljärgnevale küsimustikule, mis on koostatud eesmärgiga uurida auditikomiteede ülesehitust ja toimimist Eestis.

Teie vastused pakuvad meile olulist informatsiooni, mille põhjal on võimalik hinnata praeguse süsteemi efektiivsust ning töötada välja soovitusi selle parandamiseks.

Uurimuse läbiviijateks on:

Tallinna Tehnikaülikooli Majandusteaduskonna Juhtimisarvestuse õppetooli lektor Iivi

Maspanov; Tallinna Tehnikaülikooli Majandusteaduskonna Ärirahanduse ja

Majandusarvestuse õppetooli magistrant Egon Orav

Küsitlus on anonüümne; küsimustikule vastamiseks kulub umbes 10 minutit. Vastuseid ootame 17. aprilliks 2014

Täname Teid juba ette koostöö eest.

1. Millal moodustati Teie organisatsioonis auditikomitee? (*palun märkige aastaarv*)

2. Mitu liiget kuulub Teie auditikomiteesse?

- 2-3
- 4-5
- 6-7
- rohkem

3. Kes valis Teie auditikomitee liikmed?

- Nõukogu
- Juhatusesimees/tegevjuht
- Finantsjuht
- Muu (*palun täpsustage*)
- Ei oska öelda

4. Kas Teie hinnangul mõistab organisatsiooni nõukogu auditikomitee väärtust?

Täielikult	Osaliselt	Raske öelda	Pigem mitte	Üldse mitte
☐	☐	☐	☐	☐
☐	Ei oska öelda			

Lisa 3 järg

5. Kas Teie hinnangul mõistavad auditikomitee liikmed auditikomitee väärtust organisatsiooni jaoks?

- Täielikult   Osaliselt   Raske öelda   Pigem mitte   Üldse mitte
-
- Ei oska öelda

6. Kas Teie auditikomiteel on olemas põhikiri, milles on sõnastatud auditikomitee volitused, kohustused ja vastutus?

- Jah   Ei   Ei oska öelda
-

7. Kas auditikomitee liikmetel on võimalik osaleda koolitustel, mis on kasuks auditikomitee ülesannete täitmisel (nt. raamatupidamis-, auditeerimisalased vms.)?

- Alati   Sageli   Mõnikord   Harva   Üldse mitte
-
- Ei oska öelda

8. Milliseid koolitusi oleks auditikomitee liikmetele Teie arvates vaja, et auditikomitee tegevust efektiivsemaks muuta? (*Palun valige 1 kuni 2 olulisemat*)

- Raamatupidamisalaseid
- Riskijuhtimisalaseid
- Auditeerimisalaseid
- IT-alaseid
- Auditikomitee ülesandeid puudutavaid
- Seadusandlust puudutavaid
- Muu (palun täpsustage)
- Mitte mingisuguseid

Lisa 3 järg

9. Kui oluliseks peate auditikomitee liikmete...

	Väga oluline	Pigem oluline	Olen ükskõikne	Pigem ebaoluline	Täiesti ebaoluline	Ei oska öelda
...finantsalast asjatundlikkust? (<i>finants- või raamatu- pidamisalane haridus või töökogemus</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
..."finantsalast kirjaoskust"? (<i>võimet lugeda ja mõista finantsaruandeid ja -tekste</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Kuidas hindate Teie auditikomitee liikmete...

	Suurepärane	Hea	Rahuldav	Tagasihoidlik	Ebapiisav	Ei oska öelda
...finantsalast asjatundlikkust? (<i>finants- või raamatu- pidamisalane haridus või töökogemus</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
..."finantsalast kirjaoskust"? (<i>võimet lugeda ja mõista finantsaruandeid ja -tekste</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. Milliseks hindate auditikomitee sõltumatust?

- Auditikomitee on juhatusest täiesti sõltumatu
- Auditikomitee on juhatusest pigem sõltumatu
- Ei oska öelda
- Auditikomitee on juhatusest mõnevõrra sõltuv
- Auditikomitee on juhatusest täiesti sõltuv

Lisa 3 järg

12. Kas Teie auditikomiteesse kuulub liikmeid, kellel on isiklikul tasandil head suhted organisatsiooni juhtkonna liikmetega?

Jah	Ei	Ei oska öelda
☐	☐	☐

13. Kui sageli leiavad aset auditikomitee korralised koosolekud?

- 1-2 korda aastas
- 3-4 korda aastas
- Sagedamini

14. Kui sageli tuleb ette auditikomitee erakorralisi koosolekuid?

- 1-2 korda aastas
- 3-4 korda aastas
- Sagedamini

15. Kas Teie hinnangul on praegune koosolekute arv auditikomitee efektiivseks tegutsemiseks piisav?

Täiesti piisav	Pigem piisav	Rahuldav	Pigem ebapiisav	Täiesti ebapiisav
☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ei oska öelda				

16. Kui sageli osaleb välisaudiitor auditikomitee kohtumistel? (*vajadusel võib märkida 2 vastust*)

- 1-2 korda aastas
- 3-4 korda aastas
- Sagedamini kui 4 korda aastas
- Kõigil auditikomitee kohtumistel
- Mitte ühelgi kohtumisel
- Ei oska öelda

Lisa 3 järg

17. Millise hinnangu annate senisele välisaudiitoriga kohtumiste sagedusele?

- Täiesti piisav   Pigem piisav   Rahuldav   Pigem ebapiisav   Täiesti ebapiisav
-
- Ei oska öelda

18. Kuidas hindate välisaudiitoriga peetavate kohtumiste sisu?

- Adekvaatne   Pigem adekvaatne   Keskmiselt adekvaatne   Pigem ebaadekvaatne   Täiesti ebaadekvaatne
-
- Ei oska öelda

19. Kui efektiivselt täidab Teie hinnangul auditikomitee ülesandeid, mis puudutavad järgmisi aspekte Teie organisatsioonis:

	Täiesti efektiivselt	Pigem efektiivselt	Keskmiselt efektiivselt	Pigem ebaefektiivselt	Täiesti ebaefektiivselt	Ei oska öelda
Sisekontrollisüsteemi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Riskijuhtimist	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Raamatupidamist	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Audiitorkontrolli	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Finantsaruannete kvaliteeti	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Õiguslikke küsimusi	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eetilisi küsimusi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20. Palun määrake järgnevas valikus alamjaotus, millesse liigitub Teie organisatsioon.

- Börsiettevõtte / Krediidiasutus / Kindlustusandja
- Kohalik omavalitsus
- Avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing
- Muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel Avaliku huvi üksusena (auditikomitee kohuslane)

Lisa 3 järg

21. Vastaja ametikoht antud organisatsioonis.

- Nõukogu liige
- Auditikomitee liige
- Juhatus liige
- Siseauditi juht/siseaudiitor
- Muu (palun täpsustage)

22. Kui kaua olete töötanud antud organisatsioonis?

- kuni 3 aastat
- 3 kuni 6 aastat
- 6 kuni 9 aastat
- üle 9 aasta
- ei tööta antud organisatsioonis

23. Milline on teie haridus?

- Keskkharidus
- Kõrgharidus - bakalaureuse kraad
- Kõrgharidus - magistrikraad
- Kõrgharidus - doktorikraad
- Muu (palun täpsustage)

Lisa 4. Ingliskeelne küsimustik auditikomitee esindajatele

Dear member of audit committee,

It would be greatly appreciated, if you could find time to complete the following questionnaire.

Your feedback is very important for us to evaluate the composition and functioning of audit committees in Estonia and to develop recommendations for improving the system.

The survey is conducted by Iivi Maspanov, lecturer in Faculty of Economics in Tallinn Technical University, and Egon Orav, postgraduate student in Faculty of Economics in Tallinn Technical University.

Completing the questionnaire should take no more than 10 minutes. We guarantee that all respondents will remain anonymous. We kindly ask to submit your completed questionnaires by 17 of April 2014.

We appreciate your cooperation.

1. When was the audit committee created in Your organisation ? (*which year*)

2. How many members does Your audit committee consist of?

- 2-3
- 4-5
- 6-7
- More

3. Who selects audit committee members?

- Board of directors
- CEO
- CFO
- Other (*please specify*)
- Don't know

4. In Your opinion, does the board understand the value that audit committee can add to the company?

Fully	Quite well	To some extent	Quite little	Not at all
☐	☐	☐	☐	☐
☐	Don't know			

Lisa 4 järg

5. In Your opinion, do members of your audit committee understand the value that audit committee can add to the institution?

- Fully   Quite well   To some extent   Quite little   Not at all
- Don't know

6. Does Your audit committee have a charter that specifies committee's authority, duties and responsibilities?

- Yes   No   Don't know

7. Is it possible for the members of your audit committee, to receive training, that is of use in fulfilling the committee's responsibilities?

- Very often   Often   Sometimes   Rarely   Not at all
- Don't know

8. In your opinion, what kind of training would be most useful for the members of Your audit committee to effectively fulfill their responsibilities? (*Please choose 1 or 2 most important answers*)

- Regarding accounting
- Regarding risk management
- Regarding auditing
- Regarding IT
- Regarding duties of the audit committee
- Regarding legislation
- Other (please specify)
- There is no need for training

Lisa 4 järg

9. In your opinion, how important is, that members of the audit committee are..

	Very important	Rather important	I'm indifferent	Rather unimportant	Totally unimportant	Don't know
...financial experts? <i>(higher education or working experience in accounting or finance)</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...financially literate? <i>(able to read and understand financial reports and texts)</i>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...experts in organization's industry?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Which evaluation in Your opinion is most appropriate regarding members of Your audit committee's...

	Very important	Rather important	I'm indifferent	Rather unimportant	Totally unimportant	Don't know
...financial expertise	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...financial literacy	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...expertise in organization's industry?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

11. In Your opinion, which answer describes best the relationship between Your audit committee and the management of the institution?

- Audit committee is fully independent of the management
- Audit committee is mostly independent of the management
- Audit committee is somewhat dependent of the management
- Audit committee is fully dependent of the management
- Don't know

12. Does Your audit committee incorporate members who have good relationships on personal level with either CEO or CFO?

Yes	No	Don't know
☐	☐	☐

Lisa 4 järg

13. How often does Your audit committee have regular meetings?

- 1-2 times a year
- 3-4 times a year
- More often

14. How often on average has Your audit committee had extraordinary meetings?

- 1-2 times a year
- 3-4 times a year
- More often

15. In Your opinion, is the present number of audit committee meetings sufficient for the committee to be effective?

Sufficient	Somewhat sufficient	Neither sufficient nor insufficient	Somewhat insufficient	Insufficient
☐	☐	☐	☐	☐
☐	Don't know			

16. How often does the external auditor participate in audit committee meetings?

- 1 to 2 times a year
- 3 to 4 times a year
- More often
- Every meeting
- Never
- Don't know

17. How would You evaluate the frequency of meetings with external auditor?

Sufficient	Somewhat sufficient	Neither sufficient nor insufficient	Somewhat insufficient	Insufficient
☐	☐	☐	☐	☐
☐	Don't know			

18. How would You evaluate the content of meetings with the external auditor?

Adequate	Somewhat adequate	Moderately adequate	Somewhat inadequate	Inadequate
☐	☐	☐	☐	☐
☐	Don't know			

Lisa 4 järg

19. In Your opinion, is Your audit committee effective in fulfilling it's duties regarding:

	Effectively	Somewhat effective	Moderately effective	Somewhat ineffective	Ineffective	Don't know
Internal control matters	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Accounting matters	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Risk management	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Auditing matters	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Financial reporting matters	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Legal matters	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ethical matters	☐	☐	☐	☐	☐	☐

20. Please specify, which subdivision does Your organisation belong to:

- Listed company on Tallinn Stock Exchange/credit institution/insurance company
- Local authority institution
- Company, foundation or non-profit organization that is under control of or owned by a public sector entity.
- Other company that is, according to law, a public interest entity (obliged to have an audit committee)

21. Please specify Your position in the organisation.

- Supervisory Board Member
- Audit Committee Member
- Management Board Member
- Head of Internal Audit/Internal Auditor
- Other (please specify)

22. For how long have You been an employee of the organisation?

- until 3 years
- 3 to 6 years
- 6 to 9 years
- over 9 years
- I'm not an employee of the organization

23. Please specify Your education.

- Secondary education
- Higher education - bachelor's degree
- Higher education - master's degree
- Higher education - doctoral degree
- Other (please specify)

Lisa 5. Küsimustik välisaudiitorile

Lugupeetud vastaja!

Pöördume Teie poole palvega vastata allolevale küsitlusele, mis on koostatud eesmärgiga uurida Teie hinnanguid auditikomiteede ülesehitusele ja toimimisele Eestis.

Teie vastused pakuvad olulist informatsiooni, mis aitavad hinnata praeguse süsteemi efektiivsust ning töötada välja soovitusi selle parandamiseks. Küsimustik on osa uurimustööst, mis puudutab auditikomiteede tegevust Eestis.

Küsimustiku täitmisele kuluv aeg on orienteeruvalt 10 minutit. Vastajate anonüümsus on tagatud. Vastuseid ootame 25. aprilliks 2014

1. Teie auditeerimise alane kogemus:

- kuni 3 aastat (k.a)
- kuni 5 aastat (k.a)
- kuni 7 aastat (k.a)
- kuni 10 aastat (k.a)
- kuni 15 aastat (k.a)
- kuni 20 aastat (k.a)
- üle 20 aasta

2. Teie praegune positsioon ettevõttes:

- Partner
- Senior manager/Director
- Manager/Assistant Manager
- Senior Associate/Senior consultant
- Associate/Consultant
- Muu (Palun täpsustage)

Lisa 5 järg

3. Kui vajalikuks peate auditikomiteede loomise nõuet järgmistes Eestis tegutsevates organisatsioonides?

	Väga vajalik	Pigem vajalik	Olen ükskõikne	Pigem ebavajalik	Täiesti ebavajalik	Ei oska öelda
Börsiettevõtte / Krediitiasutus / Kindlustusandja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kohalik omavalitsus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avaliku sektori üksuse	☐	☐	☐	☐	☐	☐
enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel Avaliku Huvi Üksusena (auditikomitee kohuslane)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

4. Kui sageli olete oma töös puutunud kokku järgmiste organisatsioonide auditikomiteedega?

	Väga sageli	Sageli	Mõnikord	Harva	Üldse mitte	Ei oska öelda
Börsiettevõtte / Krediitiasutus / Kindlustusandja	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kohalik omavalitsus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avaliku sektori üksuse	☐	☐	☐	☐	☐	☐
enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel Avaliku Huvi Üksusena (auditikomitee kohuslane)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Lisa 5 järg

5. Kui sageli peate vajalikuks auditeerimisperioodi ajal läbi viia kohtumisi auditikomitee liikmetega?

- 1-2 korda aastas
- 3-4 korda aastas
- Sagedamini

6. Kui sageli tunnetate, et kohtumiste arv auditikomiteega on väiksem, kui vaja?

Pidevalt	Sageli	Mõnikord	Harva	Üldse mitte
☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ei oska öelda				

7. Milliseks hindate auditikomiteega kohtumiste sageduse suurendamise mõju finantsaruannete kvaliteedile?

Väga suur	Suur	Keskmine	Väike	Olematu
☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ei oska öelda				

8. Kui oluliseks peate auditikomitee liikmete:

	Väga oluline	Pigem oluline	Olen ükskõikne	Pigem ebaoluline	Täiesti ebaoluline	Ei oska öelda
...finantsalast asjatundlikkust? (<i>finants- või raamatupidamisalane haridus või töökogemus</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
..."finantsalast kirjaoskust"? (<i>võimet lugeda ja mõista finantsaruandeid ja -tekste</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Lisa 5 järg

9. Kui sageli olete tunnetanud, et auditikomitee liikmete järgmised omadused jätavad soovida?

	Pidevalt	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi	Ei oska öelda
Finantsalane asjatundlikkus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Finantsalane kirjaoskus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Asjatundlikkus organisatsiooni tegevusvaldkonnas?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

10. Kui sageli olete kogenud, et auditikomitee liikmed ei saa täielikult aru kohtumise käigus tõstatatud asjaoludest?

Pidevalt	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi	
☐	☐	☐	☐	☐	
☐	Ei oska öelda				

11. Kui sageli tuleb ette, et Teie hinnangul EI OLE auditikomitee oma otsustes/hinnangutes sõltumatu?

Pidevalt	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi	
☐	☐	☐	☐	☐	
☐	Ei oska öelda				

12. Kas eelistate, et auditikomitee liikmed on kohtumisteks põhjalikult ette valmistunud ning esitavad asjakohaseid küsimusi?

Jah	Nii ja naa	Ei	Ei oska öelda
☐	☐	☐	☐

13. Kui sageli tuleb ette, et kohtumistel on auditikomitee passiivse kuulaja rollis?

Pidevalt	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi	
☐	☐	☐	☐	☐	
☐	Ei oska öelda				

Lisa 5 järg

14. Kui sageli on Teie hinnangul auditikomitee suuteline edastama vajadusel auditi seisukohast olulist informatsiooni?

Alati	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi
☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ei oska öelda				

15. Kui sageli tunnetate, et infovahetus auditikomiteega jääb pigem ühepoolseks?

Pidevalt	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi
☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ei oska öelda				

16. Kui sageli tuleb ette, et auditikomitee ei täida Teie hinnangul oma ülesandeid efektiivselt?

Pidevalt	Sageli	Mõnikord	Harva	Mitte kunagi
☐	☐	☐	☐	☐
☐ Ei oska öelda				

17. Kas Teie hinnangul Eestis tegutsevad auditikomiteed...

	Jah	Ei	Ei oska öelda
mõistavad oma väärtust organisatsiooni jaoks?	☐	☐	☐
mõistavad oma ülesandeid?	☐	☐	☐
suudavad täita neile pandud ülesandeid?	☐	☐	☐
omavad positiivset mõju finantsaruannete kvaliteedi tõstmisele?	☐	☐	☐
tugevdavad organisatsiooni sisekontrollisüsteemi?	☐	☐	☐
on ebaefektiivsed?	☐	☐	☐
suurendavad liigselt organisatsiooni halduskulusid?	☐	☐	☐

Lisa 5 järg

18. Milliseid omadusi hindate auditikomitee liikmete juures kõige enam? (*Palun märkige kuni olulisemat 3 vastust*)

- Sõltumatus
- Raamatupidamise alane asjatundlikkus
- Finantsalane asjatundlikkus laiemalt
- Asjatundlikkus ettevõtte tegevusvaldkonnas
- Põhjalik ettevalmistumine koosolekuteks
- Valmisolek erakorralisteks kohtumisteks
- Pikaajaline töökogemus antud organisatsioonis
- Valmisolek vastanduda juhatusele
- Tagasiside pakkumine audiitorile
- Ettevõttes osaluse omamine/ettevõtte aktsionär
- Mitte ükski mainitust
- Muu (palun täpsustage)

19. Millest tunnete auditikomiteedega suhtlemisel kõige enam puudust? (*Palun märkige kuni 3 olulisemat vastust*)

- Sisuline arutelu tõstatatud probleemide üle
- Aeg
- Kulutatud aja tasustamine
- Auditikomitee toetus vaidlusaluste küsimuste lahendamisel
- Auditikomitee liikmete finantsalane asjatundlikkus
- Auditikomitee liikmete finantsalane "kirjaoskus"
- Auditikomitee liikmete asjatundlikkus ettevõtte tegevusvaldkonnas
- Auditi seisukohast relevantse informatsiooni saamine
- Auditikomitee liikmete kättesaadavus
- Kohtumiste hulk
- Ei tunne mitte millestki puudust

20. Milliseid täiendkoolitusi võiks Teie hinnangul audiitorettevõtte pakkuda auditikomiteede liikmetele?

- Raamatupidamisalaseid
- Riskijuhtimisalaseid
- Auditeerimisalaseid
- Auditikomitee ülesandeid puudutavaid
- Seadusandlust puudutavaid
- Audiitorettevõtte ei peaks pakkuma auditikomitee liikmetele täiendkoolitusi
- Muu (Palun täpsustage)

21. Lisa. Siia võite lisada omapoolseid kommentaare ja soovitusi.

Lisa 6. Intervjuu auditikomitee esindajaga

Intervjueeritava nimi:	Rihard Toots
Ametikoht:	Müügijuht/auditikomitee liige, AS Silberauto
Intervjuu tüüp:	Elektronposti kiri; struktureeritud intervjuu
Intervjuu aeg:	Kirjalikud küsimused edastatud elektronposti kirjana 05.05.2014, vastus saabunud elektronposti kirjana 10.05.2014

1. Millal moodustati Teie organisatsioonis auditikomitee? (palun märkige aastaarv)

2011.aastal

2. Mitu liiget kuulub Teie auditikomiteesse?

Vastavalt nõukogu otsusele kuulub auditikomiteesse 2 liiget – lisaks minule veel ka raamatupidamisosakonnast inimene/ raamatupidaja

3. Kes valis Teie auditikomitee liikmed?

Ettevõtte nõukogu nagu seadus ette näeb.

4. Kas Teie hinnangul mõistab organisatsiooni nõukogu auditikomitee väärtust?

Pigem ütleksin, et mõistab. Asjaolu on selline, et meie ettevõttes tekkis auditikomitee kohustus paari aasta taguse seaduse muudatuse tulemusel, mistõttu praegusel hetkel puuduvad veel ettevõttel detailsed sisekorraeskirjad, mis väga täpselt sätestaks komitee tööülesanded ning vastutuskorra (vastav protsess on väljatöötamisel ning loodetavasti juba rakendatav 2014/2015. Auditiaastal). Täna täidame eelkõige audiitoritepoolsete tähelepanekute nõukogule edastamise rolli ehkki tulevikus peaks suurem rõhuasetus minema organisatsiooni sisekontrolli teostamisele.

5. Kas Teie hinnangul mõistavad auditikomitee liikmed auditikomitee väärtust organisatsiooni jaoks?

Pigem jah. Kindlasti muudab tulevikus tööülesannete detailsem fikseerimine selgemaks ka komitee vastutusala, mille läbi tunnetaksid ka selle liikmed paremini oma rolli tähtsust ettevõtte jaoks.

6. Kas Teie auditikomiteel on olemas põhikiri, milles on sõnastatud auditikomitee volitused, kohustused ja vastutus?

Ei. Väljatöötamisel, selgitused küsimustes 4 ja 5.

Lisa 6 järg

7. Kas auditikomitee liikmetel on võimalik osaleda koolitustel, mis on kasuks auditikomitee ülesannete täitmisel (nt. raamatupidamis-, auditeerimisalased vms.)?

Jah on. Ent seda mitte niivõrd tingituna asjaolust, et antud töötajad on auditikomitee liikmed, kuivõrd see on seotud nende igapäevaste tööülesannetega. Kindlasti omaks suuremat lisaväärtust koolitused, mis käsitleks spetsiifilisemalt auditikomitee toimimist puudutavat. Mõtteaine koht ka koostöö efektiivsemaks muutmiseks audiitoritega, sel viisil oleks kergem ka mõlema osapoole ootuseid juhtida.

8. Milliseid koolitusi oleks auditikomitee liikmetele Teie arvates vaja, et auditikomitee tegevust efektiivsemaks muuta? (Palun selgitage vabas vormis igat alljärgnevalt väljapakutud vastuse varianti, kuidas Teie mõistaksite sellistes valdkondades korraldatud koolituse väärtust auditikomitee tulemuslikumale toimimisele)

Raamatupidamisalaseid

Raamatupidamislikud põhitõed + üldine arusaam finantsaruandlusest. Olenevalt auditikomitee liikme erialasest taustast võiks kindlasti tulla kasuks.

Riskijuhtimisalaseid

Ettevõtte tegevusvaldkonna spetsiifikat arvesse võttev koolitus riskide kaardistamiseks ning nende maandamiseks looks auditikomiteele tugevama aluse ka sisekontrolliteostamiseks.

Auditeerimisalaseid

Pigem võiks need koolitused olla selles võtmes, et paremini mõista ka audiitorite ootusi meie tegevusele.

IT-alaseid

Tõenäoliselt oleneb ettevõtte IT-süsteemide keerukusastmest. Puhtalt baasteadmised teksti- või arvandmetetöötlus programmidest on pigem vast elementaarsel tasemel auditikomiteeliikmetel olemas. Mis puudutab aga mingeid keerukamaid ettevõttespetsiifilisi IT lahendusi ja nende süsteemide kontrolli, siis nendes tuginetakse eelkõige ettevõtte sisesele IT toele.

Auditikomitee ülesandeid puudutavaid

Pigem vajalikud ja võiks siduda punktiga auditeerimisalastest koolitustest. Oleks kasulik ka ettevõttesisese auditikomitee töökorralduse väljatöötamiseks.

Seadusandlust puudutavaid

Samamoodi nagu eelmises punktis. Meie ettevõtte puhul puudub otseselt vajadus auditikomiteele selliste koolituste tegemiseks mis kätkeks ainult tegevusvaldkonna spetsiifilist seadusandlust.

Lisa 6 järg

Muu (palun täpsustage)

Muud soovitud puuduvad

9 – 10. Kui oluliseks peate / Kuidas hindate auditikomitee liikmete järgmisi omadusi:

...finantsalast asjatundlikkust? (*finants- või raamatu-pidamisalane haridus või töökogemus*)

...finantsalast kirjaoskust? (*võimet lugeda ja mõista finantsaruandeid ja -tekste*)

...asjatundlikkust organisatsiooni tegevus-valdkonnas?

(Palun selgitage eelnevaid omadusi oma sõnadega)

Auditikomitee toimimise seisukohast pean neid kõiki oluliseks. Ilma liikmete võimekuseta lugeda finantsalast informatsiooni, mida audiitorid oma tähelepanekutes edastavad, kujunevad kohtumised üsna ühepoolseteks ning auditikomitee sisend muutub küsitavaks. Valdkond millega tuleks kindlasti tegeleda. Valdkond, kus kindlasti tasuks süvendatult mõelda täiendkoolituste läbiviimisele.

11. Milliseks hindate auditikomitee sõltumatust?

Juhtkonnast sõltumatu

12. Kas Teie auditikomiteesse kuulub liikmeid, kellel on isiklikul tasandil head suhted organisatsiooni juhtkonna liikmetega?

Jah, kuid auditikomitee tööd ei mõjuta.

13. Kui sageli leiavad aset auditikomitee korralised koosolekud?

Keskmiselt 2 korda aastas.

14. Kui sageli tuleb ette auditikomitee erakorralisi koosolekuid?

Harva, eelkõige auditikomitee senise lühikeses praktika tõttu.

15. Kas Teie hinnangul on praegune koosolekute arv auditikomitee efektiivseks tegutsemiseks piisav?

Jah. Ei põhjusta liikmetele olulist täiendavat töökoormust, samas on neid piisavalt, et audiitoritega kommunikatsioon toimiks.

16. Kui sageli osaleb välisaudiitor auditikomitee kohtumistel?

Keskmiselt 2 korda aastas.

Lisa 6 järg

17. Millise hinnangu annate senisele välisaudiitoriga kohtumiste sagedusele?

Seni on 2 korda aastas toimuv kohtumine (kord sügis/talvel ja teine kord kevadel) olnud piisav, et auditis tehtud tähelepanekud saaksid edastatud ning ka nõukogu teavitatud.

18. Kuidas hindate välisaudiitoriga peetavate kohtumiste sisu?

Informatiivne. Üldiselt leiab see aset presentatsiooni vormis, kus välisaudiitorid toovad välja oma tähelepanekud. Välisaudiitor toob välja ettevõtte tugevad küljed. Lisaks ka nõrgad või täiustamist vajavad kohad, millele üle diskuteeritakse ning vajadusel lepitakse kokku järgmisi samme. Lisaks auditikomiteele on ka ettevõtte siseaudiitor ja pearaamatupidaja. Välisaudiitor annab ülevaate tehtud tööle ja meie eelkõige kuulame ning saame küsimusi esitada.

19. Kui efektiivselt täidab Teie hinnangul auditikomitee ülesandeid, mis puudutavad järgmisi aspekte Teie organisatsioonis (Palun selgitage vabas vormis igat alljärgnevalt väljapakutud vastuse varianti, kuidas Teie hinnangul suudab auditikomitee neid aspekte puudutavaid ülesandeid täita):

Sisekontrollisüsteemi

Ei oska hinnangut anda, kuna tänase päeva seisuga pole veel koostatud ametlikku juhendit auditikomitee töökorraldusest

Riskijuhtimist

Riskihinnanguid koostatakse ettevõttesiseselt ning vastav pädevus on olemas konkreetse valdkonna vastutaval töötajatel. Ka auditikomiteesse kuulub liikmeid, kes oma igapäevases töös jälgivad võimalike ettevõtte tegevust ja majandustulemusi mõjutavate organisatsiooni siseste- ja väliste sündmuste realiseerumist.

Raamatupidamist

Juhul kui audiitorid on tuvastanud väärkajastamisi ning soovitatavad paranduskanded on põhjendatud, siis auditikomitee avaldab toetust nende teostamise osas. Igapäevaselt raamatupidamisarvestust puudutavaid küsimusi auditikomitees ei menetleta, kuna sellealane pädevus on finants- ja raamatupidamisosakonnal endal olemas.

Audiitorkontrolli

Kohtumised välisaudiitorite ja nõukoguga toimuvad vastavalt kokkulepitud ajakavale.

Finantsaruannete kvaliteeti

Juhul kui välisaudiitorite tähelepanekutes viidatakse vajadusele korrigeerimisi teha, siis kommunikeeritakse tähelepanekud nõukogule. Aruanded on ühtlasi sisendiks järgnevate

Lisa 6 järg

aastate prognooside tegemisel. Lisaks võimalik võrdlus konkurentidega samas tegevusvaldkonnas.

Õiguslikke küsimusi

Kui audiitorkontroll tuvastaks mingeid õiguslikke aspekte, millega ettevõtte tegevus oleks vastuolus (tänapäevani selliseid olukordi pole esinenud), siis auditikomitee edastaks kindlasti vastavad tähelepanekud nõukogule ning vajadusel tuleks appi ettevõtte juriidiline osakond.

Eetilisi küsimusi

Auditikomiteed on olnud oma töös sõltumatud. Juhtkonnapoolset survet pole täheldatud ning ühtlasi ei ole juhtkond olnud ka positsioonil, mis võimaldaks komiteesse määrata liikmeid kes poleks sõltumatud.

20. Palun määrake järgnevas valikus alamjaotus, millesse liigitub Teie organisatsioon.

Börsiettevõtte / Krediidiasutus / Kindlustusandja

Kohalik omavalitsus

Avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing

Muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel avaliku huvi üksusena (auditikomitee kohuslane)

Muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel avaliku huvi üksusena (auditikomitee kohuslane).

21. Vastaja ametikoht antud organisatsioonis.

Mercedes-Benz sõiduautode müügijuht/Auditikomitee liige

22. Kui kaua olete töötanud antud organisatsioonis?

3 aastat

23. Milline on Teie haridus?

Bakalaureuse kraad (magister omandamisel).

Lisa 7. Intervjuu välisaudiitoriga

Intervjueeritava nimi: Erik Oja
Ametikoht: Assistant Manager, E&Y
Intervjuu tüüp: Elektronposti kiri; struktureeritud intervjuu
Intervjuu aeg: Kirjalikud küsimused edastatud elektronposti kirjana 05.05.2014, vastus saabunud elektronposti kirjana 12.05.2014

1. Teie auditeerimise alane kogemus:

6 aastat

2. Teie praegune positsioon ettevõttes:

Assistant Manager

3. Kui vajalikuks peate auditikomiteede loomise nõuet järgmistes Eestis tegutsevates organisatsioonides? (Palun selgitage vabas vormis, kui vajalikuks peate auditikomiteede loomise nõuet järgmistes Eestis tegutsevates organisatsioonides)

Börsiettevõtte / Krediidiasutus / Kindlustusandja

Antud organisatsioonide puhul on ehk nn „avalik huvi“ kõige ühesemalt tajutav, väliseid huvigruppe on selgelt kõige enam, millest tulenevalt seaduses kehtestatud nõue sõltumatu järelevalveorgani olemasoluks igati õigustatud.

Kohalik omavalitsus

KOV-ide puhul võib-olla eraldiseisev auditikomitee või täidab seda rolli revisjonikomisjon. Vastav nõue on aga kehtinud alles suhteliselt lühikest aega (alates 2013.aastast), mistõttu on vara veel hinnata selle järelevalveorgani mõju KOV-ide aruandlusele.

Avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing

Sõltub

Muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel Avaliku Huvi Üksusena (auditikomitee kohuslane)

Sõltub organisatsiooni suuruselt ja struktuurist.

Lisa 7 järg

4. Kui sageli olete oma töös puutunud kokku järgmiste organisatsioonide auditikomiteedega?

1. Börsiettevõtte / Krediidiasutus / Kindlustusandja
2. Kohalik omavalitsus
3. Avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing
4. Muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel Avaliku Huvi Üksusena (auditikomitee kohuslane)

Tihe kokkupuude on olnud 3. ja 4. valdkonda kuuluvate organisatsioonide auditikomiteedega.

5. Kui sageli peate vajalikuks auditeerimisperioodi ajal läbi viia kohtumisi auditikomitee liikmetega?

Efektivse auditi (koostöö) läbiviimisel peaks vähemalt 3 korda kohtuma (alguses enim töödega alustamist, peale vaheauditit, peale lõppauditit kokkuvõtete tegemiseks)

6. Kui sageli tunnetate, et kohtumiste arv auditikomiteega on väiksem, kui vaja?

Pigem harva. Kui koostöö auditikomiteega on sujuv, siis üldjuhul on auditi alguses kokkulepitud kohtumiste arv piisav.

7. Milliseks hindate auditikomiteega kohtumiste sageduse suurendamise mõju finantsaruannete kvaliteedile?

Pigem ebaoluliseks, kuna auditikomitee üldjuhul ei otsusta, mis lõplikku aruandesse kirja läheb.

8. Kui oluliseks peate auditikomitee liikmete järgmisi omadusi:

- ...finantsalast asjatundlikkust? (*finants- või raamatu-pidamisalane haridus või töökogemus*)
- ...finantsalast kirjaoskust? (*võimet lugeda ja mõista finantsaruandeid ja -tekste*)
- ...asjatundlikkust organisatsiooni tegevusvaldkonnas?

Efektivseks tegutsemiseks vajatakse auditikomitee liikmete puhul tegelikult asjatundlikust kõigis kolmes nimetatud valdkonnas.

9. Kui sageli olete tunnetanud, et need punktis 8 loetletud auditikomitee liikmete omadused jätavad soovida?

Kahjuks tuleb tunnistada, et seda on ette tulnud tiheimini kui sooviks.

Lisa 7 järg

10. Kui sageli olete kogunud, et auditikomitee liikmed ei saa täielikult aru kohtumise käigus tõstatatud asjaoludest?

Sama seisukoht, mis ka küsimus 8 puhul.

11. Kui sageli tuleb ette, et Teie hinnangul EI OLE auditikomitee oma otsustes/hinnangutes sõltumatu?

Senise tööpraktika juures pole sellist olukorda ettetulnud, kus olnuks tajutav auditikomitee sõltuvus tegevjuhtkonnast.

12. Kas eelistate, et auditikomitee liikmed on kohtumisteks põhjalikult ette valmistunud ning esitavad asjakohaseid küsimusi?

Kindlasti, siis on ka koostöö efektiivsem. Kahjuks peab aga tõdema, et praktikas on asjalood teistmoodi – eelkõige on vastaspool passiivse kuulaja rollis. Samas ei saa sellest teha ka järeldust, et auditikomiteed üldiselt on seetõttu ebaefektiivsed.

13. Kui sageli tuleb ette, et kohtumistel on auditikomitee passiivse kuulaja rollis?

Tihti. Auditikomitee liikmed tunnetavad, et osaliselt me aitame neid nende endi töös. Seega meid ära kuulata on nende jaoks väga oluline. Üldiselt on komiteede ootuseks välisaudiitoritele ülevaate saamine auditi jooksul tehtud tähelepanekutest. Harva tuleb ette olukordi, kui komiteed ise on tuvastanud mingeid kitsaskohti organisatsioonis, millele välisaudiitorid võiksid oma läbiviidavate protseduuridega keskenduda.

14. Kui sageli on Teie hinnangul auditikomitee suuteline edastama vajadusel auditi seisukohast olulist informatsiooni?

Harva. Enamasti suudab olulist informatsiooni edastada üksnes siseaudiitor - eeldusel, et ettevõttes on vastav positsioon olemas. Auditikomitee tegevusele antud hinnangut vaata punktides 12 ja 13.

15. Kui sageli tunnetate, et infovahetus auditikomiteega jääb pigem ühepoolseks?

Tihti. . Auditikomitee tegevusele antud hinnangut vaata punktides 12 ja 13.

16. Kui sageli tuleb ette, et auditikomitee ei täida Teie hinnangul oma ülesandeid efektiivselt?

Jällegi sõltub sellest, kas ettevõttel on olemas siseaudiitor või mitte. Kui on olemas, siis on üldjuhul ka auditikomiteel enda ülesannetest parem arusaam ja seeläbi suudavad neid ka täita selliselt, et see omaks auditi seisukohast väärtust.

Lisa 7 järg

17. Kas Teie hinnangul Eestis tegutsevad auditikomiteed...

mõistavad oma väärtust organisatsiooni jaoks? *Auditikomiteede passiivse käitumise põhjal oletan, et ei mõista.*

mõistavad oma ülesandeid? *See sõltub auditikomiteest, kuid jääb mulje, et pigem mitte.*

suudavad täita neile pandud ülesandeid? *See sõltub jällegi auditikomiteest ja sellest kui palju nad oma ülesandeid mõistavad – vt vastus eelmisele küsimusele.*

omavad positiivset mõju finantsaruannete kvaliteedi tõstmisele? *Kuna auditikomiteed ei otsusta, mis finantsaruannetesse kuulub või mitte, siis otsust mõju nad ei oma.*

tugevdavad organisatsiooni sisekontrollisüsteemi? *Põhimõtteliselt jah, kui nad ettevõtte siseauditi küsimustega tegelevad.*

on ebaefektiivsed? *Ma arvan, et praegusel hetkel pigem jah, sest nad on suhteliselt passiivsed ja ei ole näha, et nad ise kuigi palju informatsiooni valdaksid, pigem ootavad seda välisaudiitorilt.*

suurendavad liigselt organisatsiooni halduskulusid? *Seda on raske hinnata aga kuna kohtumised leiavad aset paar korda aastas, ei tohiks see tõsi olla.*

18. Milliseid omadusi alltoodutest hindate auditikomitee liikmete juures kõige enam?

Mina pean oluliseks eelkõige finantsalast asjatundlikkust, mis on aluseks nende ülesannete täitmisel. Põhjalik ettevalmistumine koosolekuteks peaks olema iseenesest mõistetav. Valmisolek toetada audiitorit vaidlusaluste küsimuste puhul on samavõrd tähtis.

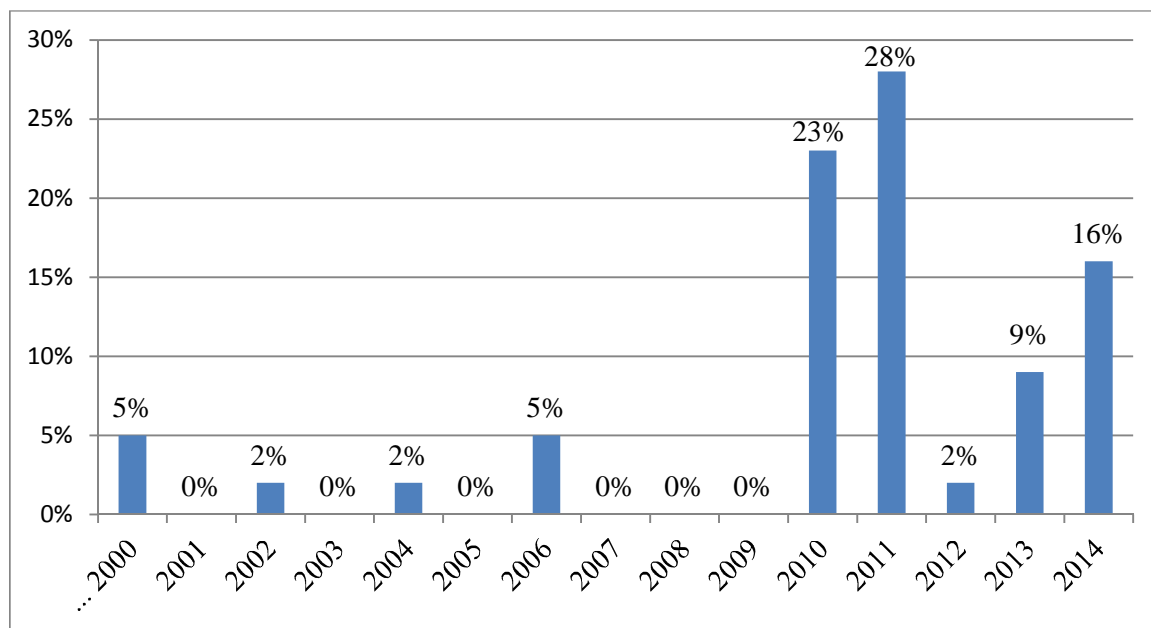
19. Millest tunnete auditikomiteedega suhtlemisel kõige enam puudust?

Küsimustest, sisuline arutelu tõstatatud probleemide üle

20. Milliseid täiendkoolitusi võiks Teie hinnangul audiitorettevõtte pakkuda auditikomiteede liikmetele?

Riski- ja seadusandlust puudutavaid koolitusi. Ühtlasi võiks käsitleda ka auditikomitee tegevust puudutavaid

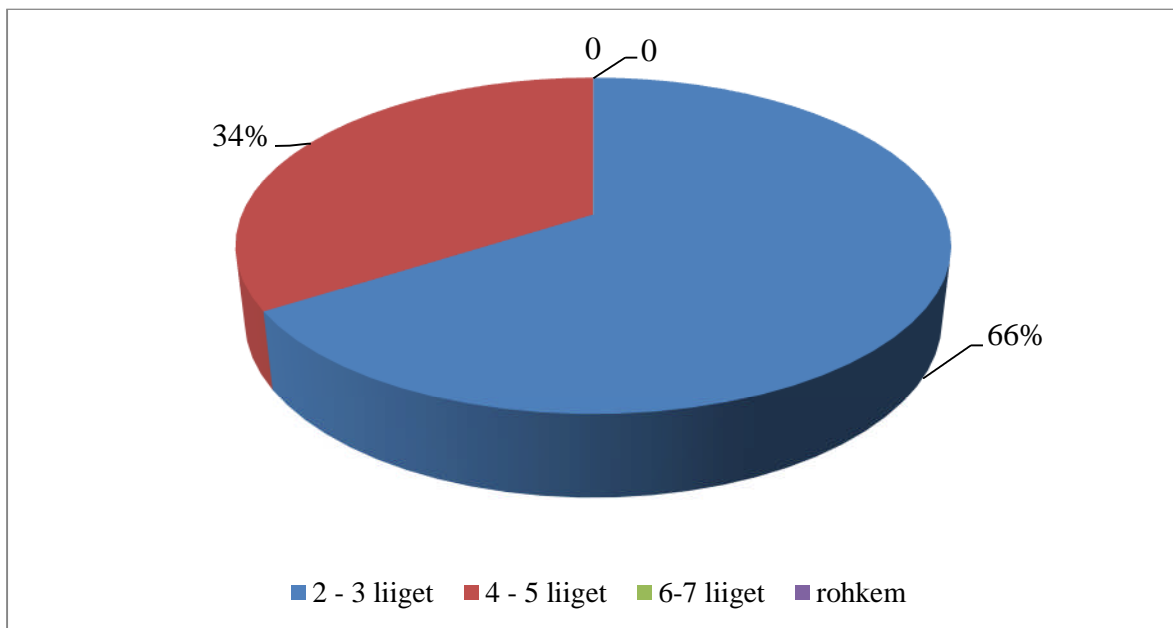
Lisa 8. Auditikomiteede küsitluse tulemused

Joonis 1. Auditikomiteede moodustamine Eestis aastate lõikes

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

Lisa 8 järg

Joonis 2. Eestis tegutsevate auditikomiteede suurus

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

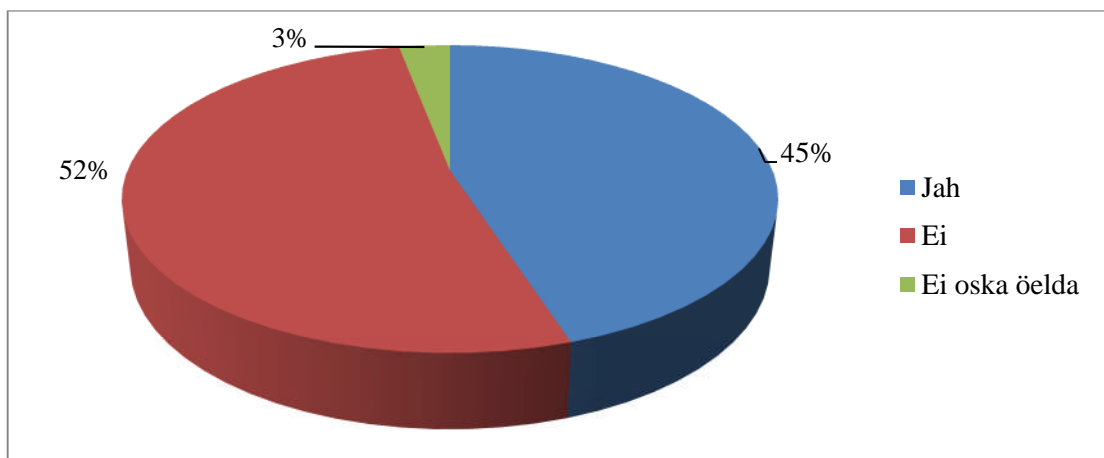
Lisa 8 järg

Tabel 1. Enne ja peale 2010. aastat Eestis moodustatud auditikomiteede võrdlus

Näitaja	Auditikomitee moodustamise aeg			
	enne 2010		peale 2010 (2010 k.a.)	
	keskmine	mediaan	keskmine	mediaan
Nõukogu liikmete arusaam auditikomitee väärtusest	4,2	4	3,6	4
Auditikomitee liikmete arusaam auditikomitee väärtusest	4,8	5	3,9	4
Finantsalane asjatundlikkus	3,8	4	3,4	3
Finantsalane kirjaoskus	4,4	4	3,5	4
Asjatundlikkus organisatsiooni tegevusvaldkonnas	4,2	4	3,9	4
Auditikomitee kohtumiste sagedus	2,6	3	1,9	2
Efektiivusus sisekontrolli osas	4,2	4	3,6	4
Efektiivusus riskijuhtimise osas	4,2	4	3,2	3
Efektiivusus raamatupidamise osas	2,8	3	3,4	3
Efektiivusus audiitorkontrolli osas	4,0	4	3,4	3
Efektiivusus finantsaruannete kvaliteedi osas	3,2	4	3,7	4
Efektiivusus õiguslastes küsimustes	3,2	4	3,3	3
Efektiivusus eetilistes küsimustes	3,4	4	3,8	4

Allikas: (Autori arvutused. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

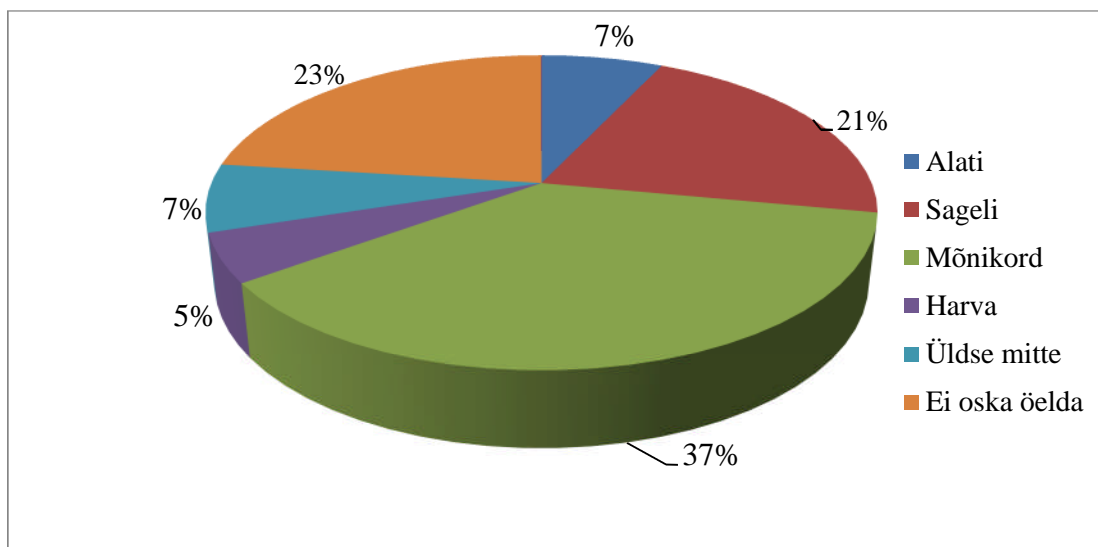
Lisa 8 järg

Joonis 3. Auditikomiteede jaotus vastavalt põhikirja olemasolule

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

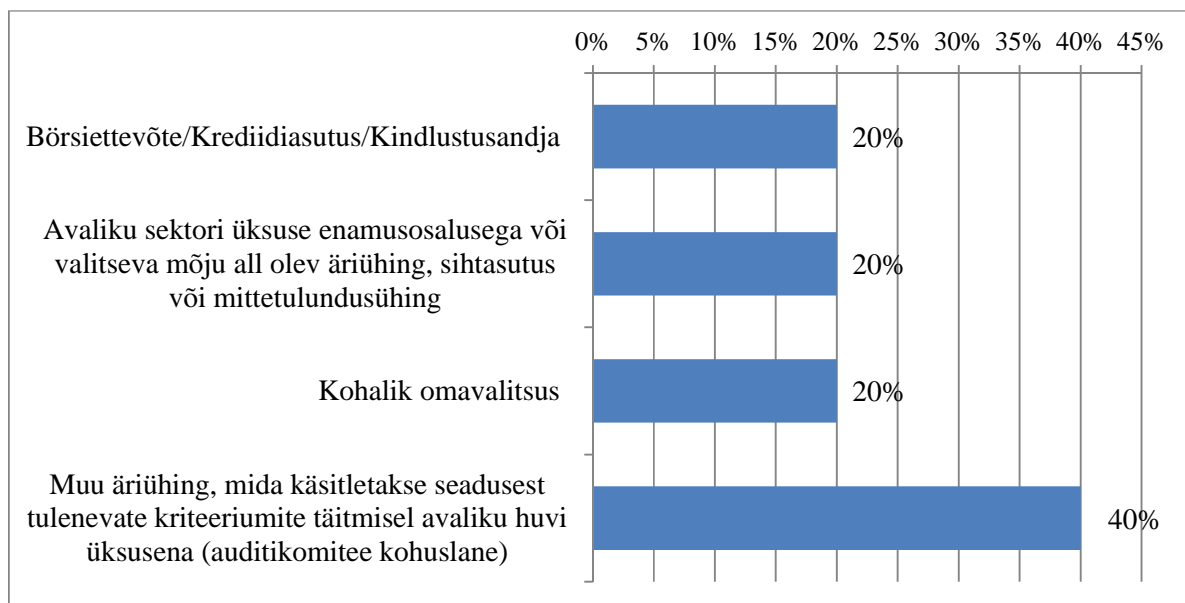
Lisa 8 järg

Joonis 4. Auditikomiteede esindajate hinnangud täiendkoolituste kättesaadavusele
Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

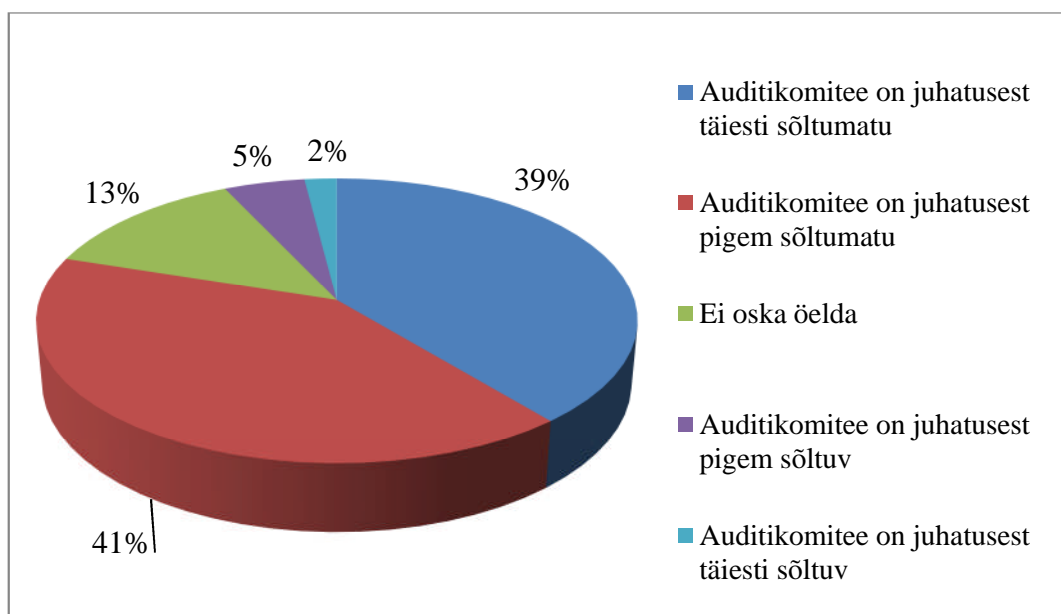
Lisa 8 järg

Joonis 5. Vastajate jaotumine alagruppide järgi

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

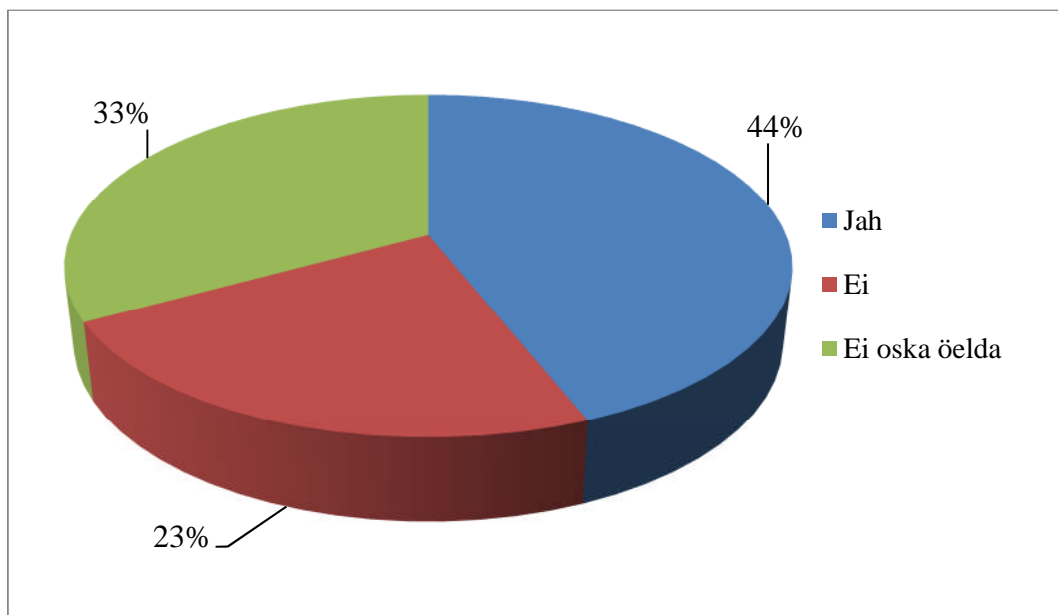
Lisa 8 järg

Joonis 6. Auditikomiteede esindajate hinnangud auditikomiteede sõltumatusele

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

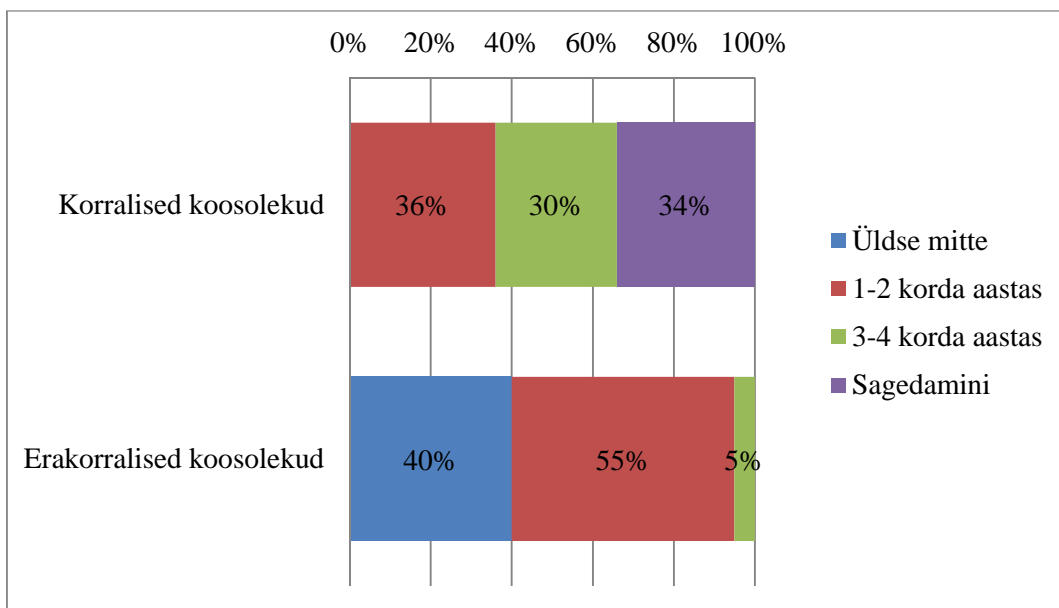
Lisa 8 järg

Joonis 7. Auditikomiteed, mille liikmetel on isiklikul tasandil head suhted organsiatsiooni tegevjuhtkonnaga

Allikas: (Autori koostatud .Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

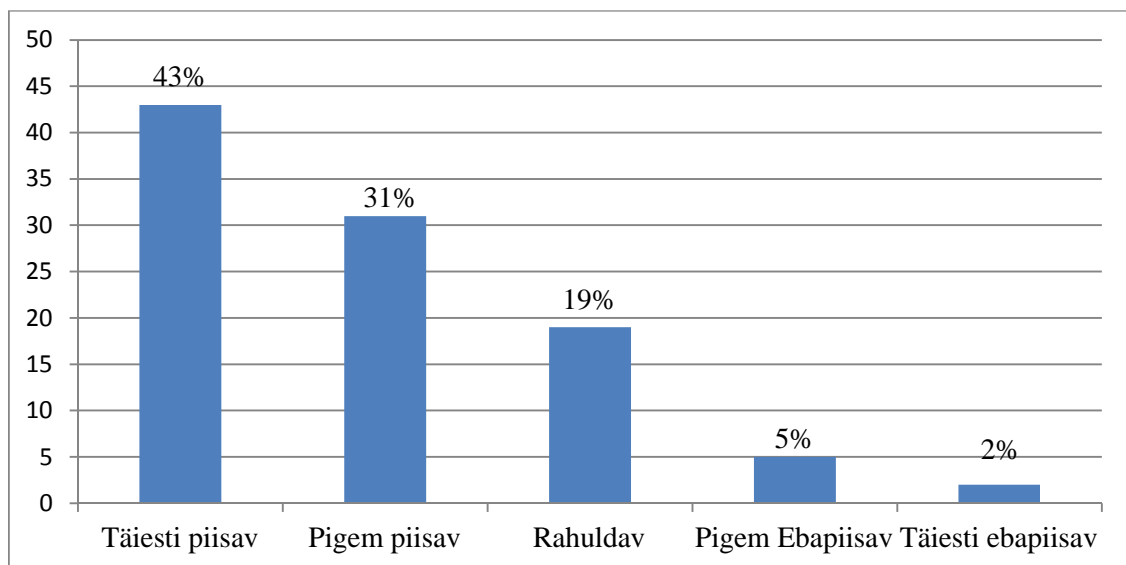
Lisa 8 järg

Joonis 8. Eestis tegutsevate auditikomiteede koosolekute sagedus

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

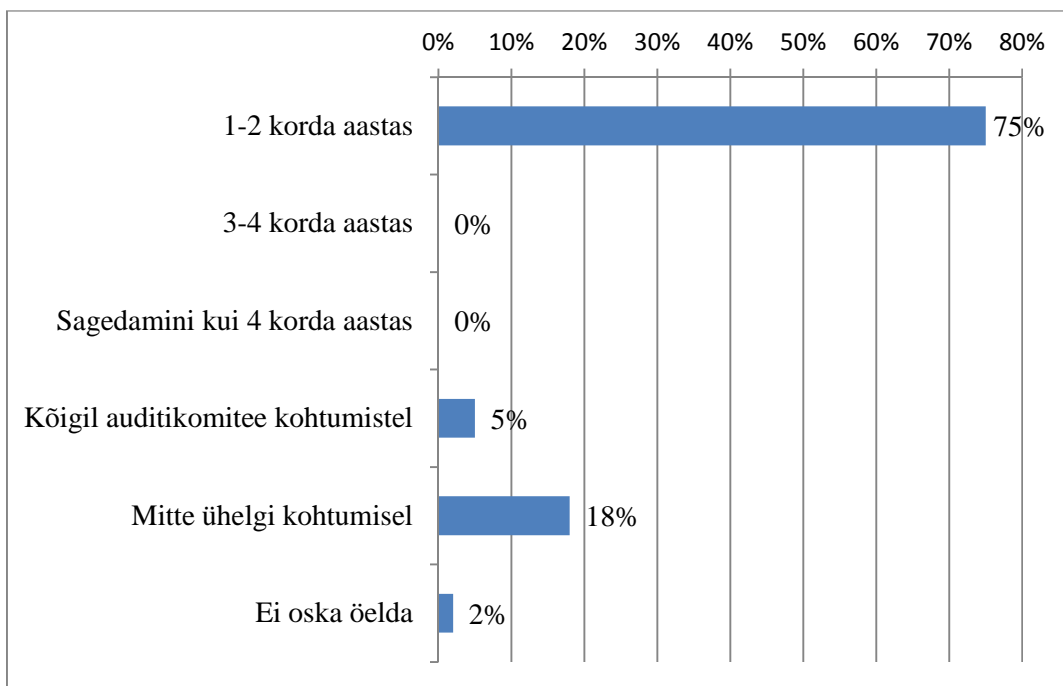
Lisa 8 järg

Joonis 9. Auditikomitee esindajate hinnangud auditikomitee koosolekute sagedusele

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

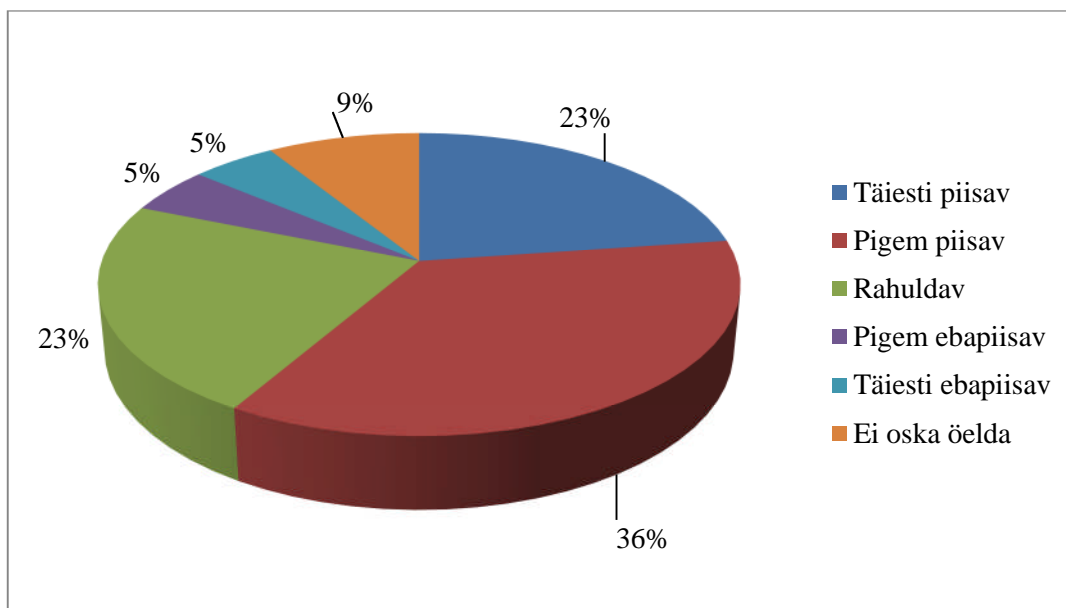
Lisa 8 järg

Joonis 10. Kohtumiste sagedus välisaudiitoriga

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

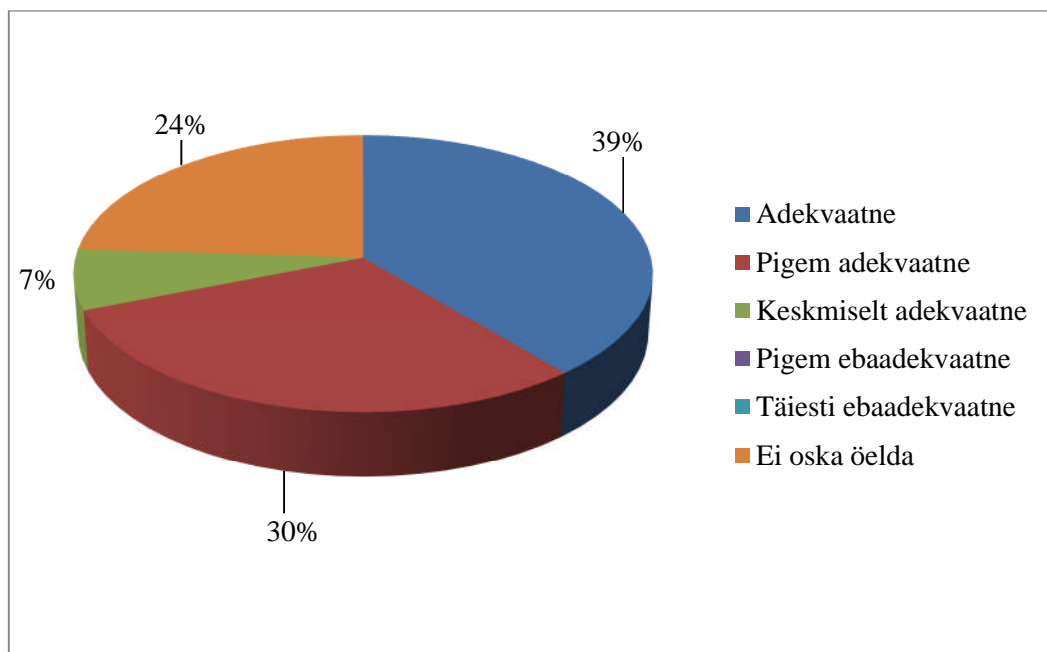
Lisa 8 järg

Joonis 11. Auditikomiteede hinnangud kohtumiste sagedusele välisaudiitoriga

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

Lisa 8 järg

Joonis 12. Auditikomiteede esindajate hinnangud välisaudiitoriga peetavate kohtumiste sisule

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

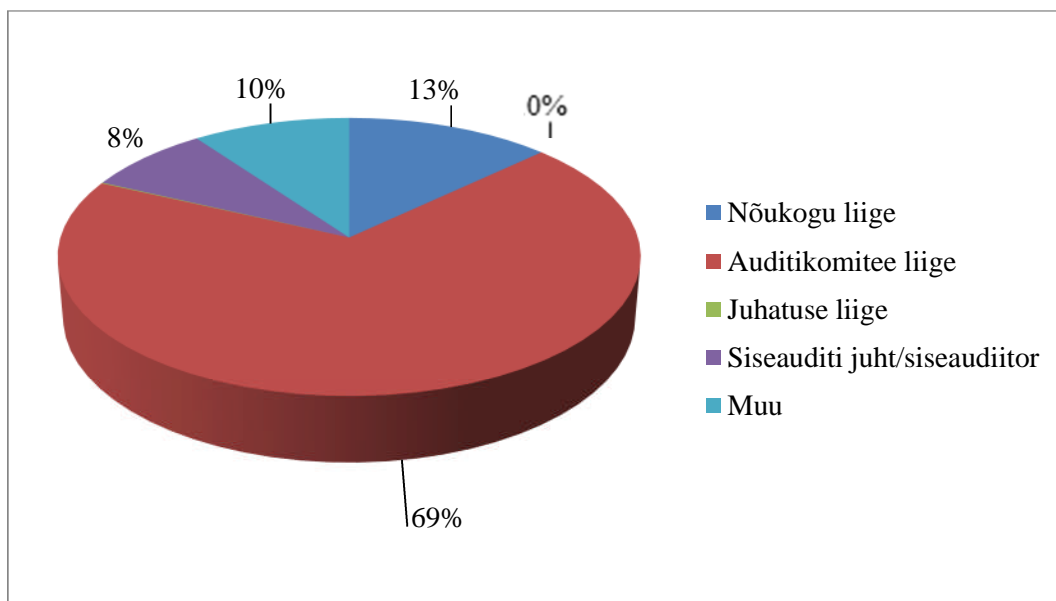
Lisa 8 järg

Tabel 2. Auditikomiteede efektiivsus erinevatesse alajaotustesse kuuluvates organisatsioonides

Hinnang efektiivsusele järgmiste näitajate osas	Organisatsioonid vastavalt ptk 3.2 kirjeldatud alajaotustele							
	B/K/K		AvSekÜ		MuuAHÜ		KOV	
	keskm.	med.	keskm.	med.	keskm.	med.	keskm.	med.
Sisekontrollisüsteem	4,4	4	4,0	4	3,4	4	2,7	3
Riskijuhtimine	3,8	4	3,8	4	3,2	3	2,3	2
Raamatupidamine	3,9	4	2,7	3	2,9	3	3,2	3
Audiitorkontroll	4,0	4	3,2	4	3,0	3	2,7	3
Finantsaruannete kvaliteet	4,1	4	2,9	4	3,5	4	3,0	3
Õiguslased küsimused	3,8	4	3,3	4	3,2	3	3,0	3
Eetika	4,3	5	3,4	4	3,9	4	3,2	3

Allikas: (Autori arvutused. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

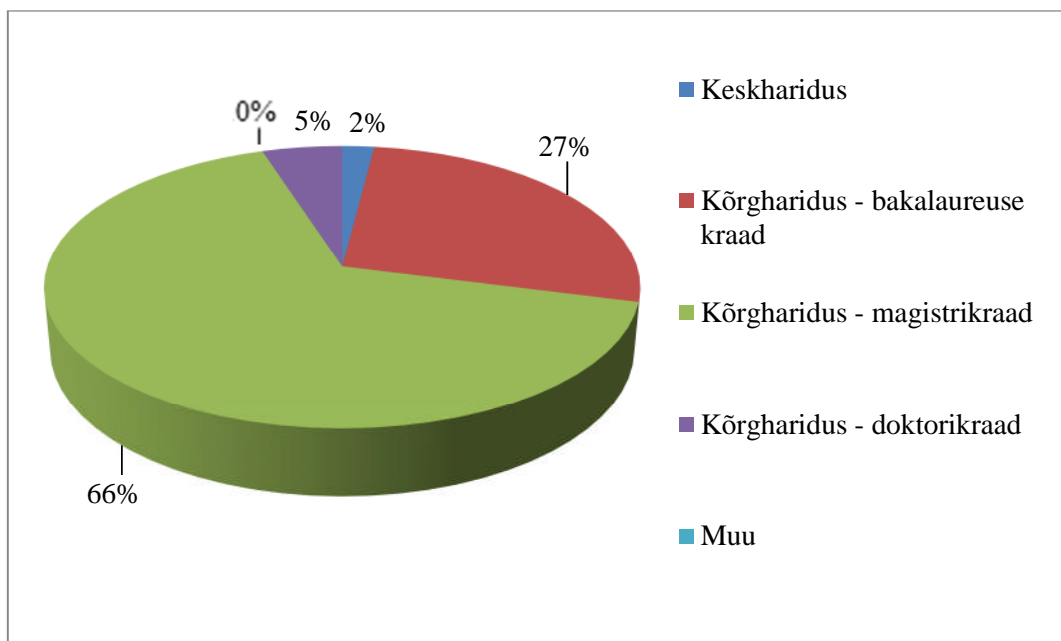
Lisa 8 järg

Joonis 13. Vastajate ametikoht organisatsioonis

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

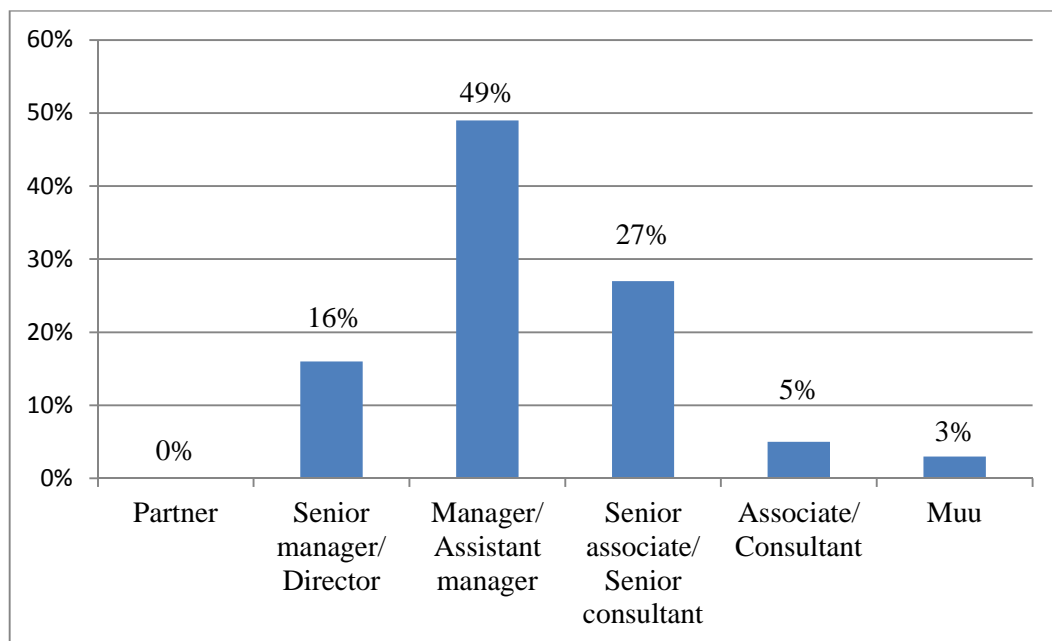
Lisa 8 järg

Joonis 14. Vastajate haridustase

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis)

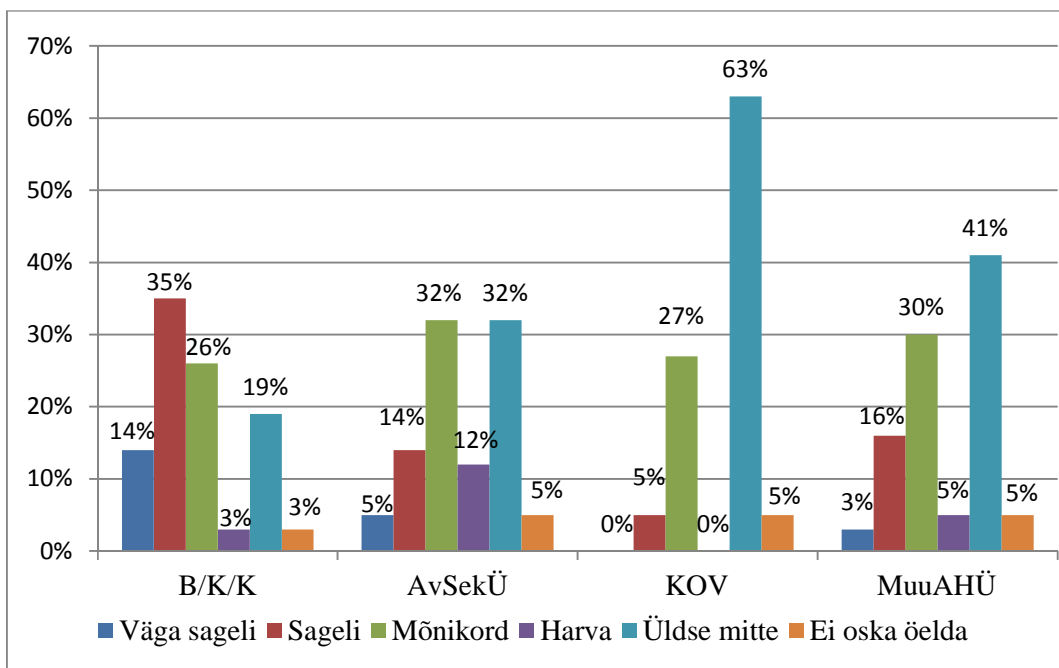
Lisa 9. Välisaudiitorite küsitluse tulemused

Joonis 1. Küsimustikule vastanud audiitorite positsioon audiitorettevõttes

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Lisa 9 järg

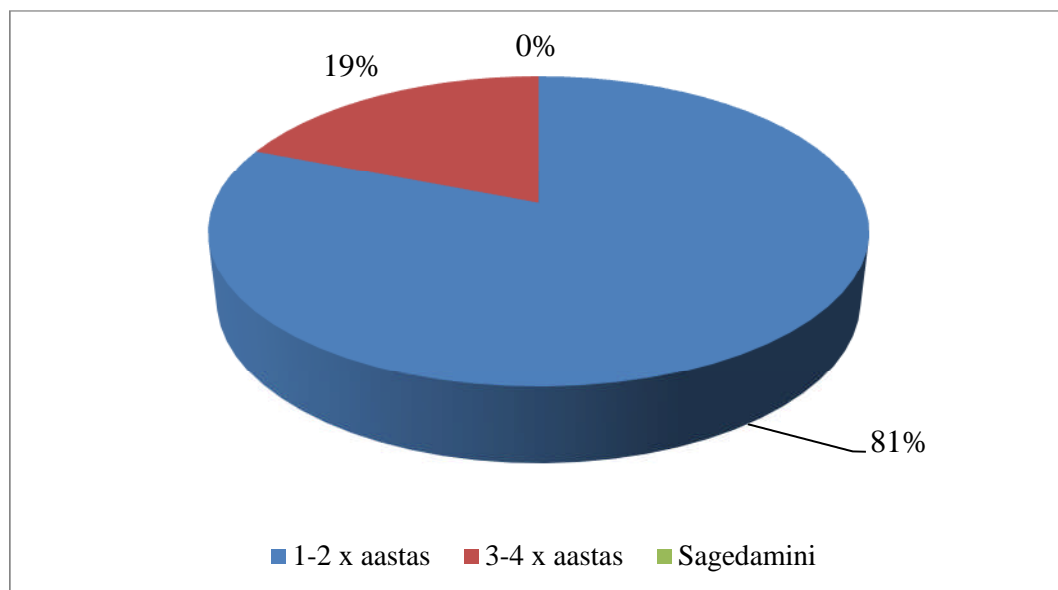

Joonis 2. Audiitorite kokkupuuted erinevatesse alajaotustesse kuuluvate organisatsioonidega

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Märkused: B/K/K - Börsiettevõtte/Krediidiasutus/Kindlustusandja; AvSekÜ - Avaliku sektori üksuse enamusosalusega või valitseva mõju all olev äriühing, sihtasutus või mittetulundusühing; KOV – Kohalik omavalitsus; Muu äriühing, mida käsitletakse seadusest tulenevate kriteeriumite täitmisel avaliku huvi üksusena (auditikomitee kohuslane)

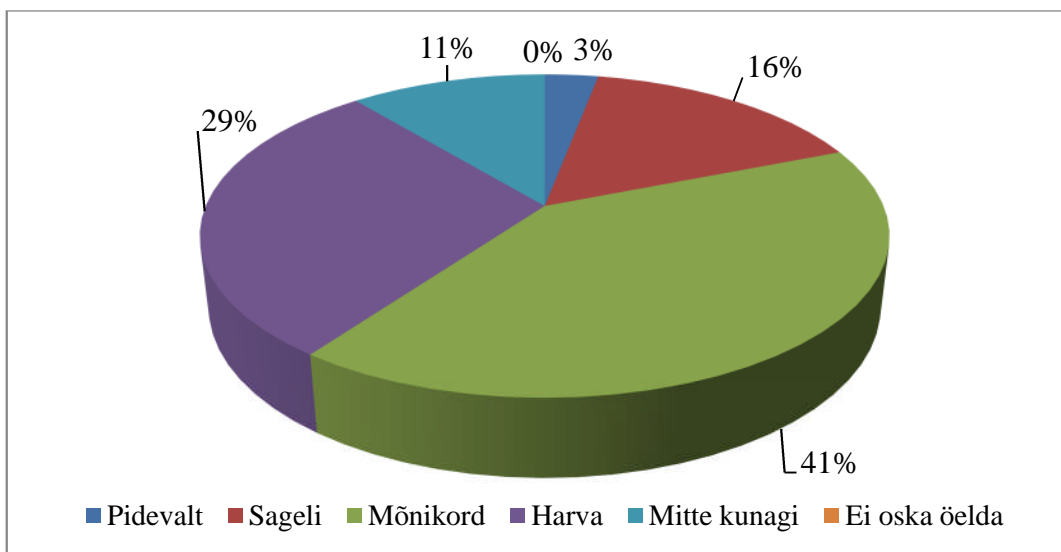
Lisa 9 järg

Joonis 3. Vajalik auditikomiteega kohtumiste arv audiitorite hinnangul

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

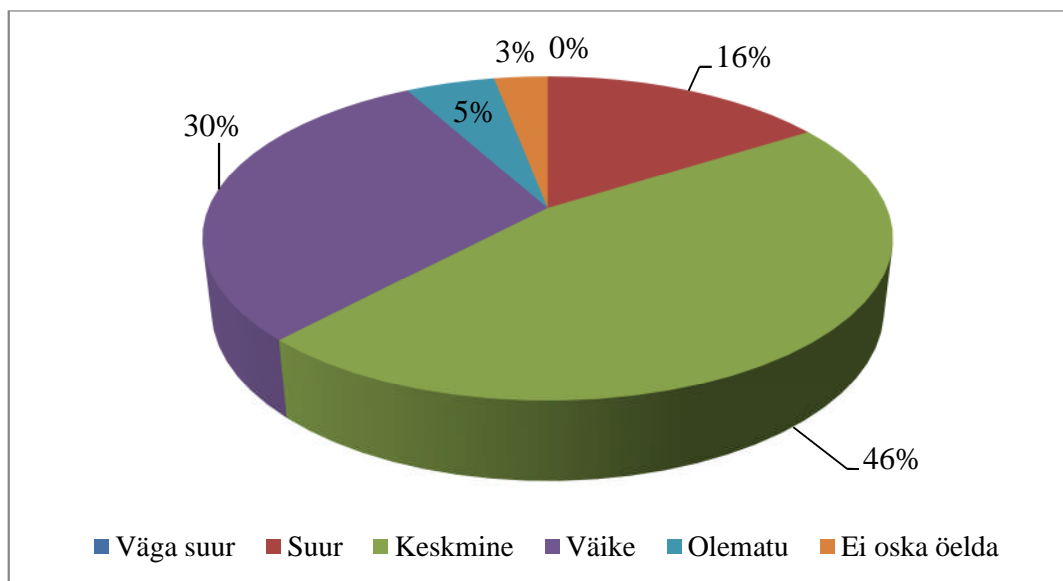
Lisa 9 järg

Joonis 4. Audiitorite vastused küsimusele: „Kui sageli tunnetate, et kohtumiste sagedus auditikomiteega on väiksem, kui vaja“

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Lisa 9 järg

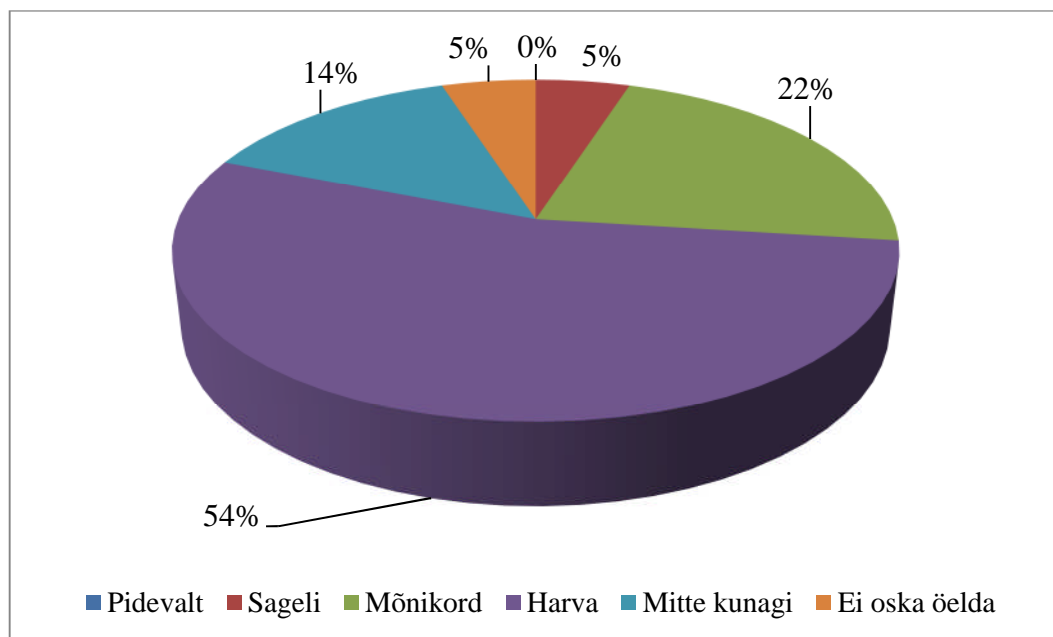

Joonis 5. Mõju, mida audiitorite hinnangul avaldaks finantsaruannete kvaliteedile auditikomiteedega kohtumiste sageduse suurendamine

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

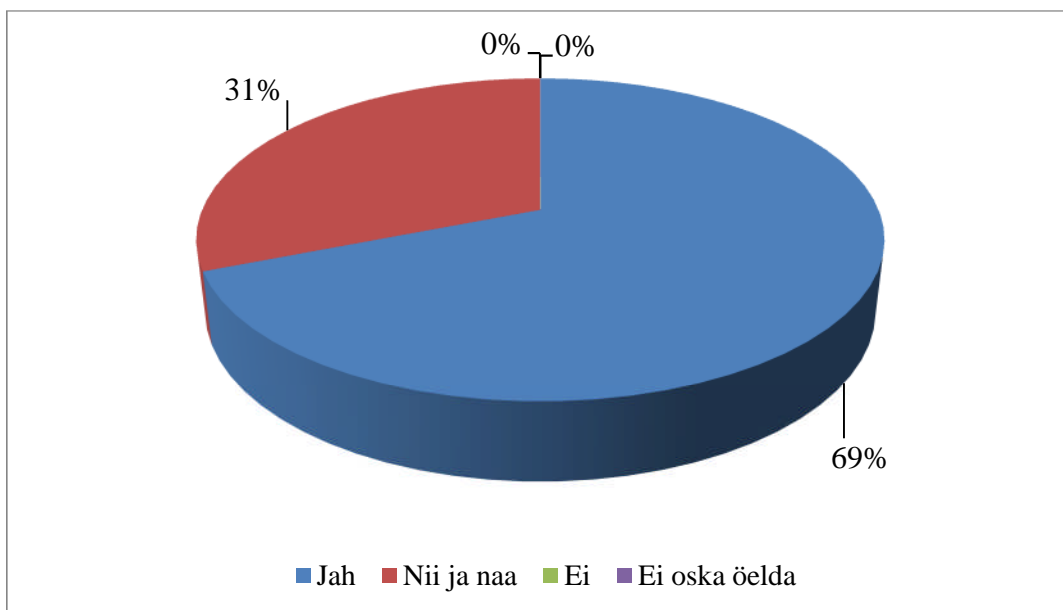
Lisa 9 järg

Joonis 6. Audiitorite vastused küsimusele: „Kui sageli tuleb ette, et auditikomitee ei ole Teie hinnangul sõltumatu?“

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

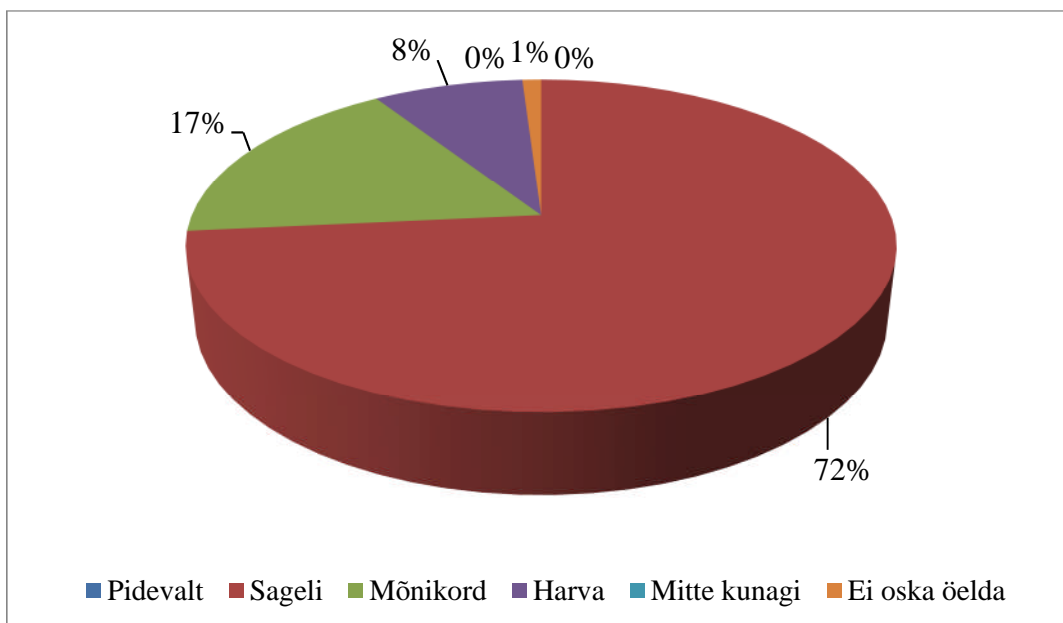
Lisa 9 järg

Joonis 7. Audiitorite eelistused seoses auditikomitee liikmete põhjaliku kohtumisteks ettevalmistumise ja küsimuste esitamisega

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

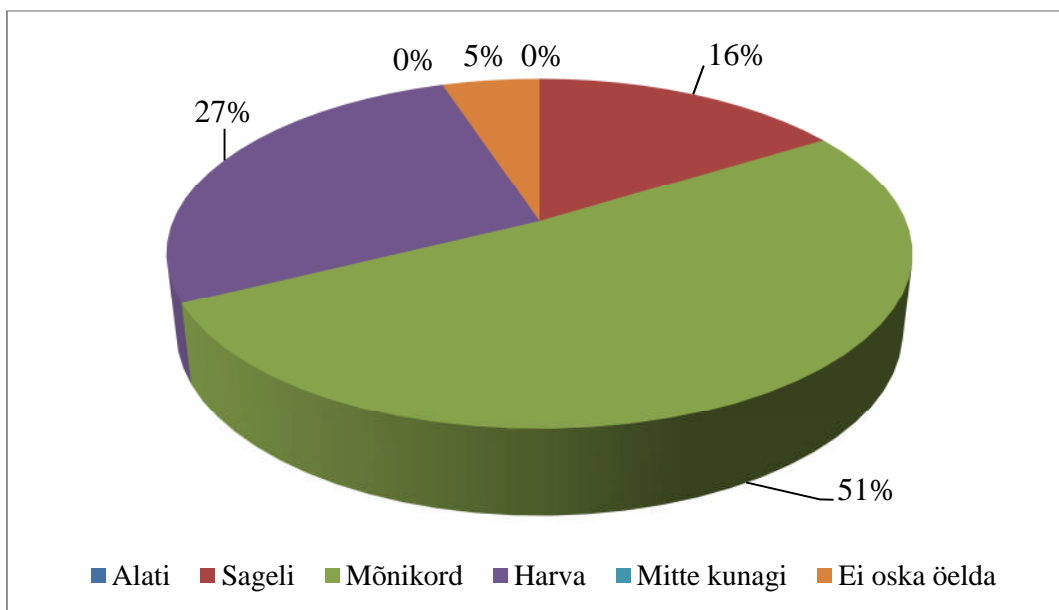
Lisa 9 järg

Joonis 8. Kui sageli on auditikomitee kohtumistel välisaudiitoriga passiivse kuulaja rollis

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

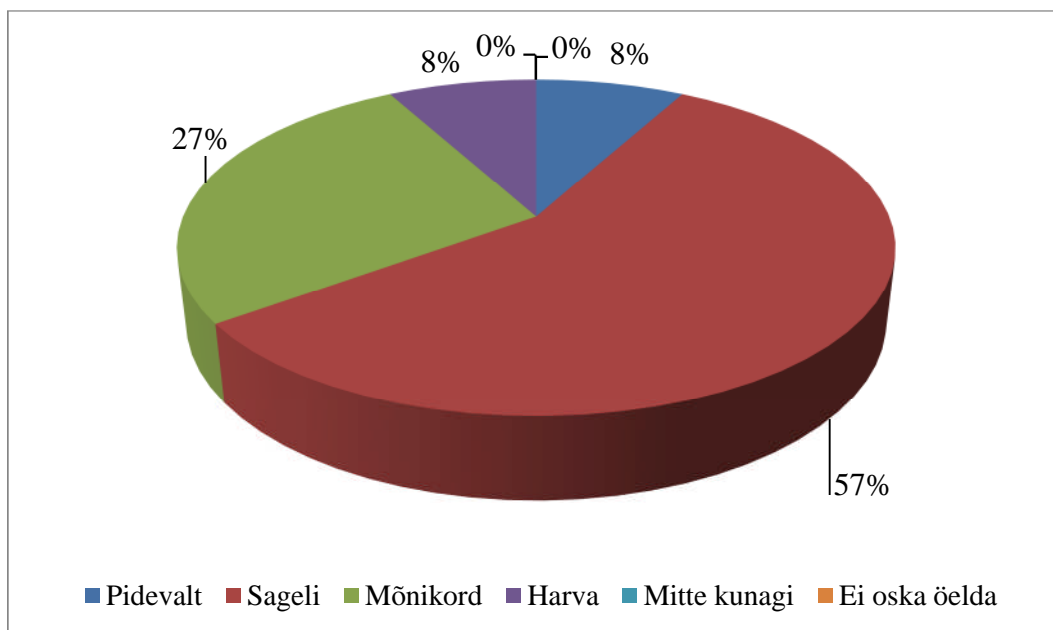
Lisa 9 järg

Joonis 9. Välisaudiitorite hinnangud auditikomiteede suutlikkusele edastada auditi seisukohast olulist infot

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

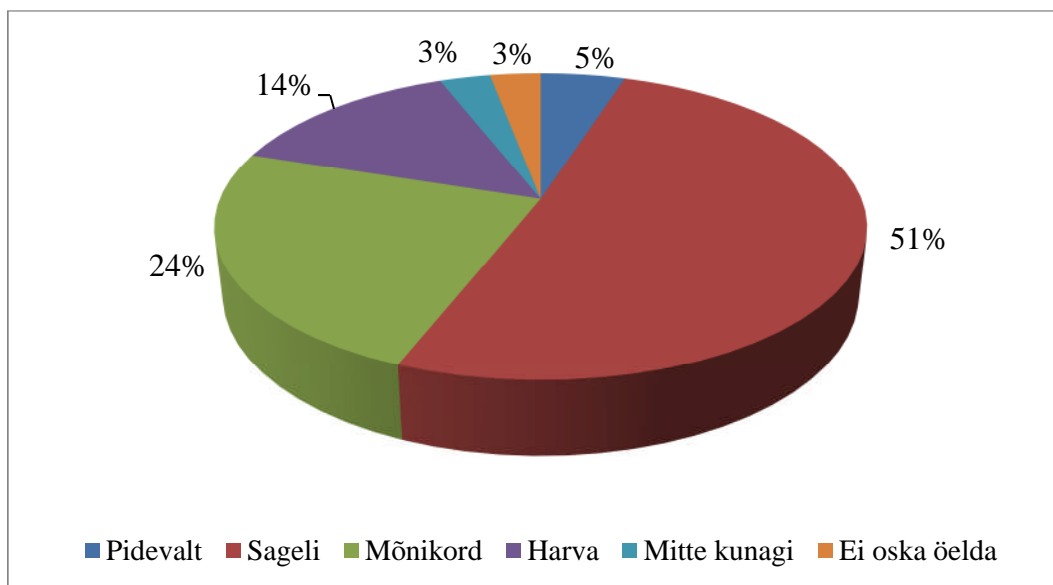
Lisa 9 järg

Joonis 10. Välisaudiitorite vastused küsimusele „Kui sageli jääb teie hinnangul infovahetus auditikomiteega pigem ühepoolseks?“

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Lisa 9 järg

Joonis 11. Välisaudiitorite vastused küsimusele: „Kui sageli tunnete, et auditikomitee ei täida oma ülesandeid efektiivselt?“

Allikas: (Autori koostatud. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)

Lisa 9 järg

Tabel 1. Auditikomitee vajalikkus auditikomiteede esindajate ja välisaudiitorite hinnangul

Organisatsioonid vastavalt ptk 3.2 kirjeldatud alajaotustele	Arusaamine auditikomitee väärtusest organisatsiooni jaoks		Auditikomitee vajalikkus
	auditikomitee esindajate hinnangud		välisaudiitorite hinnangud (mediaan)
	nõukogu (mediaan)	auditikomitee liikmed (mediaan)	
B/K/K	5	5	5
AvSekÜ	4	5	4
KOV	2	5	4
MuuAHÜ	4	4	4

Allikas: (Autori arvutused. Küsitlus auditikomiteede toimimise kohta Eestis. Küsitlus audiitoritele auditikomiteede kohta Eestis)